

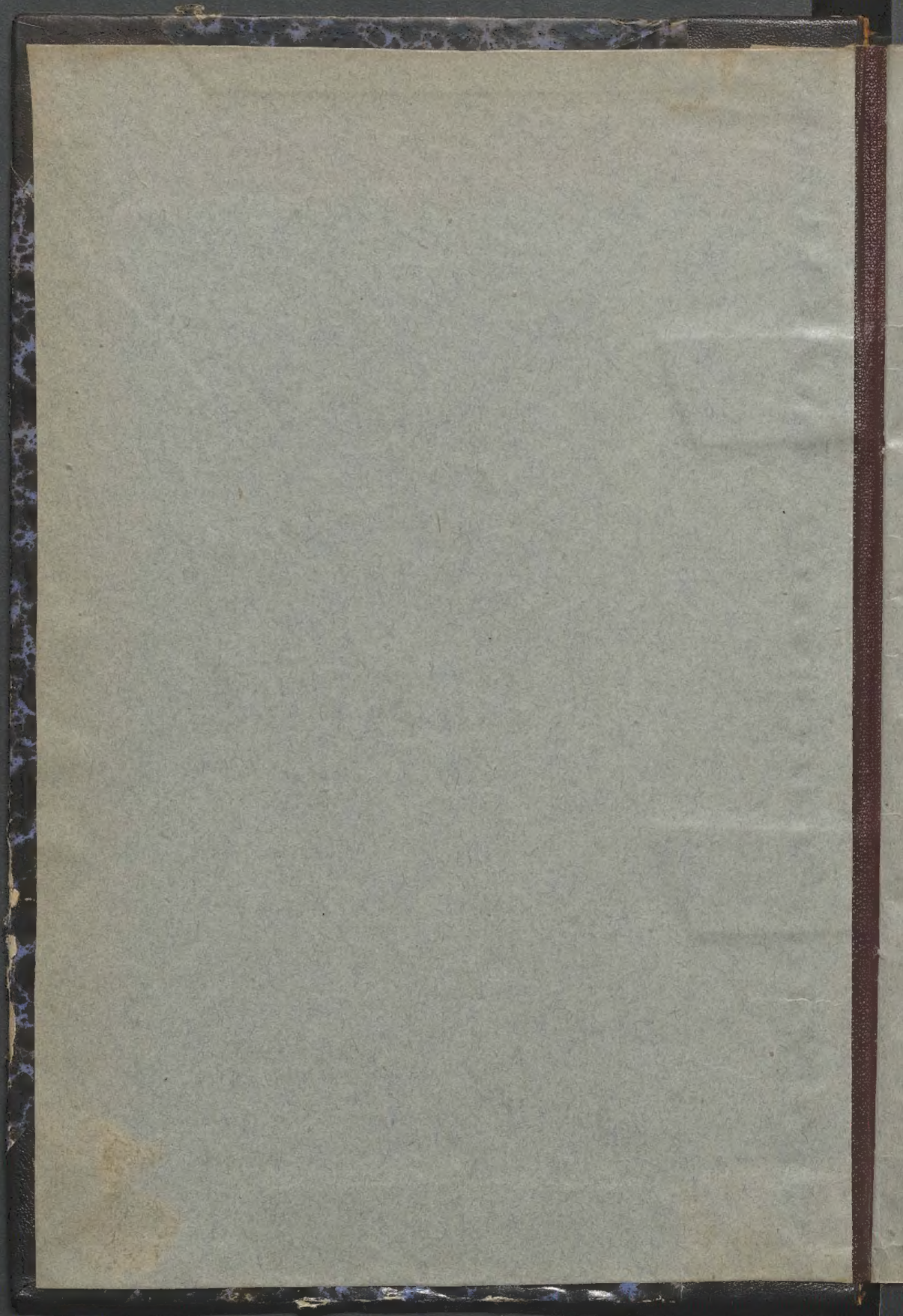
Biblioteka Jagiellońska.

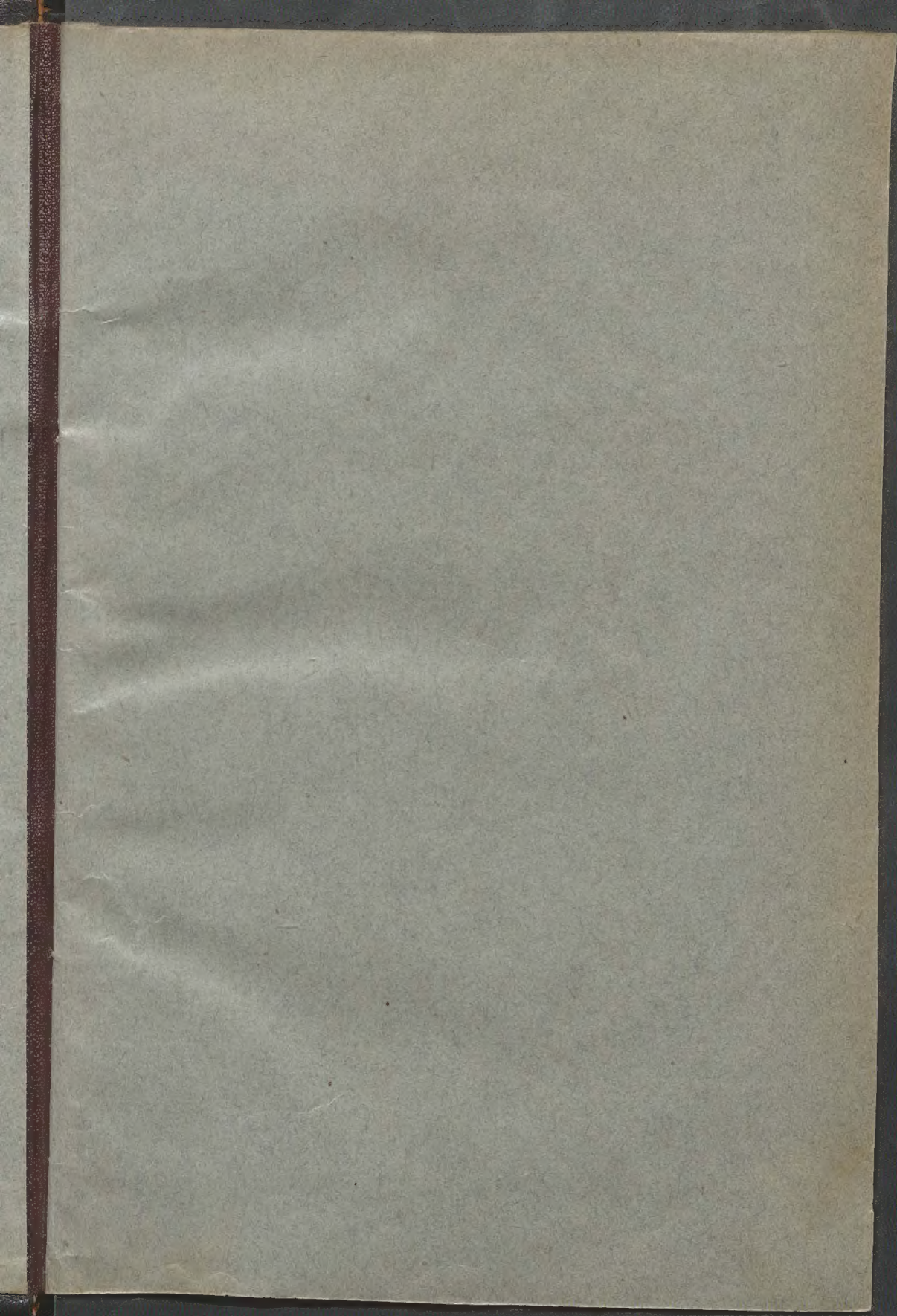
II

12

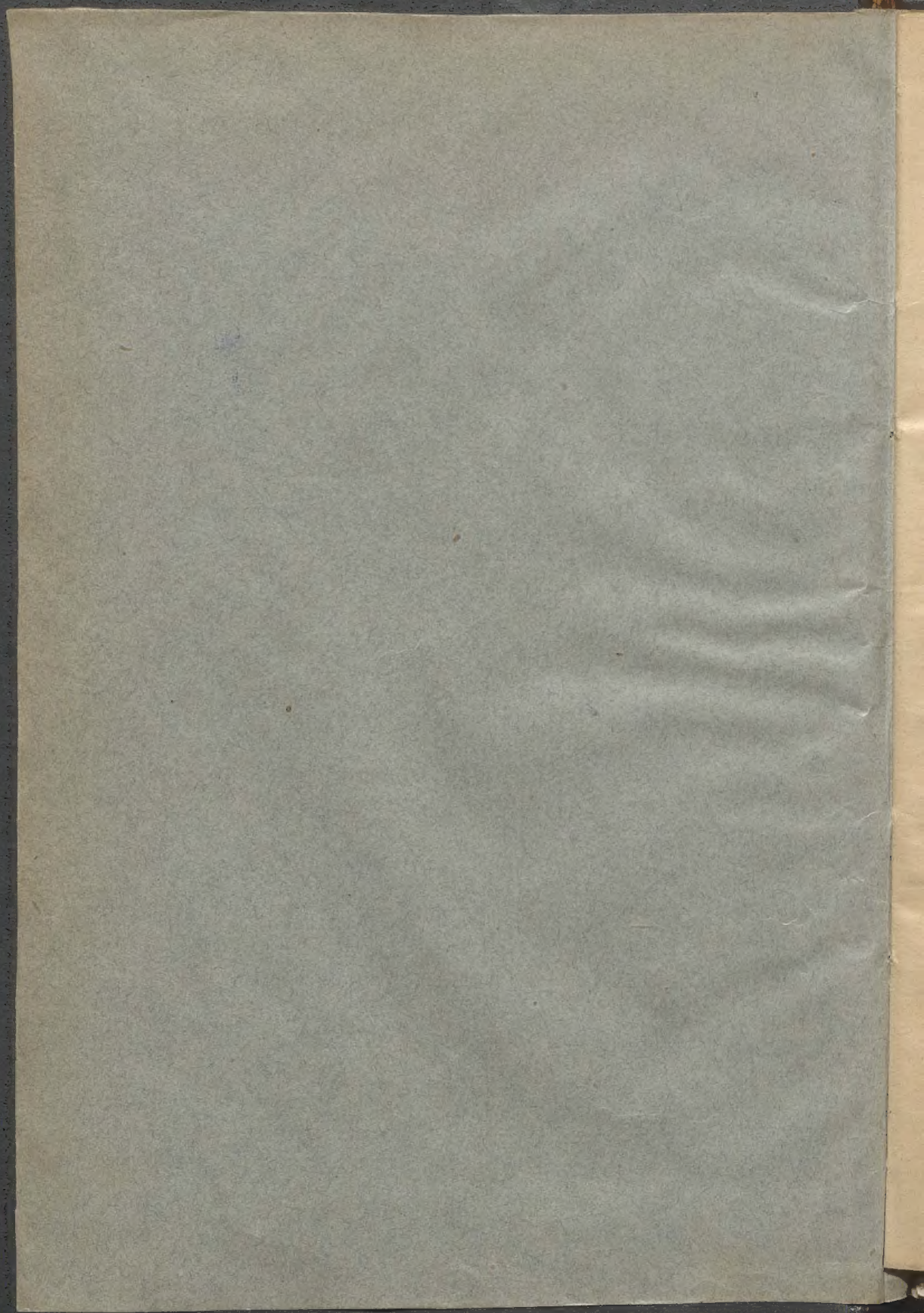

1902. a. 173.

Władysław biblioteki zermanie ekspertów
z aukcji nad ~~potwierdzeniem~~ wykwaliifikowanym
w Krakowie w r. 1898 i 1899.

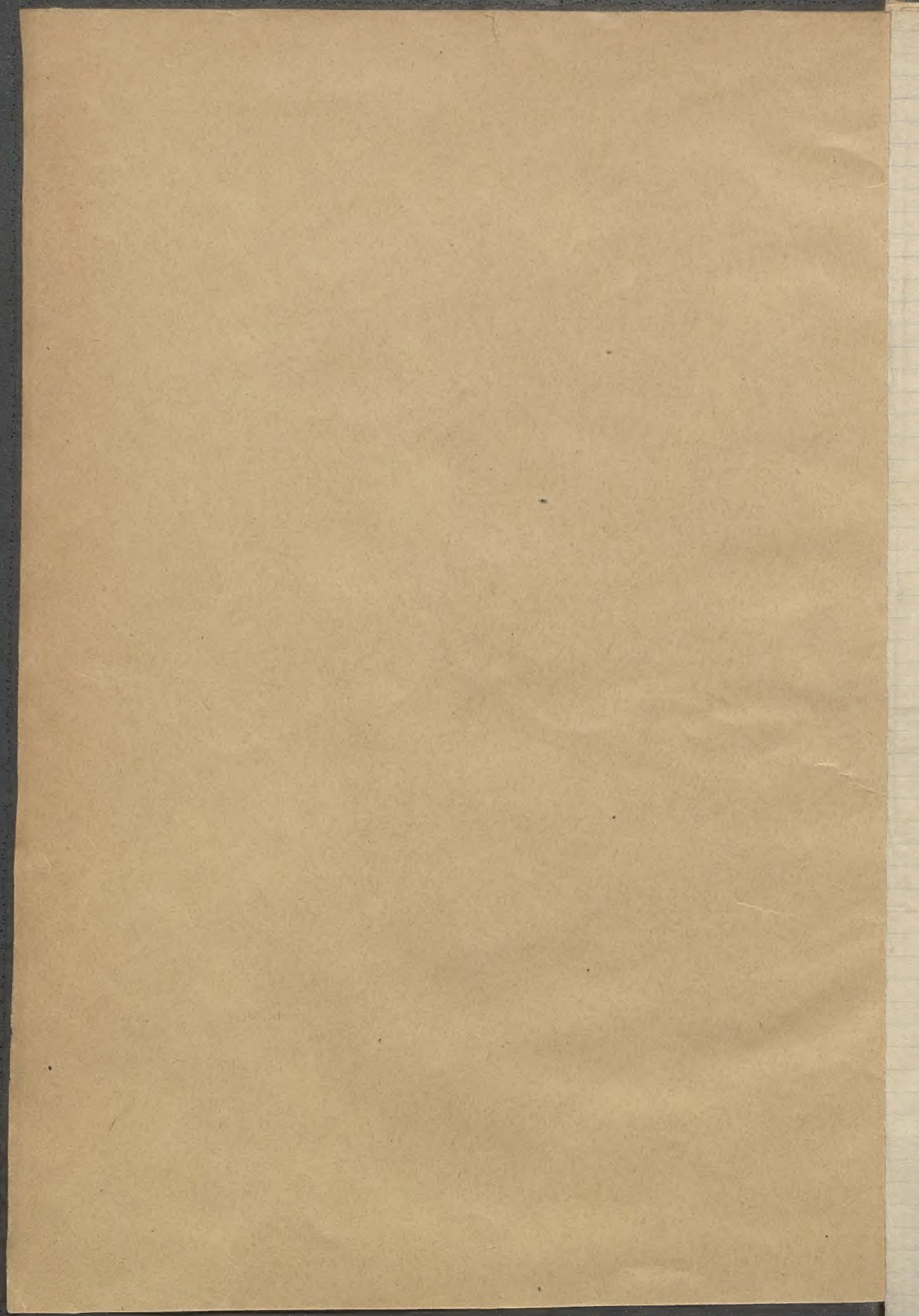
dr J. Jarmyński, Polinika.

Kraków. d. 17/V. 1902.

162

N° 6162

Kywiady nad potożem

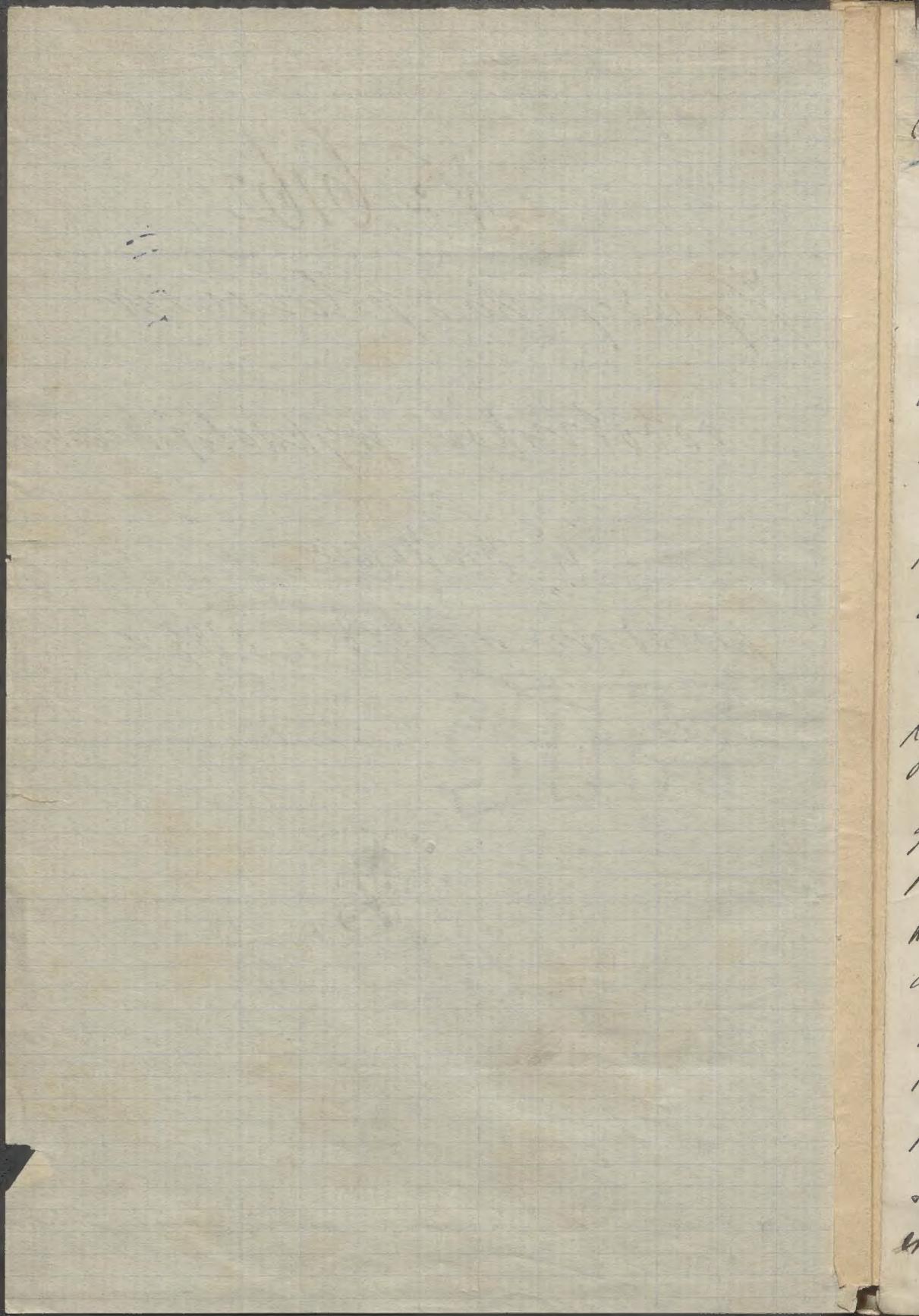
robotników wykwalifikowanych

w Krakowie.

przebiegane w 1898 i 1899 r.

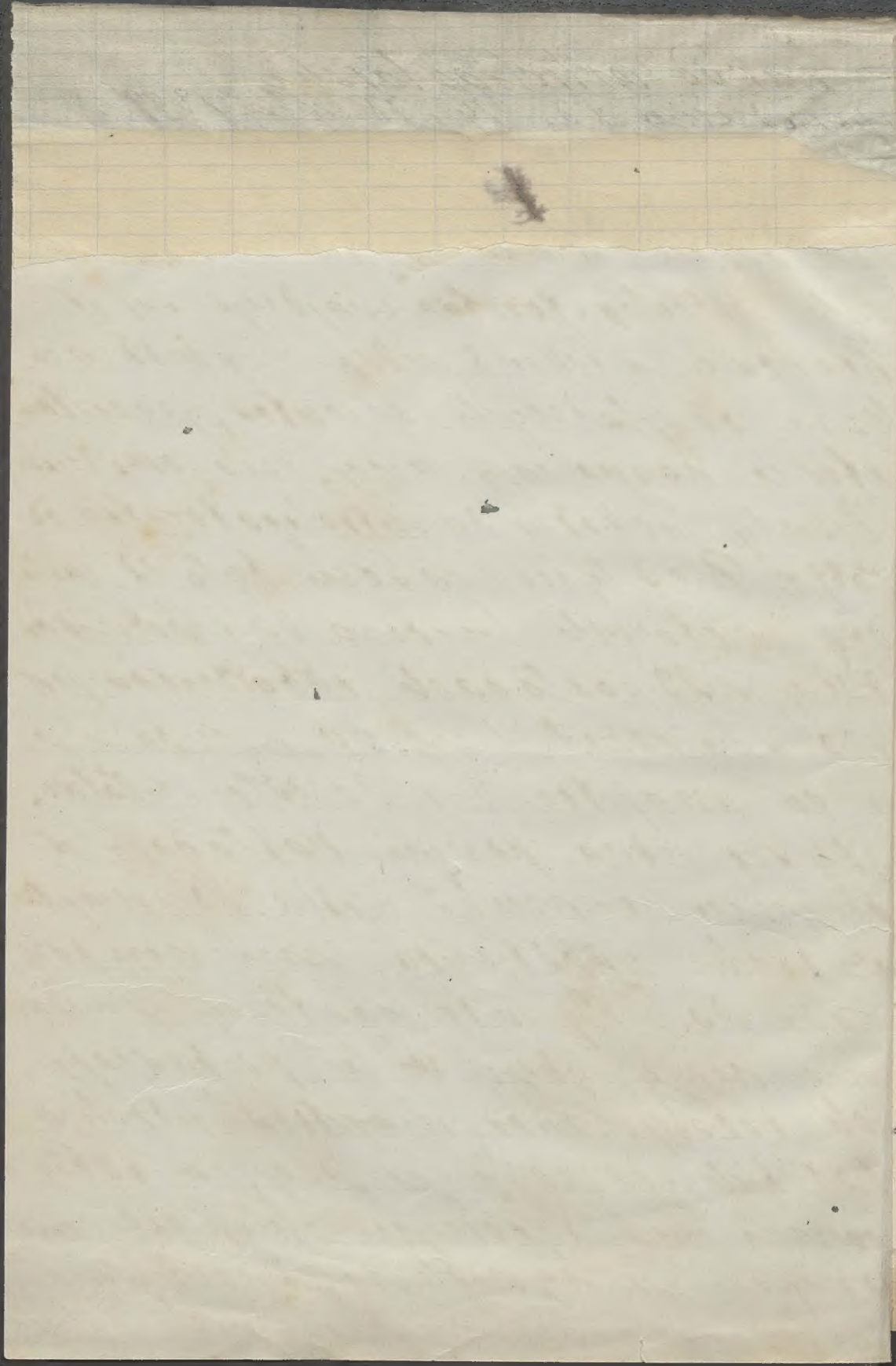

Zawód introligatorski
(porządzenia z d. 14. 15 lipca 1899 r.)
(od 18 lat w zawdzie.)

Introligator H. Kierownik zakładu
daje ogólne wiadomości o zawdzie.
Całe introligatorstwo znajduje się w
Krakowie w zęku 5 ludzi, cięć bardzo ca-
lejni od głównych klientów, perełtów,
który naradzają ceny, dziś coraz więcej.
Kobiety wchodziły do introligatorstwa od
1889 r. Przed tym czasem było 12 zakła-
dów, w których licono 40 robotników,
dziś w 23 zakładach robotników jest
x 50-u, a kobiet licę 60, wzmian u je-
dnego majstra 3-4. O robotę widać,
gdy się jednę pomoci zakładają w
kryjcie warunki cizine. Gdy majstra
w brach robotnika, inni nie poru-
niają. Do Sity introligatory nabie-
nie mogą, gdyż to porównają
ich roboty. Wśród majstrów introligo-
torskich zdarają się tacy, co robia
sami, lub z jednym chłopcem, nie
wzajem się wzajemnie, a porównano
roboty na zawdziarcie, jeden proci

2
W
W
C
C
W
W
W
K
V
P
V
C
W
L
P
D

21
2) dla starośwa. (manyma stoi jednako ²⁴ ₉₁₂)
Pracowni są w ogóle ciemne, ciemne, po-
wietrze w nich niesdrowe, zdano się,
że w te zakłady chorowaty up.
z powodu wilgoci. Hypoksi oprócz pod-
czenia nie zdano się. Robota kawa-
łoty rot, ale w mniejszych zakładach,
w lecie dają utłopy, za które natura
nie nie płaci. Manyma zaprowadzo-
ne zostały od 79, czy 80 r. od tego czasu
jest ich coraz więcej różnych sy-
stemów, ale różnych. Inny manym-
nach pracują tylko mężczyźni,
kobiety robią wyłącznie kung
roboty. Manyma przykrawa up. ma-
kręgi na pudełka, tubki, torby, które
z sklejają drzewem. Manyma
amerykańska drukuje drobne rzeczy,
up. napisy na torbach.

(tygodnik)
Ekspert, jako kierownik pobiera 10 str.
procent za prowadzenie kasy. Ciel-
druicy po 6 str., a jeden który oginał rogi
intensywny brat wienienie 38 str.

Expert #2 ma lat,

~~Introligator #1~~ lat 49, jako intro-
ligator pracuje od 25 lat. Naukę odg-
rat w Krakowie przez lat 7 u dwóch
mistrzów. Dwa razy zakładat warsztat
na siebie i dwa razy i braku kapi-
tału pracownia upadła. Nauka ex-
perta trwała ~~10~~ długo, gdyż maj-
strowie przecięli go, widząc w
tym dla siebie konkurencję. Wzrostki
nauki dui są lepsze, dzięki or-
ganizacji. W jednej pracowni ex-
pert pracował 11 lat, w innej 2. Tę-
ma powrotami 5 lat. W ostatniej
warsztacie przed strejkami ^(1901 r.) pra-
cował po 12 godzin dziennie, po strejku
10 godzin. Placa experta stopniowo
się podnosiła od 5 do 10 zł. tygodnia-
wo. Przez introligatorską expert po-
nuścił, gdyż trafita mu się stała
robotą w drukarni, satynierem i
magazynierem, przy czym fak-
tycznie jest bardzo pomany.

W drukarni ^{zrarn} pobierał 25 str. miesięcznie,
potem 30, a teraz 34, wypłata dokony-
wała się 3 razy na miesiąc, obec-
nie co tydzień po 8½ str. Praca
trwa 9 godzin (od 7 rano do 6 wieczór, z
dwugodzinną przerwą). Przy dodatko-
wej pracy pobierał 25 ct. za go-
dzinę. Praca jest ciężką, wstawiana
nowe papieru. Stosunki z prze-
wodnym dobre, wypłata akurata.
Ekspert dotąd należy do zawodowego
stowarzyszenia introligatorów, gdzie
wkładka tygodniowa wynosi 8 ct.
Robotnicy niemieccy otrzymują
zapomogi 50 ct. ^{pobierana}
Ekspertowi płaca w drukarni nie
wystarcza na życie, zarabia także
jego żona i córka młodziutka, on sam
pracuje w domu jako introligator,
co przynosi mu 50-75 zł str. rocznie.

Co do stanowisk ogólnych w instytutach
rozkładzie ekspert daje następujące obja-
śnienia: Obecnie główne roboty wykony-
wany przez jednego. Liczba pracowników ~~w tym~~

Zawodzie od 15 lat, a praca ich wypełnia
zobowiązaniem ekspertów męskich. Szwajcarscy i introligator
słki traw od Nowego Roka do wakacji.

Ekspert twierdzi, że zapotrzebowanie na robo-
tę introligatorską się znacznie różni w pro-
wadzonej. W Krakowie jest roboty introligator-
skiej także i w Warszawie. Ale ekspert nie żąda
jest podziału pracy w introligatorstwie ekspert
odpowiada, że podział pracy istnieje tylko
w większych warsztatach, w których robotni-
cy robią i szewstwo tylko część roboty.

1
3
J
v
o
h
h
w
L
m
ty
ce
m
po
in
cu
do
du
s
s
e

Introligator. №3. Lat 30 od 5 1/2 pracu-
je jako introligator, z tych wzyt sie
3 1/2 lat. Dawniej byl strigcyem.
Powiada ie najtrudniejsza robotą jest stoce-
nie ^{bręzd} ~~ciotno~~ wseme, jak i mazyne
oraz roboty galanteryjne. Niektore Ro-
boty tatag jest zwykta sprawa. Lis-
kracy w introligatorstwie w Krakowie
wynosi w ogole 10 godzin, najwzgiej 10 1/2.
Zredukowany zostal pnes stryk 2 1891/
po ktorym tylko wyjatkowe warzta-
ty pozostawily 11 godzin pracy. Cron-
tura od sierpnia do stycznia, najwz-
iej roboty przed poczatkiem roku, na
gwiazdke. W czerwcu i maju mato ro-
boty, czasem wniebiaja na 2-4 tygodni.
Wzrostlich introligatorskich cielnadnikow
chinescian liczy w Krakowie 40, zakt-
dow 23. Placa najwzina jest 6 str. tygo-
dunowo, najwzina 12. Place 8, 9, 10
str. zdawaja sie takze. O ile place
sa skordane to zarabia sie najwzgiej

10 str., pracuje 13-e godzin. Pny akor-
dowej oblicza się jak majster dre. Za
stwiernie krigiki z futeratem bierze się
10 ct. majster dostaje za nig 50 ct.
Ekspert opowiada przykład akordowej pracy
która trwała przez 4 dni i jedną
noc do 7-mej rano, ^{przy tem} gdy robota była
pilna zarobit (10 str. co ~~wy~~ pod wy-
niasto 16 1/2 ct. za godzinę. Pny akordie
najczęściej pienkadra brach materja-
tu na czas. W sezonie akordowi pra-
cują prawie zawsze do 10-tej wieczór.
~~Co do stowunków samego eksperta~~ War-
staty są w ogóle ciemne, wilgotne, o
stern powietrzu. Do rkoły wieloletniej
nemionie nie magnesają, ale pra-
cują do 11 lub 12-ej wieczór.
Co do stowunków, ^{których pracuje} ~~samego eksperta~~,
to ^{19 następujące} warstat ma porgdru. Maszyn
jest w nim 9, z tych dwie do skła-
dania, a dwie do obrywania
kolem, do prasowania i do ~~kolem~~ szycia.

8)
Robotników pracuje 10. ~~osób~~ przy
maszynach, 1 parobek do czyszczenia
i 2 chłopów. Dawniej pracowano 18
osób. Maszyny o tyle pomagają,
że to co dawniej robili 3 przez
cały dzień, dziś robi 1 przez
poł dnia. Maszyny w warstwie,
w której pracuje ekspert raportow-
drone są od 92 r. Dawniej 1 tego robi-
to się 3, 4 lub 5 dni, dziś można
przez dzień zrobić ^{ich} sto. ~~100~~

Kryscy robotnicy są ubezpieczeni.
Ekspert ^{podczas} ~~pracy~~ nauki miał 4 str., po-
tem robił również robotnika ~~dot~~
6 str. ^{tygodniowo} pracuje 13 godz. dziennie.
Do wynagrodzenia otrzymuje 7 str. tygo-
dnie. Za najbliższy warstat w Ma-
kowie uwaria (Olszówka, w serowie
jest tam 13 lub 14 robotników i 10
14-u parobek, oraz 2 niewolów. Najbli-
ższy plac daje Wójcik. Najbliższych
warstatów jest wekfabryk ^{materyj} ~~wekfabryk~~, kie-
ruje sam majster.

1
W
ro
th
y
ro
K
Z
W
V
no
ro
K
bo
H
g
K
y
W
H
K

~~inżynier~~ ³ ~~9~~ Expekt 44 Lat 21, 5 lat nauki
^(Daje następniące zeznania: 2)
13 1/2 lat pracy w zawodzie ~~in~~ ⁱⁿ ~~Prako-~~
wie tylko w piśmie warsztatach są do-
rośli robotnicy, w innych pracują
tylko dziewczęta i chłopcy, a do roboty
trudniejszej przypisują na noc
robotników górnych, nierazszych lub
krasnogłuchych w dzień gdzie indziej.
Zawodowy ~~chłopcy~~ są suchoty w skutek
pyłu, którego znaczną ilość wydzie-
ła się, ~~zwarła~~ przy stoczeniu
kolezanarum. Robota jest ciężka, zwa-
rła przy manymach, w Krakowie
równych; ~~czarna~~ do cygnienia. potrze-
ba drogich robotników niekiedy

Kapitał, u którego 4% prócuje, bierze
2 czeladników, jednego starego robotnika,
który zarabia 4-5 złd. tygodniowo i
4 chłopów. Praca 10 1/2 godzin; gdy robota
pilna stwiej: do 10, 11, a nawet 12 w nocy.
Zdawa się to w maju, gdy przychodzi
kolejowa robota. W matych zakładach

stwie przyjmują pomyślnie roboty w lipcu
 X i sierpniu są wakacje, seron także
 wrześniu i październiku. ~~Każdy~~ Ekspert
 pobiera 8 złr. tygodniowo (zwykle płacą
~~za~~ celadników), a dodatkowe godziny
 pobiera się $1\frac{1}{2}$ raza więcej. Płacy
 od nitki niema. Chłopcy nie otrzymują
 wiktów, lecz zapłatę. Jeden po 3
 latach dostaje $2\frac{1}{2}$ złd. tygodniowo
 inni chłopcy pobierają mniej.
 Niewi przez 1 rok, a nawet $1\frac{1}{2}$ do 2
 jest na posyłkach, potem majster
 stara się go poduczyć, aby mógł
 robić rybko, choć nie solidnie.
 Wyuczenie malarza dokonuje się
 w roboty, lub w niedzielę. Wyplata
 regularna, co soboty. Haratki w kuch-
 ni, gdzie pracują chłopcy; powietrze
 jest duszne. Celadnicy mniej
~~kończy~~ ^{po} (metre/kwadratowym/stoku.

707

(5)

IX

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

40/ 11/

Lawód intrologatorski. (Américaniz.)

(Posiedzenie z 14 i 16 lipca 1899r.)

Prez. A. Sma lot 19 i od lot 5 przenie
swoim zarodnie. W trzech mieniej jest
wymolony, mnie kado roboty intrologator
skadproci Hakego utocenia. Praco jego
jakoterminaloto. polegata w przedwyzni
drugim roku na komponowaniu i wprowadzeniu ro-
boty, przy cym nie sie nie. miedzi przenie
jak rowniez przy sprzeczaniu wartosci,
ktore dokonuysat po sa godnosc i ptacy.
Po dwuch lub trzech latach terminator
nie nie mnie, nauka rozpoczyna sie
dopiero w 4.ym roku, chyba, ze sie sam
terminator upomnie o nie potrazi.

194

Majster przyjmuje albo odrzuca
 wikt i wtedy nauka trwa dłużej, albo
 też przyjmie na 4 lata w piętrowym
 roku wikt nie daje. Zoskoty wie-
 cowej uczeniu nie chodzi, to porodu
 majster posyła tylko jednego. Maj-
 strowa nigdy chłopca na posyłki i
 oświadczenia ² i ³ nie ma, ⁴ ile
 U majstra, u którego ^{expert} ~~pracy~~ ^{jest}
 3 uczeń, o 9 celadników. Robota trwa
 10 godzin od 7 rano do 7 wieczór z 2
 godzinami przerwy, w niedzielach
 seronowych często do 9 wieczór, potem
 następuje czyszczenie mazy. Wro-
 cy się nie pracuje. 41 od trzech
 uczniów, jako celadnik, pobiera 6
 str. ^{tygodniowo} ~~niecierpienie~~, przedtem dostawał
 igie i mieszkanie w pracowni.

me
cu
je
don
A
w
30
n
dr
co
cu
in
pr
no
te
ko
d
a

~~infraktor~~ A.B. Ekpert jest głuchoniemy i daje odpowiedzi piśmienne. Pracuje w fabryce pudełek. W Krakowie jest ich sześć, Schmesciańskie, 3 żydowskie. Fabryka, w której pracuje A.B. należy do Schmesciana, pracuje w niej 1 kierownik, 3 robotników, 3 litografów i 2 parobków, którzy robią na amerykańskie. Praca trwa 11 godzin, czasem przecięga się po za godzinę obowiązkowe. Do 10-ej wiecz. Ekpert pobiera 4 str. ^{tygodniowo} (inni robotnicy) guldena dziennie. Po co tam pracuje 13 kobiet przy robocie pudełek, a 25 przy fabrykacji takich. Robotnice najtę przy pudełkach pobierają 12 str. na dwa tygodnie, uciennie 4 str. ^{na fakturę przecięga rob.} przy robocie takich 3. 50 str. na tydzień. ptora jest

Exp. № 7. (187)

Uczeń intelektualny, lat 17-e, w nauce
drugi rok. Skonczył 4 klasy, w tym roku
pójdzie do szkoły wieczornej. Ekspert pracu-
je w warsztacie, w którym jest 3 lub 4
cieladników i 3 uczniów. ~~W warsztacie~~
parobek do pomocy. Najstaryszy ^{jest} od 6
rano do 8, 9 lub 10-tej wieczór, zale-
nie od roboty. Robotnicy dorobili praco-
tu tylko godzin dwieście. ^{po} Pierwa dla
robotników 1 1/2 godziny w ciągu dnia
dla niego jest niestata. Mienka w war-
stacie, gdzie ma swój sennik;
gdzie spig węgry tej uczniowie.
Placy nie pobiera żadnej tylko od-
na kolasys i miadance po 5 ct. Dwaj
porostali uczniowie (lat 17 i 18) są już
czwarty rok w nauce i placy nie po-
bierają żadnej. Starzy po odejściu ce-
ladnika pracują jako cieladnik.
Warsztat składa się z dwóch ~~pokoi~~ ^{pokoi} Pry-
stych (każdy o dwóch oknach). W pier-
wszym uczniowie spig.

M
V
C
I
C
C
V
M
Y
K
L
I
L
V
M
V
P
P
I
C

Namówienie zapisani (do cedru, do skoty
nie chodzą, warsztatu spieganie, na-
bić do ręk. obekotnienie mojstrowej
i celadników z namianami dość dobre.
N nasntacie manry 5, a namianowi-
cie do krasania, składania, obry-
wania. Manry cyneq namianowie
w roboty do 12 w noce, lub w wiednie-
ty sono, po potudniu składają czim-
ki do 4-tej. Celadnicy w wiednie-
cie pracy.

Celadnicy w nasntacie, w których
pracy eksport pracy 10 godzin
od 7 rano do 12 i od 1/2 2 do 7-niej.
Cielem prze kilka dni w tygodniu
a nawet cały tydzień praca. Praca
do 10-tej wieczor. Jeden celadnik
robiera 10 str. na tydzień, 1 jest
płatny odntuki, werkfikrer bine
12 str. tygodniowo za namianowy obli-
wanie i pracy celadnika.

Expertna
Inteligentka. #8. Dwiecyma lat 15, prac-
je w Nowej. Wzi. Pracuje tam 15 pariem.
Expertna jest od roku w robocie. Czas
pracy godzin 10 od 7 do 12 i od $\frac{1}{2}$ 2- $\frac{1}{2}$
Dzie jest robota pracuje godzin lub
połtorej stniej. Zdana jej to w serowie
od lipca do Nowego Roku. W niedziele
pracuje wcale.

Placa z poczynku 1 str. na tydzień, te-
raz 2. 80-3 str. Robota skordota. Od ~~roku~~
~~na~~ 1000 arkuszy 20 ct. gdy 2-torione
na 4 rary, 15 przy 3-ech, 12 przy 2-ich
a raz 2-torione 10 ct. W jednym dniu sta-
je można ~~2000~~² - 4500, a zatem zato-
bić od 40-45 ct. Do kobiet należy rad-
niei zamykanie ksiżek i brosur. Za
zamykanie plać 4 ct. od 1000, idzie to
szybko po 11 lub 12000 przez dzień.
Od zamykania ksiżek plać się 25 ct. za 1000
arkuszy, od brosur 15 ct. za 1000.

Na tydzień zarobek można w sezonie
2.50 do 4 str. Za godzinę dodatkową
zapłata oddzielna. Do 14 sezonem, gdy
jest mniej roboty zarabia się 2 str. 2½.
Pracownik nie jest umiark. Świeży
pracownik ^{po sezonie} od ~~12~~ lat 12 lub 13 ~~str.~~
~~sezonu~~. Wyższe ubezpieczenie w kasie
chorych. Wyposażenie 14-dniowe, zdatne
do ~~pracy~~ wydalania blz wyposażenia.
w dzień wypłaty.

Oprócz surowca i składania robota
świeży polega na naklejaniu, wy-
ci-
naniu, pomocy robotnikom, przy ~~pracy~~ <sup>ci-
czeni</sup>
smarując, przytrzymując & i pobierając płacę
dzienną.

181 (Poridienio 21.6. 1899.)
Zawód inżynierów - inżynier

Ex. #1. Terminator, który się już 4-ty rok.
Zdano się, że i po trzech latach było
jak koniec nauki. Ekspert, syn try-
majcego rogozki, miał czytać
i pisać po polsku, wstępny do za-
wodn. Teraz uczęszcza do szkoły wie-
ciowej, o ile czas na to pozwala.
Wszyscy uczniowie pracują u
majstra jednak. W piątym roku
miał być uczeń Tatrów i nieważne
był na posyłki, zwłazna przez
majstrów. Teraz robi trudniejszą
robotę, ale płacy nie pobiera co-
mej, oprócz wiktu. Wymagany będzie
za rok, jakkolwiek nie jest to
niezwykle, a wymagany kontyngent
102 tr. Majster chce się z niektórymi
ni obchodzi, na celownikowej
skorzyć się nie może.

the
ca
la
2
pe
wa
m
ty
m
ro
Je
8
30
/o
ro
a
40
la
w
l
1-9

Expt 42

440. Cieladnik lat 19, u zarobku pra-
cuje 5 lat, ale pierwszy rok jako cie-
ladnik. Wyrzuty nie jest. Układ
z majstrzem zarobki rosną do 1-go
października. Stawy pobiera tygodni-
wo str. 3.75 bez diety i mieszka-
nia. Jeden z jego kolegów pobiera
tylko 1 str. ale dostaje dietę i mie-
skanie. Jako uczeń ekspert pobi-
ra 1.50 - 2 str. tygodniowo. ~~to~~
Jest dżur, bo imi przez lato całe
od 10 - 13 roczniecia pobierają po
30 - 35 ct. na tydzień. Praca 4 twa
13 godzin 2 pnięty na obiad. Dwa
razy w tygodniu pracy pofer-
ancie, za co robotnik otrzymuje
40 - 50 ct. majster nadia to robotę na
taksę, gdyż przy niej robotnik co-
wiecej zarobić może. Ekspert wda-
lony rosną z pracy za świętowanie
1-go maja.

Exp. 43.

№ 11 Cieladnik lat 23, pracuje w sa wrodia
od 6 lat, 4 lata był uczniem. Cały ten
czas przebył w jednym zakładzie,
teraz od 3 miesięcy pracuje w in-
nym ~~majstrowskim~~ ~~z wydziału~~ ~~z wydziału~~
~~szkół~~, gdzie jest 3 cieladników i 1 dziurcu-
na. W ogóle w Krakowie liczy 20 majstrow
introligatorских ; 30 cieladników i 20
uczników w ogóle mało; największy zakład
introligatorski wśród żydowskich w Krako-
wie liczy 8 cieladni. Wyrobie nie jest
koniecznym, bo pytają tylko o książki ro-
botnicze, kontuje 9 str.

Expert pracuje 10 godzin od 7-12 i od 2-7,
w innych zakładach introligator-
skich pracuje przecię do 13 ~~godzin~~ ^{godzin} i
tęcej ~~no do 13, czyli~~ ^{godzin} Do 7 rano do 12 wie-
ciora pracował expert 5-6 razy w ciągu
2 miesięcy. Odpocynek jest w soboty,
ale gdy pracy dużo pracuje się w
soboty wieczór po naboże. Expert próbuje
o pracę

Handwritten text in cursive script, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is partially visible along the right edge.

5 str. tygodniowo, inni celadnicy
po 6 i 7. ~~Wyprzedzenie~~ Za dni
opróżnione nie płacą. Najmiejść płać
pobiera dzienną 1/2 str. 1.50 str.
tygodniowo; rajsta jest przy falconawin
necii dostaje 2 str., jakkolwiek robi
to samo, co celadnicy i pracuje jui
kneii rok. Wzrost mają ciemny, przy
drukarni. Poprzednio expert pracował
przez 5 lat w innej introligatorni,
gdzie było 4 celadników i 3 uczeniów.
Praca ^{trwała} od 6 rano do 7 wiecz., 2 godzin
na przerwy. Za pracę po 7-mej płać
no 7 ct. od godziny. Praca od ręki
wymaga więcej. Niektórzy celadnicy
miesli na miejscu mieszkani
i wikt, a pobierali 1.50 str. tygodniowo.
Expert pobierał na tygodnie 4 str.
~~Wyprzedzenie praktykacji 14 edycji~~
~~ma~~, jako uczeń pobierał 30 ct. dziennie
bez wikt i mieszkani, w poczekalni
nauki nawet tylko 75 ct. na tydzień.

18

32

200

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

Kamieniane.

(Poradzenie z d. 28/II 1899r.)

Opis. Pracuje w zawodzie kamieniarskim 18-y rok, wliczając w to naukę. Lat ma 32. Expert podaje następujące dane o zawodzie kamieniarskim.

Wzrost kamieniary wyróżniają pass kate-
gorii, co zależy od urodzenia, a okazuje
się w odmiennych płacy i robocie. W twa-
kowie jest około 12 kamieniarskich 12/li-
cąc takie zakłady na Podgórze, kawa-
larnia kamieniarskich liczy 200. Najwis-
szy warunek liczy 40 ludzi. Precyzyjnie
zaś pracuje ich od 10-20, zdania się
nawet mniej robotników, niż 10, upr.

^{z. n. Fiszera} Kamieniane wykonują roboty budo-
wne, pomnikowe, a teraz nawet wodocię-
gowe do budowy dostarczają z pracowni-
kowskich kamieni. Granity prowadzą ce-
ment, gdyż tam są masy, które bli-
ższe, brak zaś takich które się gę-
siej. W pracowniach krakowskich robota
jest przesłanie sama tylko. Kamienia-
ne przechodzi 4 lata ~~roboty~~ nauki, ale po
tej ~~robo~~ nauce nie wyciąg ciekawości się

wyzwalają. Ze wsi przybywa wielu kamieniarzy. Z tych niektórzy idą do ~~roboty~~ nauki, inni od razu wstępują do zakładów jako chłopcy, z powodu że niski cen 30 tr. tygodniowo. Ukończenie nauki nie odciąża na płaci, tylko umniejsza. Przekazująca wiejska jest groźna gdyż chłop-kamieniarz ma umiędne wymagania, majster mniej mu zapłaci i wymaga roboty w dubelt, przyjmując też uprzedniego układu. Od strajku, który miał miejsce przed 3 laty prawni w niektórych warunkach po 10 godzin, do mniej x 112. Przed strajkiem wszyscy należeli do organizacji, po strajku wielu wystąpiło. Kamieniarze przybyli ze wsi czysto są bardzo biedni, ale idą najęz się i bogaci. Jeden miał np. 14 morgów gruntu. Młoda Wieliczka x dostarcza ciemnych kamieniarzy, którzy zjawiają się wtedy, gdy dużej roboty. Do organizacji chłopcy nie należą, mieszkają w pracowni, a żyją tam co z domem przyniesli. Ekspert precyzyjny wch kamieniarza - okupca na lat 40. Choćby zawodową są młodość i zapalenie ości od pyłu i kawałków kamienia które-

24
or
hu
8
cu
Li
br
ix
10
hu
10
L
pi
m
da
76
1.
10
n
dr
re
1.
ak
w
90
19
10

się do organizmu dostają. Podczas gorączki
osiada pył na izernicy. Zaskórny często wy-
padki zranienia pokoi. Ekspert chorował
8 godzin. W warunkach X, w których pra-
cuje podmajstry wiat samiał sprowadzić
siatkę na usta, ale skończyło się na do-
brych chęciach.

Ekspert pracuje w warunkach X, gdzie jest
10 robotników. Robota trwa 10 godzin. Gdy
pozostaje coś do dokończenia pozostaje
15-30 minut, w które się nie dopłaca.
Stawa wynosi od 1.20 str. - 1.55 najwyższa
stawa wynosi 1.70 str. dziennie. W war-
unkach X pracuje za tuciem powrotu.
Dawniej robot 12 godzin i zarabiał 1.40 str.
Kiedy żaden nie dochodził w ~~tem~~ X do
1.70 dziennie. Teraz mniej się robi przy
10 godzinach pracy, więc choć strój
nie osiągnął idanej płacy 2 gld. na
dnie jest lepiej. Wyplata odbywa się
regularnie w pracowni co tygodnie w
soboty, nie wydnie jednak wyplacają
akuratnie. Gdy robi się mniej, np. w ci-
mie 7 godzin, to odciągają po 15 ct. od
godziny, a zatem 45 ct. mniej strum-
ię. W ciemie najmniej na się fakże liczą
robotników. Przed wydeletem wypowiastu
niema

nie ma tak, samo przyjmując o krótko nie
pytają Expertów w roku zeszłym wynosi-
li robotę z dnia na jutro. Expert był często dłu-
żej czas bez roboty (przed rokiem 3 tygodnie, w
tym roku 2 tygodnie). W zimie zdana się
3-3 1/2 miesięcy roboty nie ma (od Wł. Świą-
tych do marca). Samiemi sami najmniej
personel. W kieszonki up. zamiast 20 pro-
cent 5. Expertów wspomaga praca młodzi-
ków, które mają coś zenergety. Robo-
tnicy z wsi powracają na wiosnę do domów.
W warunkach X. umiowie terminują 4 lata,
praktykami (za dopłatą) 3. Umowie pracują
w warunkach i pełniącej postęgi. W warunkach
otrzymują 80 ct. tygodniowo, mieszkanie
w warunkach i obiad. W dalszych latach na-
bi dopłata wraasta do 1 etr. Do uboty dło-
dę, ale pierwszej umung po robocie spug-
nąć warunkat. Wiek chłopów wynosi 14-15
lat. Majster i robotnicy znowu się z
nimi opiekują. Ponieważ nie ma biura
pośrednictwa, więc majstrowie wygra-
żają ofiarując jak najniższą zapłatę, bo dło-
paki od warunkat do warunkat. Modzie
musi, aby go gdzieś wreszcie przysłał.
Praca uczniów ciska, pierwszy wiskne
wiskne i nagrobki na parkach. Wiskne
wiskne wiskne o groźnie.

to
C
W
on
H
S
J
1
6
d
C
m
J
V
M
Z
X
m
W
J
W
M
W
ia
H
W

15
Expert
~~Kamieniarz~~ № 2. ma lat 30, w zawodzie li-
czy lata nauki pracy 14, ojciec jego
wówczas kamieniarz pracuje na Zamku
od lat 4-ech. Expert pracował w Zawarto-
kach - i zna wszystkie roboty kamieniar-
skie, pracuje w zawołanie specjalnie.
Jest to wypowiedzenie 14 dniowe, pracował
10 godzin dziennie, a od Wł. Sierpniaka tylko
6, pryncypał oddał się całej robotnikowi.
Dzienna praca trwa od 6 rano do 6 wie-
ciora z pałami. Za spóźnienie żadnych kar
nie ma. Praca po feierwancie wynagro-
dzana jest oddzielny dopłaty. Regula-
min w zawołanie wywieziony nie jest.
Ugody z majstrem zawiera zwykle jeden
~~z~~ w imieniu wszystkich. Wypłata tygodniowa
Expert zarabia 2.15 str., godziny nadlicz-
ne liczy się podwójnie. Najniższa płaca w
zawołanie jest 1.20 str. najwyższa 3 str.
Z płacy otrzymuje za ledwie 5 robotni-
ków, małych reki. Wskazuje pobiera
po 2 str. zawołanie i wykonuje najlepsze
wale budowlane. nagrobków zaś prawie
żadnych. ~~Wypłata~~ Stara gotyckie, baf
~~konny~~ Wzrost niewygodny jest, ^{krępy} zinnny
winnie, pracownik stanowi druga ręką.

Inspektor przemysłowy nigdy zaktadu nie odwiedza.

Uczniów jest 10. Płaca ich wynosi po 3 str. tygodniowo bez wiktów, po 3 latach chłopak otrzymuje 5 str. na tydzień. Wiek uczniów 14-15 lat. Niektórzy zostają wydalenii, do szkoły wieczornej uczniowie niosą, sam majster tego wymaga. Podmajstry dónie się obchodzą z uczniami. Wadztat uczniowie po feieramie, sprzątają.

Z ogólnych stosunków w zarodzie kamieniaarskim ekspert zauważa, że płaca wydawnia kamieniarza wynosi od 1.20 str. - 2 str. Kantonaty mniejsze górne mają stosunki od wiktów, a mianowicie mają płace i wycięz linie godzin.

Ekspert A3 notatki zapytę.

10
19

no
5
m
19
qu
H
H
so
M
oo
No
or
No
in
W
Q
sp
ty
L
w
pu
K
H

19
wziąć roboty niema. To też o ile nie
„układa się” na rękę, są bardzo niedźwiałe.
Zawaler onegdziej moim w lecie do
42 str. tygodniowo, znowy najwyżej 2 str.
Expert mienka przy rodzicach i zarobki
im oddaje. Twierdzi, że im omyłko jedno
jak ma robotę, tądż cy pospolite.

Zadani z malarstwa się nie wygłusza, to
to ^{kontuje 12 str.} jest potrzebne, jakkolwiek zrobić to
można. Przy robocie wikt o dawdy wywołani
nie pyta, ale biene tego który koring.
W Krakowie jest ledwo 40 wywołanych wśród
murarzy. Nauki właściwej niema, a po-
sługawie przygotowawcze jest następ-
ujące: chłopiec chodzi od 13 lub 14 roku
do ~~nowienia~~ wapna. Do 2, 3 lub 4 lat
sam się „chłysta” roboty i postępuje co-
raz dalej. Z poczynku płacił wzm 70 ct., po-
tem 80, a drugi rok 90 wrenie dochodzi
do 1 str. Za mienie wapna płaci 40-50 ct.,
Za mienie cegły 60 ct.

Majstrowie wytrwają się z podmajstrymi
i muntary. Gdy muntarz dobie się sprawnie
a przy tem przypodoba („podlizuje”), wyklu-
je względy podmajstrzego, dostaje robotę akor-
dową, ~~zbiere pieniądze~~ i sam wychodzi na
podmajstrzego i majstra. Staca majstra 15 str.
tygodniowo, lub 13 str. dziennie.

20
H
h
t
-1
m
1.
do
to
M
or
K
od
g
ce
m
p
p
1
M
S
m
m
s
k
m
w
C
V

Prace (#2 i 3. Ekspert) pracują przy budowie kliniki chirurgicznej, gdzie za-
tych jest ze 40 umranych. Praca od 1/7-
-12 i od 1-6, czasu na śniadanie nie
ma. Płaca na zasadzie zachęta się od
1.60 złr., wewnątrz od złr. 1.30. poczynny
dochodzi płaca do 2 złr. najwyżej. Robo-
ta frontowa jest lepiej płatna.

Płaca robotnika zależy czysto od samej
roboty i wynosi 1.30 - 1.50 złr. W nie-
których majstrów praca trwa 11 godzin,
od 6 rano do 6 wieczór z przerwą jednej
godziny. Lichy robotnik zarabia niewię-
cej jak 1 złr. Na wiosnę płaca rozpocz-
yna się od 1.20 lub 1.30 złr., jeżeli wkrótce
praca trwa takie 10 godzin. Na jesieni
płaca takie spada, a jeżeli praca do
1 grudnia obróci się do 1 złr. gdy-
kolwiek dana się czysto, to jest
się stare i seklate, albo umranie nie-
umrany. Na wiosnę ostrożności podma-
jstwy nie uważa, umranie rąkowania
kontroluje, a robotnik sam musi u-
miedzenia naprawić, przy czym ca-
łkowicie na to podmajstremu nie
czasu. Majster zaś skupiera się
na podmajstrego i tak jeden na drugiego
umrania.

Murarz #4. pochodzi z Krakowa, lat 37
użył jego wyrostek 12 lat (1/5) (zarabia od
roku wonecciem wapna po 50 ct. dzien-
nie. Ekspert pracował u majstra O. gdzie
~~było~~ było robotników 14, a teraz u
majstra M. gdzie ich jest 4.

Robotę rozpoczyna w marcu i wówczas
pobiera 1 str. dziennie. W kwiecień
bierze 1.30 - 1.35 str., w maju bierze 1.40 str.
~~W sierpniu~~ w sierpniu zarobek najniższy ma w czer-
wcu i lipcu do 10 str. tygodniowo. W sierp-
niu zarobek się już zbliża na 9 str.
tygodniowo i potem spada aż do listopada.

Tylko w najlepszych latach robota mur-
arska trwa tak długo (w 1897 r. od 2
marca do 18 listopada), ^{najwyższej} ~~najwyższej~~ zaczyna
się później, a przerywa wczesniej. Mu-
rarz pracuje zwykle na dzieńki, maj-
ster i podmajster odbijają układy od
rtuku.

Robota trwa do godz. 6 rano do
świat z jednogodzinny przerwę na
obiad, pół godziny jest na śniadanie,
pół na podwieczorek, a zatem dzień pracy
trwa 10 godzin. Iny krótkim dniu praca
zaczyna się później, a podwieczorek
nie ma. Podmajster obchodzi się z ro-
botnikami osobno, uderzając

17
m
dr
st
m
in
ka
ja
os
12
C
p
M
ja
je
C
10
Op
C
C
M
W
P

37
mieg. Winnie gdy roboty mławskiej nie
mo expert pracuje przy miegu, wypra-
duje sobie takie przypadkowe zarobki,
występuje np. w teatrze, jako statysta,
przed Biurem Narodowem sprzedaje cha-
iuki. Po co tam ona zarabia. jako praer-
ka i stróżka. Mają przecież spore wydatki,
jakkolwiek jest ich w domu tylko 4
osób: mąż, żona, matka mieg i syn
18-letni. Mieszkają 1 pokój z ka-
chenką kontuje ich na Ładnei 11 si-
4 str. na miesiąc. Wikt 6 str. na tydzień.
W niedzielę wydają około 1 1/2 str. Rodzina
jada 3 razy na dzień. Śniadanie kontu-
je ^{experta} ~~15 str.~~ 15 ct. oprócz chleba, synowi daje
chleb i 3-4 ct., na obiad zupa, mięso 3
razy na tydzień 1-1 1/4 funta na raz.
Oprócz tego ziemniaki, kaszki, kana,
chleba wychodzi 3 f. dziennie. Na kolo-
czy jedzą, co z obiadu zostanie.
Expert chorował na zapalenie płuc, na reu-
matyzm, wstrząs na porażenie jednej
połowy ciała (bezład).

Malare pokojowi

(Posiedzenie z d. 5 maja 1898 r.)

Ekspert A. I. Pracuje 2-gi rok w ~~zawo~~ war-
ntarce N. i zarobek malarskim są lakier-
nicy, pokostnicy, malare pokojowi i reko-
ratory. Ekspert jest malarem dekoracyjnym.
i w warntarce N. A. pracuje od 48-53 celodni.
Kod. Układ najsm. zawiesia się na czas
nieoznaczony. Czas pracy trwa od 6 rano
do 7 wieczor i wynosi od sierpnia do li-
stopada 11 godzin, od listopada pracy 10
godzin. Pasa 2 godziny. Gdy pracuje po 7 wie-
cior otrzymuje osobne wynagrodzenie, na-
sem biorąc robotę do domu. Odpoczynek trwa
od roboty wieczor do pośrodku rano.

~~Ekspert pobiera~~ Płaca oblicza się od godziny.
Ekspert pobiera 19 ct. za godzinę. Najniższa
płaca jest 30 ct. od godziny, najniższa 11.
Kasy za funkcjonowanie roboty, za postawa-
nie wynosi od 50 ct - 1 str. Skromne polecie papie-
z tego majster daje wolendy robotnikom.
Jeżeli robotnik wchodzi na prowincję pobie-
ra oprócz zwykłej płacy 50 ct. dziennie.
Zmian w płacach za paragoni eksperta nie
było. Wyplata tygodniowa, w wiekharciu
majstra, czasem się na nią ucha do 9-tej.

176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

Wyowiedzenie 14-dniowe obserwowane nie
jest, oddala się w roboty, jak w jejieniu
nawet od potudnia - gdy nie ma roboty.
Kierownik porostawat bez pracy od 13 gru-
dnia do tych czas.

Stowaryżenie przedmowy w dostarczeniu
kracy: majster składu 20 ct. po zawarciu
umowy doptaca 30 ct. robotnik płaci
10 ct. Umowa pisemnie się zawiera. Majstro-
wie nadto pewnie odwołują się do poire-
dictwa stowaryżenia. Robotnicy pracują
na budowach, tak i kwestya warunków nie
istnieje. Kierownik robotników 47 zapłtych w N.
12-tu ^{i 14-gu} ~~zaspicerowanych~~ jest w kasie chotych.

Expert A2. Obecnie bez pracy. Ined tygodniem
pracował u T. i o tej pracowni dajęci
domoici. Odrest z powodu niesadawalnijgcy
warunków. Expert jest malaczem dekoracyj-
nym - wiat płacy 20 ct. za godzinę, co wynosilo
12 fl. tygodniowo. Praca kłóta do 7 rano do
6 wieczór. Zawodowych choroó niema.

Wydatki swoje oblicza w następujący sposó:
Munkanie 3 fl. miesiecznie 4 fl. tygodnio-
wo od 18 miesieczniej odłady. Ofale jest obdita.
Prigwienie kontuje od 3½ - 4 fl. tygodnio-
wo i za tego: obiad 25-30 ct. kolacya 20 ct.
Korano kawa i butka. ~~Zona pracuje jako~~
~~praca, ale zarabia najwiecej 2 fl. tygodnio-~~
~~wo.~~

2
12
10
11
90
180
174
82
71
64
54
44
34
24
14
4
3
2
1
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Ekspert #3. od 40 lat pracuje w samoderie. jest
inżynierem, zastępcą n. J. Czelaadnikow. J. 24-
tutudnia 18. Układ z przedsiębiorcy na rok. Stę-
go póki będzie praca. Sgrodniez robotnicy za-
jęci wówczas gdy pracy najwięcej. Dni pracy
trwa od 7 rano do 6 wieczor i pierwszy 1 go-
dziny na obiad. Dodatkowych robot nie bęwa
Więcej pracy jednakowo stęgo. Czasem
pracy się stęniej aż do 10-tej. Ekspert pobie-
ra płace 15 ct. od godziny, najwięcej jest
12 fl. tygodniowo. Na jesieni majster odczy-
ga 1-2 str. na tygodniu, motywując to brakiem
roboty. Kpłata odbywa się raz na tydzień
w domu u majstra. Ekspert często jest bez
roboty, w taktura w zimie, gdy na 10 jeden
zostaje przy robocie, praca regularna
trwa całkiem 5 miesięcy na rok. Zanim
wienat ekspert i praca przygodna, up.
odwiedzanie obrazów; dziś coraz gócej, gdyż stę-
ry. Osobrednictwem w pracy ekspert nie wie.
Chorób samoderowych nie przechodzi.
Zond zarabia / i eksperta / praniem, które dzie-
ję praci na 2, 3, 4 dni i zarabia koto 2 str.
na miesiąc.

Nydatki eksperta wgnong: na porizwienie 4 str.
tygodniowo podczas pracy, obecnie 3 str., wia-
tło 7 ct., opat 50 ct, kasa chorych 12 ct., w taktura
do stowonynienia 18 ct.

Expert №4 Młoci malarski. Lat 14. od roku
w nauce. Rozpocyna pracę o 6 rano i pra-
cuje do 6 wieczór a więc 12 godzin. Ogo-
dzenie 12-stej obiad, który nie trwa namy
kwadrans. Placy nie pobiera żadnej, tylko
od majstra dostaje mieszkanie, t. j. Łóżko
w kuchni i poigrocie składające się
obiadu i pieniężnego imiadanja i kola-
cji: na imiadanie dostaje 4ct. dziennie
(w niedzielę kaws i 3ct.), na kolacy 5ct.
(dawniej 4ct.) 8 tych pieniędzy musi
jennie opłacać pranie i drobne wydatki.
Dokonuje swojej roboty, która przeciąga
się często do 7. mej chodzi expert 4ty raz
w tygodniu do szkoły rozpoznającej, w
której nauka trwa od 7-9 wieczór. Wnie-
diele odbywa się nauka rysunków. Chto-
jak spełnia obowiązki postępu domowych
konieczności, drewno, wodę, a w niedzielę idzie
z p. majstrą po miasto. Nauka trwa
lat 4, choi jak stwierdza ekspert i po-
towa tego czasu wytworzyłaby do natycia
potrzebnej kwalifikacji. Holimuk dop.
majstra należy całkowicie do kumowa
tego: „jak sty, to bje o byle co.”

(5

E

no

m

m

go

E,

m

m

m

p

14

sh

N

Dr

pr

zar

ter

wy

wo

na

sa

je

b

Pog

Cieśle.

(Posiedzenie z d. 20/IV 1899r.)

Expert A1 pracuje już od lat 20, obecnie u j. gnie zastępcą jest 6 robotników. Wcześniej było więcej, pomocników i innych. Po 5-6 miesiącach pracy cieśla dochodzi do 90 ct. na dzień, najwyższa płaca str. 1.15. Expert pobiera ~~90 ct~~ /str. Wyptana sam majster, czyni to nieregularnie. Majster stawia robotę od przedsiębiorcy i wyskakuje na robotnika 20 ct. (jest to całkiem system pośredników). Płaca w cieślarstwie była 10 godzin. dawniej była 14, ale skrócenie jest wynikiem strejku.

Żyjąc ~~z~~ cieślami są i robotnicy u m. Pracują oni za niżej cenę i używając przez majstrów do postug ~~oprac~~ które załatwiają, po za swoją robotą cieślną. To też na zimę gdy robotę mniej, majster wydałi raczej robotników wiejskich, niż wiejskich. Stalej pracy niema, nie zdążyłaby rok cały pracować u tego samego majstra. 4-5 miesięcy brak jest roboty, wtedy 1/4 cieśli ^{ciężko} znajduje się bez pracy, a płaca spada do 60 centów. Gdy brak pracy ~~nie~~ expert zajmując się robo-

Tg

49
przygodą, choćby zastanowieniem ulic.
Dla robotników starych trudności są je-
szcze większe, gdyż majstrowie nie chcą
ich przyjmować, twierdząc, że nie mogą
iść do pracy. Nie ma również w warst-
wach pracy po mniejszych lub więk-
szych warunkach. Wzrostem jest wykle-
pota bez pieca. Samodzielna praca by-
łaby zyskowniejsza, ale większych robot nie
oddaje się pojedynczym robotnikom.
Więcej pomocników.

12
IX
M
ho
10
m
be
ce
20
to
w
N
12
sc
w
cr
st
re
ic
cy
so
je
21
cr
N
w
20
w

(od 1895 r.)

Expert A. 2. prawnie od lat 11, sam na siebie
 podejmując iś robot przysposobionych, a nad-
 ko kiedy bierze pomocników. Praca trwa
 10 godzin, jakkolwiek prawnie bez pomoce-
 ników i u siebie w domu. Wskazuje zawo-
 bek experta wynosi najniższej i najwię-
 ciej 2 str. Trwa to od połowy kwietnia do
 20 września; potem większa robota ustaje,
 także expert oblicza swój zarobek na żłtu-
 mierzenie.

W majstra ciesielskiego praca trwa od 10-
 12 godzin na dzień dla robotników miej-
 scowych. Więcej prawnie nawet w tych sa-
 mych warunkach od 5-tej rano do 8 wie-
 cior, pobierając 80 ct. dziennie. Wsiad-
 stwie większa część robotników pochodzi
 ze wsi, a $\frac{3}{4}$ wśród nich są ~~drobnymi~~ sta-
 jącymi dworkami zagrod. Do organizo-
 wani przybyły ze wsi nie należy. Więk-
 szych warsztatów ciesielskich jest 8. Pracuj-
 e w nich w ~~liczbie~~ po 80 robotników, w
 zimie 12-15. W mniejszych warsztatach
 czas pracy jest ~~podobny~~ taki sam jak
 w większych dla robotników miejscowych,
 więcej prawnie stwie. Najwyższą ich płacą
 pochodzi do 80 ct. 1 str. dziennie, wazdria
 mają własne. W zimie robotnicy wydaleni

powracają na wieś. Wernion w ciesielstwie
niema. Z pomocy ~~dotopu~~ cegnie bet-
ki, potem stopniowo przegląda się ro-
tom i wykonywa coraz trudniejsze.

Winnie praca odbywa się w warstatach
+ latem na budowach. Warstata nie go-
gnęgne, stanowi je zwykłe nopy bez
podłogi.

Ex
S
a
Bo
do
n
do
n
blo
ho
ny
t
sp
m
ti
v
v
d

Expert A3. jest statym cieślą w mydlarzin
K., gdzie jest 18 robotników i jeden cieślą
a wykonywane są roboty dla warntatow.
Pobiera 24 etr. na mieszce, oprócz do-
datków w natome. Pracuje 12 1/2 godzin dzien-
nie z przerwą godziną na obiad i 1/2 go-
diny na śniadanie. Wypłata 2 razy
na mieszce regularnie. Do kasy choroby
płaci 30 etr. tygodniowo, w razie choroby
pobiera 36 etr. dziennie. Warntat młodszy
od innych, roboty statą, nanszisz: ~~sta-
tne, ale nie za darmo~~). O robotnikach
niejszych powiada ekspert, że to mniej-
si gospodarze z Wielicki, Niepotomice, któ-
ry nie mogące wyjść z gospodarstwa
dopomagają sobie w taki sposób.

Zawis Papicowski (robotnik ży-
dowski.)

(Dziennik z d. 6/V i 1/III 1899r.)

Expert Al prawnie 8-ny robotnik zawrodo; do-
je następnym wyjaśnienia: majstrów
katolickich liczy w Krakowie 28, żydow-
skich pracowników jest 6-7. Celadni chwe-
ciańskich liczy około 40, o 10% więcej
niż żydowskich, ~~niektórzy nawet~~ Naj-
większym wśród zawodników żydowskich
prawnie 6 celadników i 7 terminatorów
w jednym jest dwóch chłopców; jednego
celadnika, ~~ten~~ w innych zaś po 2-3
celadników. Expert jest żydem; prawnie
w warsztacie F. gdzie jest 2 celadni i 3 ter-
minatorów. Roboty w zawrodo najczęściej jest
pod jesienią, a od zielonych i wst do październi-
ka nicma jej wcale. Ponieważ to u żydów
robotników nie oddalają i przyjmują ich na
cały rok. 11 chweiciań płaci tylko wtedy
gdy jest robota; oddalają za 14 dni z wy-
powiedzeniem. Za to celadnicy chweiciań-
scy lepiej są płatni.

Warsztacie F. opowiada expert, że prawnie
tam 11 godzin, od 7 rano, do 7 wiecz-
ry. Płata nadliczbowe godzinę zdarnają

U-
s
je
w
m
p
p
u
se
la
p
s
y
v
n
v
n
m
l
s
C
n
v
v
d
v
v

się jeden lub dwa razy w tygodniu w
 jenie ni. W grudniu i styczniu praco-
 wata celadź przez 6 tygodni do 1/2 w
 nocy. Spoczynek mają w soboty, po czym
 pracuje się w nocy z soboty na nie-
 dzielę. Płace pobiera ekspert po 8 gld.
 tygodniowo, po Feierancie pracuje się
 za wynagrodzeniem od stuki. Drugi ce-
 ladnik ma 1 str. dziennie, a ponieważ
 jest parobkiem pracuje do 9-tej wieczor.
 Na koszt chorých płace po 2 ct. do
 guldena. Warianty są: widny, obner-
 ny, z pomidry 3 acurion (juz kończy
 nankę, najstarszy ma lat 15-e. Ndu-
 na trwa 4 lata. Wzrostu 5 stuy mny
 wikt i mieszkanie, i spiz jak się edary
 na iniażanie i potacey dostaje do 5, 6
 lub 7 centów. Do szkoły wieczornej uczy-
 nera dwóch ucurnion, ale nieregularnie.
 Chłopcy pracują do godziny 10, 11 i 12
 meraz przez cały tydzień w jenie ni, gdzie
 więcej roboty. Dzieci eksperta mieszka
 na wsi. Drugi celadnik był sam samo-
 dzielnym mistrzem.

Najmniejsza płata celadnika wynosi
 5 str., które otrzymać może wraz po
 ukonczeniu terminu. Najwyższa płata
 dochodzi do 10 i 11 str. na tydzień.

Expert №2. celadnik tapicerni, rzd, pra-
cuje u P. Palat's, ma 19 lat wieku. Praca
jego trwa 11 godzin od 7 rano, do 7 wie-
cior. Tak samo pracuje jeszcze 8 towarny-
ny, 3 innych nie przekraczaja roboty i na
obiad nie chodza. Do 7-miej expert nigdy
nie pracuje, ale dla terminatorow zdana
się (dla nich) jesto praca, a przy tem od-
poczynek na obiad nie maja. W jenie-
ciu praca ich trwa jesto od 7 rano do
12 lub 1-miej w nocy. Sa to chłopcy od
14 lat, w wartanie pracuje ich 7. Ter-
minatorowie dostaja mieszkanie, ~~pojezdzia~~
(w wartanie) ~~spia~~ na ziemi, bez poście-
li, obiad, 4 po 5 ct. na srodzanie i
tylko na kolacye. Obchodzą się z ziem-
ią, z tartanem i miodnemi, nawet kija.
Nauka trwa 4 lata, jakkolwiek wystarczą
toby 3. Do roboty wieczornej nie chodzą, w
kasie chorych nie ubezpieczeni nie są.
~~Najwyższa płaca celadnika 10-11 jeden~~
i majstrów P. (który bije i) terminato-
rów, nie wystarczają brata wstarego.
Zobowiązany przed jego zemstą terminatora
go nawet nie skarzą.

Najwyższa płaca celadnika 10-11 rub.
na kasie chorych płaci każdy 10 ct. tygodniowo
40.

Gr
di
h
v
nt

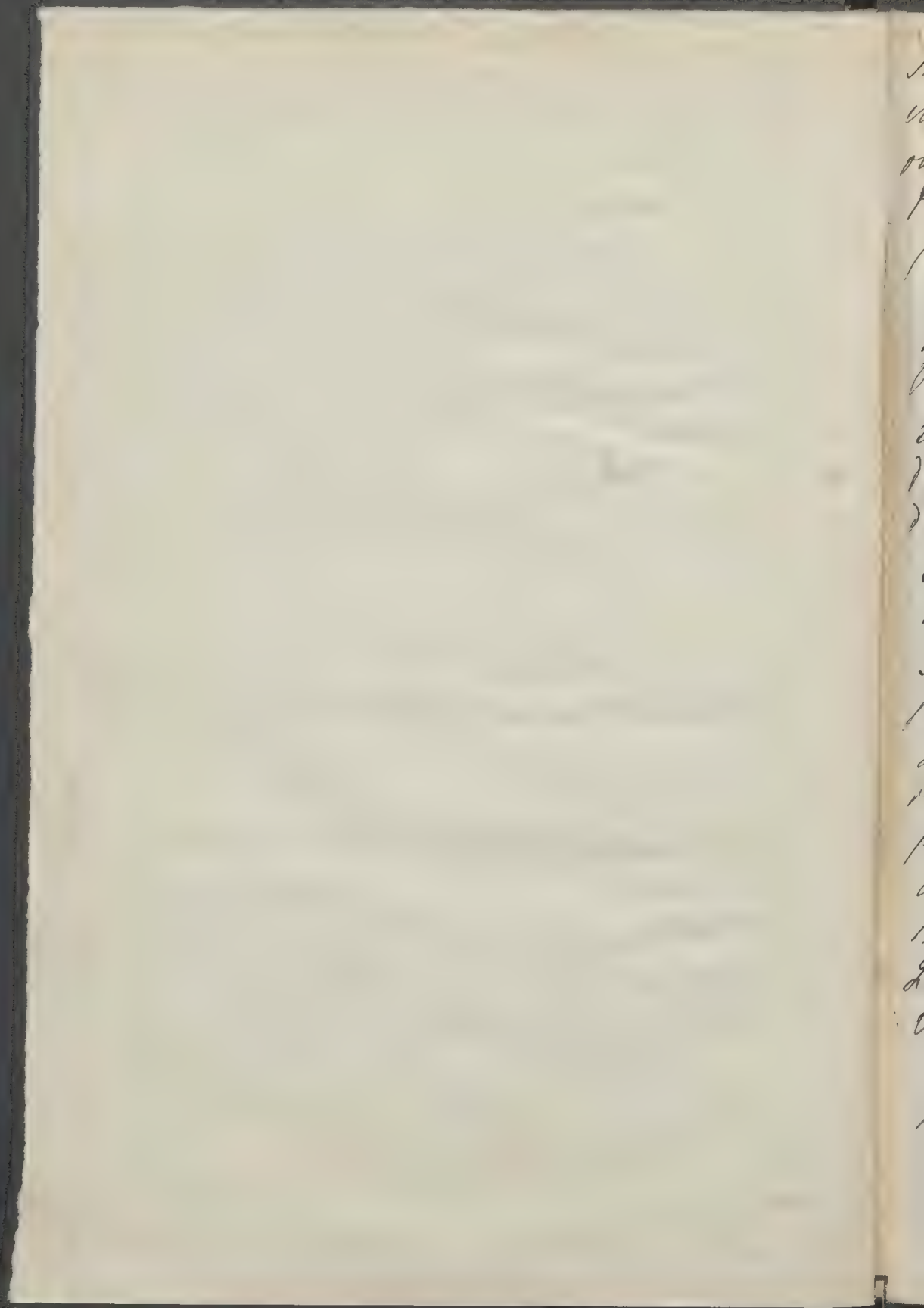
Gigoty zostat nasza nieokreślony, a my
zobowiązani być wobec za 14 dniowem wy-
powiadeniem. Wlecie roboty brak, ale
mistrz robotników nie oddala. Waz-
notat ile wrogow, ciemny i wilgotny.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Expert A3 lat 24 iyd, w zawodzie prawni-
ka od lat 10, z tego 4 lata poświęcił na
naukę. Wykształcony nie jest, ale to
mu nie przeszkadza. Od 1 1/2 roku
pracuje w kantynie o, gdzie jest jeden
czeladnik, a 3 chłopców, w warsztacie
poprzednim, gdzie expert pracował 5
lat było 4 czeladników i 4 chłopców.
Ogólna liczba czeladników stolarskich w
miejscu przed dwoma laty 60, obecnie jest
ich więcej, jakkolwiek mistrzowie pracują
chłopcami (u J. np. jest około 15 chłopców
na 2 czeladników). Chłopcy otrzymują wikt, ale
nie otrzymują zapłaty, dopiero w trzecim
lub 4-tym roku u niektórych mistrzów
dostają po 10 ct. na imiennik ^{Kolaty} (Mistrzowie są
przeważnie w wieku 19 do 20 lat, mniej czy-
tać i pisać po polsku i po żydowsku, prze-
ciwie 4 lata chodzi do szkoły wieczornej, ale nie
korzystają wiele. Pracują oni tyle co czeladnicy
a w dodatku sprzątają warsztat po robotach.
Expert skończył 3 klasy normalne.

Wiek pracy zaczął przed strajkiem (1899 r.) 12
godzin, teraz 11, od 7 rano do 7 wieczor z jedno-
godziną przerwy. Składubowe godziny pracy
opłaca mistrz roboty osobno, obliczając
ją od kłaki. Największa robota jest przed

świętami Wielkiej Nocy i 6/10 per yad. Naj-
mniej roboty od Zielonych święt do wnie-
sienia roboty jest wicior 2-3 tygodni. ¹⁰²⁰ Statego
krymnie ekspert niealeinie od tego, czy
jest robota. Wypowiedzenie 14-odmione.

Fori robotnicy robia od ntuka, a dobry robo-
tnik ma równy płac przez rok cały.
Dile robotnik pracuje po przesłanie
zarobie more str. 1-1.50. Odpocynek tygo-
dniowy zaruba się w piątek. przed zach-
odem słońca. Ekspert robot takie i w roboty
ale za to miał nieduży robót. Bez roboty
był raz 8 miesięcy.

Nielegislne wypadki zdarzają się czasem, np.
przy (marnym) do skubania. Wtore
Do układu ubezpieczenia od wypadków tapice-
rowie nie waleis. Ekspert uważa, że robota
jest lekka, a warstwy dobre. Najmniejsza pła-
ca wynosi 4 str., tygodniowo, najmniejsza
12-c. Wśród igdów wielu pracuje jak
2-3, który taką płacę pobierają. W kot-
lickich majstrow płacę więcej, ale ro-
bota jest mniej staty.

Wymy ekspert stwierdza zgodnie, że
igdawcy robotnicy ~~zdarzają się~~ pracują
wytężenie w igdowskich majstrow.

Polare (chresciane).

(Posiedzenia z d. 10 i 12 maja 1898r.)

Expert Młot wieku lat 29. W zawodzie prawnik
lat 16, wliczając w to praktykę (interwencji)
W Krakowie jest od lat 6, przed tem pra-
cował na kłach i w Galicji. Inne czas pobytu
w Krakowie zamieścił 11 warrantów. W specy-
alnym warunku u S. prawnik od 9 tygodni.
W warunku S. prawnik ~~kto~~ 55 stolarzy
zawodowych i kto 20 pomocników. Wśród
zawodowych również należy dwie ka-
tegorje: stolarzy meblowych (25) i fa-
brycznych (30). Expert jest zarówno sto-
lem meblowym jak i fabrycznym. - Gł-
ówny został na radzie ustnej umowa
bez bliższego oznaczenia czasu ~~przebiegu~~
trwania układu, wydany być może
ci 8-odmianem wypowiedzeniem. Dzien
na pracę trwa ~~do~~ 9½ godzin, od 7-12 przed
południem i od 1½ do 6½ po południu.
^{Robotnicy mający przydział po 16½ h. rano.}
Praca po porannej zmianie zdana się niekie-
dy. Za parę dni experta z robotnikami pra-
cowato po 2 godziny po 6-tej wieczór.
Wy nagrodzenie liczonego od sztuki. Skoro ro-
botnik nie skończy roboty w ciągu
oznaczonego czasu dogaduje sobie po

20
Ad
w
sp
m
5
24
ten
ty
of c
sig
to
olue
ish
no
tyg
are
19 in
cy
car
styp
ies
kar
xpe
2 k
lud

godzinach pracy i strącają z zarobku.
 Robotnicy węgnowi przychodzą do
~~warunków o godz. 4 1/2 rano.~~ Innytoż płacy
 akordowej: 6 sztuk mywelek expect robot
 przez 5 tygodni. Płaca od sztuki była
~~5 str 40 ct.~~ 4 1/2 str.; w tym roboty expect
 robot 6 str 10 ct, wypłat m. in. sa-
 tem tygodniowy zarobek 31 str. 20 ct. za pięć
 tygodni, t. j. 6 str. 20 ct. tygodniowo. Na
 ogólnym warunku za roboty mywelek płaci
 się 10 str. — Płaca akordowa oznacza kierownik
 Robotnik, który nacem zgodzić się nie
 chce, zostaje bezpośrednio wydalony, tak samo
 jak robotelki, opór rozporządzeniom zwierzchni-
 ców. ~~Kierownik~~ Robotnicy otrzymują płacę
 tygodniową po 7 str. porachunek jest niesig-
 nalny, przy którym okazuje się zwykle, że
 19 dni w fabryce. ~~Kierownik~~ Płaca robotni-
 cy za palenie papierosów 50 ct. — 1 str. sta-
 cione przy niesigelnym obrażeniu. Inna
 instytucja i kar idzie na oświatę ludową, co
 jest wprost precyzyjne ustalenie, która onekcie
 kary przekazuje na rzecz kasy chorych. Zrenty
 expect wyraża wgtłowości, czy pieniężnie
 i kar niewywiecie i g przekazywane oświacie
 ludowej. Expect jest ionaty i ma jednego signa.

57
Za mieszkaniem stoi one z jednej strony per
kuchni płaci: expect 5 str. ^{między innymi} życie kontuje go
74 str. na tydzień, a ~~to~~ pożywienie stanowi:
samo kawa i chleb dla całej rodziny.
Strugięgo siriadarsa nie jada przez okres
dwóch. Na obiad idzie do domu, lub i one
nie do wartki tu przynosi porcję.
Miso jawnia się na stole 2 razy w tygodniu
po 1 funcie, podwójny nie jest staty
pożyciem, na kolację jada herbatę i chleb
z masłem.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Expert A2. od lat 26 pracuje w zawodzie.
i w tym czasie pięć razy zmieniał
wzrost. Obecnie w 1. od lat 12-14. Ek-
pert jest meblowym stolarzem. Oprócz
niego pracuje 8 kuladników ^{czasem 4-5} ~~pracy~~
w warsztacie 16-18 str. ~~pracy~~
Wynagrodzenie per piętrowego u-
kładu. Praca trwa 10 godzin dziennie i

godzinę przerwy na obiad. Wyptkono tylko
pracuje się 1-2 godzin po Feierabend, i za-
tem wynagradzany jest oddzielnie, po 25
ct. od godziny, mniej lub więcej stoso-
wnie do zarobku. Spóźnienie pojeżdża za
sobą wytrzeć z zarobku, bez wienia.
Expert pobiera płacę str. 1.80 dziennie. Jest
ono w wartości najniższej, najniższa wypo-
si tylko 1 str. Od płacy tej majster odejmuje
jedynie 18 ct. na kasę tygodniową chorą,
co ekspertowi zapewnia ubezpieczenia na 1.50
str. dziennego zarobku. W ciągu lat pracy
experta płaca jego niewiele się zmieniła.
Před strejkem, który miał miejsce před
dwoma laty expert pobierał 1.70 str. po strejku
2 str., obecnie str. 1.80. Wskazanie płacy wynosi
o 10-20 ct. dziennie. Pracuje na akord zaro-
biek można 1½ - 2 lub 3 str. dziennie,
zależnie od umowy. Wyplata odbywa się w sobotę
najpóźniej o 6½. Poczynek niedzielną trwa

52

który sporządza racem z rożniem majstra.
codziennie o 7:00 piztku obiad majstru.
Na inroadanie i kotacys uciwionie o 7:00
majstra 7 centów. Postępowanie majstra
z inroadaniami jest sprawiedliwe, jakkolwiek
majster jest porządek i czasem uderzy
Naukę uciwionem, kicuje majster, albo
jeden z robotników. Rysunków uciwion
w whole-stalny uciwion od 7-9 uciwion
Młodny, który jest u majstra do 10:00
od nowego roku do uciwion jener nie
chodzi. Rysunków sporządza się zaraz
po uciwionem nauki. Do uciwionem potne
bue inroadectwo ze uciwion dopietniaczej i do
majstra, opłata 5 złr. Wyceny robotni-
cy wariantat. Wbezpieczeniu w kacie
dla chorych na 1-1 1/2 złr. dziennie.
Expert ma troje dzieci i żonę. Opłata uciw-
kanie 8 złr. na uciwion. 2 złr. płaci
mu sublokator. Na potkij i kuchnij na
partene. Przygotowanie składa się ze inroad-
nia: kawa i mleko, 8 na obiad 3/4 f. mi-
sa, które zjada uciwionem expert, gdy
pracuje potne buje uciwion. Na ka-
lacy zona i dzieci piztku herbata, expert
piwo. Drugie inroadanie stanowi chleb
ze smalcem.

10
R p
la
w
s
d
h
p
p
i
2
ale
one
be
ig
wa
h
n
sa
m
22
W
a
st
M
du

Ekspert A3. jest w zawodzie stolarskim od 31 lat, w tym trzy lata praktyki. Pracował w różnych okolicach Łaliczy, był w Rosji i na Podolu, w Krakowie znajduje się od 95 roku i przez ten czas przepracował w warunkach. Ostatnimi czasy pracował z dni u małego majsterka, ale ponieważ go, gdyż majster był przedy i zatrudniał zaledwie 1-2 cieładników. Czas pracy ograniczony tam nie był, ale ekspert pracował podług normy. Drugi cieładnik mieniał u majstra i pracował bez odpoczynku do 10 wieczór, porostem i go sobie zaledwie czas na jedzenie kolacji. Obiadu i ~~Prze~~ Roboty pracowali do 9.10. nawet 11 wieczorem, niedziela była wolna. Potem ekspert pracował u d. który wraz z nimien pracuje sam od 4 rano do 11 w nocy, a roboty na niedzielę i noc całą. Wiek ten ma 22 lat i jemu jest niemien. -X/ /

U H. ekspert pobierał płacy 1.30 złr. dziennie ale z powodu ubóstwa majstra nie został zapłacony.

U S. płaca wynosiła złr. 1.75, konto tygodniowe miał 7-8 złr., reszta w sumie

1.
+ Wencie expert pracował w S. gdzie
było 2 stolany i 2 meblary i oktopki
i kgd go wydolono za ipierwanie cewki
nego standardu; nohemie Czerwone
craftki.

10-14 str. płacono nam w końcu miesiąc-
ca. Wyplata odgrywała się w robotę.

~~Od~~ Karantat K. umieszczony jest w
małej kuchni, gdzie się gotuje,
piene, drzeć się bawig i t.d.

Karantat S. był w osobnej izbie, gdzie
samaritanki stały b. czyste. Okien nigdy
nie otwierano, a pracowni nie było.
Wierzący w kasie chorych ekspert
był, pracował godzin 10. Uczeń A. S.
ma lat 15, pracuje dłużej niż przys-
ta czas pracy i po prostu dwuletniej
praktyki ugnany jest dotąd tylko do
posyłek. Zarabiał 40 rubli, ma u majstra
obiad, wieczorem herbatę i chleb, 2 rana
kawy i 2 centy. Do szkoły dopietrzejewskiej nie
chodził, majster obchodził się z nim nie-
godnie, był i przyszedł. Do celów jako
uczeń zapisany nie jest, w obec tegoż
upływa lata nauki majster może go
nie wyrzucić. Trafilo się to w Jarosław. To
samo było u majstra Kowalewskiego:
uczeń który miał 21 lat, a uczył się od
4-ech nie został wyrzucony z powodu nie-
zapisania do celów.

Domowe stosunki eksperta przedstawiają
się w następujący sposób: jest ciemny, ale

51
20
on
we
29
2
Di
w
v
ra
Do
po
na
no
re
c
no
ho
Do
at
u
re
m
v
/v

iana nie nie zarabia. Wleprzył czasach
omysłowości nie robił, było to niemożli-
we, obecnie od tygodni jest bez roboty,
zjeł rękę i poizonych pieniędzy, lub
z tego co ^zspędane sprytny stryżina.
Od dwóch tygodni wydat 5 str., jakkol-
wiek nie jest zdrow, a lekane karali
nim się lepiej odgrywać za ledwie 1 lub 2
rany w tygodniu jada mięso.

Ogólnych stosunkach w zawodzie expert
powiada: że obecnie jest bez roboty, 16 sto-
łu-czasy etc., jakkolwiek lato. W nimie
wiecej stolarzy budowlanych bez roboty
niż meblowych. To też budowlani robią
ciężko w nimie robotę meblową. Stawa-
rzenie zawodowe. stolarzy liczą 42 coto-
ków płacących. Wkładka 10 ct. tygodniowo.
Podczas strejku było zapisaanych 150,
ale strejk się nie udał i organizacja
upadła. Twierdzi, że najłatwiej dobrać
kraj robotników i przynajmniej tych, któ-
ry im się z przekonaniem podobają.

(Notatki o 3 ekspertach sąginy).

Blachane, Sinesciannie.

(Porozumienie z d. 25 i 31 maja, 1898 r.)
z dnia 2 czerwca 1898 r.)

Ekspert M. mechanik i blacharz, wstępu-
jąc w największej pracowni w Krasno-
wie u K. Ma lat 38, w zawodzie pracuje
lat 23, wliczając w to 4 lata nauki.
W blacharstwie posiada eksperta i ng kate-
gorie pracowników: czeladników, chłops-
ców i pomocników. W warsztacie K. pracuje
obecnie 5 robotników, zwykle około 12-4.
Ekspert zatrudniony tam jest od 18-tych lat
od roku praca trwa 10 godzin na dzień,
~~praca, która trwa 18~~ od 6 rano do 5
wieczór z przerwą godziną na obiad (od 12-1)
i pół godziny na śniadanie (od
1/2 8 - 8 rano). Według tej praca trwa
o godzinę dłużej. Na całego personelu
czas pracy jest jednakowy. Wzmiankie
nie stanowi wyjątku. Zdawa się nie
kiedy, że praca po Feierbancie aż
do 10-tych, wtedy otrzymując płacę od
godziny, skierując podrobniej. W innych
blacharzy czas pracy jest ten sam.
Spoczynek niedzielny trwa od 6 w sobotę
wieczór do 6 rano w poniedziałek.
Ekspert pobiera najwyższą płacę wśród

60
jo
n
ig
na
ha
k
gr
la
ry
la
in
Mo
la
on
na
do
ig
u
by
pr
do
Ex
W
br
W
o

32 str. dziennie,

blackarni krakowskich (dwukrotnie ustawa
płacy od 5-12 str. tygodniowo) war-
ntarce K. & atenci się nie praktyku-
ją, wypłata regularna. Wzrost K.
waleń do najponowniejszych, a innych
warunków dobre stosunkowe warunki
kierunkowe, gdy w K. wzrost hy-
gieniczny, nie porównany wenty-
lacji. Robotnicy i g. w K. w czasie cho-
rych ubezpieczeni. Ekspert optata 18 str.
tygodniowo od 1.50 str. i w czasie
choroby otrzymuje 90.

Wzrost w K. pracuje 5. najstarszy ma
lat 23, najmłodzy 14-e. Wchodzą li-
ni 4 klasy ludowe, a niektóre i
ktoś przemysłowy. Wzrostowie pobierają
od 30-45 str. dziennie, czasem otrzymu-
ją gratyfikacje, do postępu ich się nie
wzrost. Ony każdym celadnikiem musi
być chłopiec. Nowość pracy
przez 14 dni, napoły, potem wpisują 20
do celu i od razu otrzymuje płacę.
Ekspert jest od lat 10 kierownikiem.
Wzrost 18 lat które pamiata płacę
blackarni w Krakowie niewiele ponty
w górę. Skrócenie czasu pracy nie
odbito się na robocie. Przez 10½ godzin

wykonywać dziś tyle pracy, co dawniej
pocz. 12. Administracy i księgi pro-
wadzi sam uczytel.

Expert jest zionaty, ma czworo dzieci i
płacę swa na potrzeby rodziny wy-
starczyć nie może, jak obwiec. żyje skro-
minie. Mienkarnie kasluje go 13 ~~gr~~
2 str. (pokój i kuchnia) przyde wyda je
tygodniowo 8-10 str. Na śniadanie piję
kawę, obiad miewny kęsy vary w tygo-
dnin, przy czem miewa piene się do
3/4 do 1/4. ~~Przy obecnej drożyznie expert~~
1/4 ~~wspier~~ ~~4 str.~~ ~~wspier~~ ~~na tydzień~~
Blacharne chorujg na płucna i oczy
wrodliwym jest zethniscie z kwasem
solnym i astmą. Żyje ~~jedno~~
do 40 lat przeciętnie.

2
Lx
wa
je
p
no
1/
m
2/
p
st
sta
si
ne
w
wa
p
K
w
H
bl
r
p
do
in
pr
ng
co

1)
Expert №2 pracuje w tym samym
warstacie i K. ma lat 22, w zawodzie
jest od 5 lat, do czego liczy takie lata
praktyki. Zawodnie ekspert rozróżnia
następujące kategorie:

1) Tokanie blaszanych, które w obię
nia okręte lub wypukłe z jednej strony.
2) Blachone właściwie: galanterijni i
budowlani/dachowi. Robota trwa
określony rok, jednakże budowlani
stają się na inny zajęcie. Wtedy płace
się obniżają. Bywały wypadki, że blachar
nie brali 3-4 str. tygodniowo. U blacha
rzy sprawa obowiązkowego istnieje
wolne stowarzyszenie robotników, do
którego należą 35 blacharzy. Wzrost
kier: katolików i semitów liczą
w Krakowie 140.

W warstacie II. pracuje 5 stowarzyszeń
blacharskich, z tych jeden tokarz,
renta galanterijni i dachowi. Czas
pracy wynosi 10 1/2 godzin, od 6 rano
do 6 wieczor i pierwszy 1 1/2 godziny na
śniadanie i obiad. O ile zachodzi potrzeba
pracy po 20 godzinami, jest ona płatn
na 1 1/2 raza więcej. Spóźnienie po 15 min
to sobie ustępują wynagrodzenia, kar pienięż
nych

nie ma. Dopiero gdy robotnik spóźni się
wiecej niż godzinę odtrącają mu 20 $\frac{1}{4}$
dena. Poczynek nieduży jest i ciłe
miesiąc pracy. Ekspert pobiera 5 str. tygod-
niowo, pracując na łon, w innie pracuje
na okład, co mu się przecież nie podo-
ba; Zarobek jest takowy mniej je-
dny, można więcej zarobić, ale czysto
i mniej. Najwyższa płaca 18 str. tygodnio-
wo pobiera wędliniarz (ekspert F1), któ-
ry robi drobne elektryczne. Za to tem
najwyższa płaca, 8 $\frac{1}{2}$, ~~placa eksperta~~ ^{placa eksperta} ~~tylko~~ ^{tylko}
~~tylko do najniższych~~ ^{tylko do najniższych} tylko subjekt w
sklepie, który pracuje 10 godzin i
równocześnie jest toż sam pobiera
10-12 str. na tydzień. Place mało
umoduliornych spadają niekiedy do
4 $\frac{1}{2}$ str. na tydzień. Za panijci ex-
perta płace się nie zmieniały. Strejk
~~tu~~ miał miejsce na miesiąc przed
przybyciem eksperta do pracy i po-
ciągając za sobą obniżenie godzin pra-
cy z 12 do 10 $\frac{1}{2}$. Majster wypłaca co
tydzień cały zarobek, odtrącając tylko
12 ct. na kasę chorych. Wzrost w K.
młodemu najlepiej w Krakowie,
oświetlenie i góry, miejsca nie brak.

W
W
K
M
je
H
H
W
B
H
Br
ju
W
C
K
W
H
H
H
cl
g
2d
cu
ja
H
H
co
sa

Władcza przemysłowa nie zwiedzata war-
notu, ale potrzebny nie jest, wypad-
ków nie było żadnych.

Uczniów znajduje się 6. Każdy pracu-
je w pierwszym i drugim roku jako
pomocnik starszego cieladnika.

Roboty jest albo na dachu, albo w prac-
owni. Nauka trwa lat 4, z daniem exper-
ta - wyłorczyłoby lat trzech. Wiek uczniów
wstępujących lat 14 lub 15. Uczniowie
pracują równie długo jak cieladnicy i
po godzinę po robocie spędzają wa-
rnot. Do szkoły wieczornej chodzą wszyscy.
Chłopcy pochodzący ze wsi mniej się
rozwijają od miejskich dzieci. Majster
wobec uczniów zachowuje się szorstwie,
w siebie nieśkazywa nie daje, więc nie
ukazuje u rodziców. Na wikt dostają 25
ct. dziennie w pierwszym roku, w dru-
gim 35 potem 45 i 50 na dzień. Chłopak
zdolny w trzecim roku nauki tyle umie
co cieladnik i robi konsekwentnie cieladni-
czy wyrostek. Cieladnicy nie są równie się
wzrostem, ekspert opowiada o jednym
którego zna bliżej. Nie zdawa się,
aby majster prawował przy pomocy
samiych uczniów, ale jest czasem jeden

x/ 1.

W tekście

Do czasu terminator powinien być rep.
sary po 14 dniach pracy, czasem po
ici się to zwróciła ai do 2 lat. Wykon
nya wpisem sąrem kontuje 14 1/2 dni.

celadnik na tward lub ciŹerech termi-
 natorow. Pomocnicy dorosli wykonywa-
 ję robotę ciekę (wyróbnię), np. cycher-
 dach lub wyrownę blachę na górze. Płaca ich
 wynosi 70-75 ct. dziennie. Robota sto-
 charska wstępnie nie jest serowną,
 ale robotników budowlanych, cycher, stępi się
 u siebie i bętecinę, albo też płaca ich 40-
 do 40 ct. nawet do 3 str. tygodniowo.
 Ekspert cycher pióra polskie; nie-
 wieckie i kręgi naukowe.

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Expekt #3 ma lat 23, pracuje w zero-
dnie od lat 7, w tem $3\frac{1}{2}$ lat praktyki.

Od poczynku nauki aż dotąd zatrudnio-
ny w tym samym warstacie w M.,
gdzie jest 10 robotników. Dzieni pracy
trwa $10\frac{1}{2}$ godzin od 6 rano do 6 wieczór
z przerwą 1 godziną na obiad i $\frac{1}{2}$
na śniadanie. Cieladnicy pracują my-
sły jednocześnie, chłopcy, którzy jest 7
do 12 godzin na doby. Sprawiać się do
roboty nie wolno. Za spóźnienie wy-
kne od Kradawna M. wytręca z pensji.
Sprawne, trwa przez całą niedzielę, do
6 wieczór w sobotę do 6 rano w ponie-
dzialek. Płaca jest albo dzienna, albo
akordowa. Przy robocie w pracowni lon-
tygodniowy wynosi $8\frac{1}{2}$ str., na bu-
dowie przybiera nadwyżka dzienna
50 ct., co stanowi 12-13 str. na tydzień.
Płaca wstosmkuwung jest podług 12
taryf. Najniższa $5\frac{1}{2}$ str., najwyższa 11. Robiąc
na budowie najniższą taryfę podnosi
się do $6\frac{1}{2}$ str. najwyższą do 15 str.
Przy robocie akordowej zarobek można
wiecej w zimie. Expekt nie pracuje
na akord, gdy używają go przeważnie
do pracy przy wodociągach lub drzewkach.

elektrycznych. Łokot u M. pneumoniae cięty
jest najwyżej na 10 robotników, często
zaś ~~robi~~ praca nawet więcej na
leża. Umowa jest u M. Giedurina. W-
miego cytać i pisać, chodzić do szkoły
~~defektu~~ ^{wieczorniej} ~~szkoła~~ ^{szkoła} trwa 4 lata, a
zdarzonym ekspertem nie jest to zbyt
wiek. Do początku umówione praca
w warstwie, do postępu ich nie wy-
sają. Czas próby trwa dni 14-e, potem
płaca 2-3 miesięcy płaca umowa wy-
si 25 ct. dziennie, w ciągu nauki zaś
dochodzi najwyżej do 50 ct. na dzień.
Umówione mieszają prywatnie, wikt
opłacają sami, w ciem przewidziane do-
pomagać im rodzice. Do celów ~~szkolenia~~
~~nie~~ wpisują się przewidziane samodzielnie
i umówione do ucieki płaci przewidziane
wpis i wypis. Wyrzutowy płacone prze-
wania kosztują 14 1/2 złr. W kasie
chorych ubezpieczeni są wszyscy.
Ekspert konstataje, że kwas i pył z me-
tali chodzi na płaca dnia tego umi-
knąć można przy dobrej wentylacji.

Q

12

4

in

24

22

1

10

4. 4.

10

12

23

✓

✓

21

9

4

1

77

04

4

2

2

4

11

1

er

1

Export #4 ma lat 25 w zawodzie jest
od lat 8, z których 4 poświęcił na nau-
kę. Pracował dotąd w 4 warsztatach,
obecnie od trzech miesięcy zatrudnio-
ny jest w fabryce wyrobów metalowych
w d. pod Krakowem. Główną robotę
mają w tej fabryce - blockane, któ-
rych jest 15 - stu (robą latarnie ga-
rowe, przeważnie do koleji oprócz tego
są kusane, malane. Zarem sąsiedzi
jest 30 robotników, wykwalifikowa-
nych - i 5 parobków. Fabryka istnieje
od 1893 roku. Robotnicy przyjmowani
są na podstawie układu, płace oznaczają
kierownik po tygodniu według wyd-
ziernia. Praca w fabryce trwa 10 go-
din, od 7-12 przed południem i od
1-6 po południu. Za spóźnienie robot-
nik opłaca karę od 30 ct - 1 korony,
odby się to powtórnie kilka razy kie-
rownik wyzwał. Po Feierancie robota
zdano się przeważnie w innie. Export
w ciągu trzech miesięcy pracował sta-
cej (do 9-tej) tylko 3 razy. Bez roboty
export był raz przez 2 miesiące, drugie
i Spornych niedzielnych trwa 37 godzin.

warem wypisiat w lecie, a powrociwszy
pocz. 4 miesiace nie mógł znaleść
roboty. W lecie dla blackary tatariej
o robotę, wygtek pod tym względem
stanowi fabryka w d. gdzie na podsta-
wie kontraktu z kolejną robotą prze-
wainie w zimie, gdy robotnik jest
tataruj. W zimie up. pracowało tam
30 blackary, a razem z innymi wy-
cej niż teraz. Płaca wynosi 6 zł. str.
tygodniowo, t. zn. 10 centów za godzinę.
Don (t. j. minimum płacy) idzie
od 3. 50 str. na tydzień w górę.
Najwyższa płaca blackary jest
10 str. na tydzień w zimie, w lecie
najwyższa płaca 12 str. Za dodatkowe
godziny płaco tak samo po 10 str.
Najniższ płac otrzymuje wien-
niestary

v
S
i
P
v
26
v
1
v
i
P
w
cot
1
2
v
20
v
1

robotnik, który mniej od innych ob-
szysane mają te same warunki płac,
ile pobiera kowal ekspert nie wie. Ma-
ry są dość znaczne; oprócz za spó-
żnienie (o czym wyżej) płaci się
za palenie papierosów, za blan-
montaż, tak że otrzymując czasem
1-2 str. tygodniowo. Materiał lepsze
nie można, więc za to kara nie
istnieje. Zdana się, przy skoordynacji
pracy, że jeśli płacy otrzymując
np. zarobi 1.65 płacy 1.40, albo
otrzymując jakoby za braki w robotcie, z czego wynika
1.40. Wyższe akordy ^{przekazy} Lepiej
zła np. od wyrobu ładnie płatowo
str. 1.65, dziś 90 ct. Takie przyko-
rdowej pracy zarabiali niektórzy 15-18
str. na tydzień, dziś najwyżej 12. Robo-
ta twórcza dawniej 12 godzin.

Expert roli pracy na łon, niż na akord. Wła-
ściwymy między podług pracy najlennie-
robotnika, gdy przyjdzie mniej idolny
podatki temu, nie moie. Lokal fabryki
przedstawia ^{wysoko} salę o 8 oknach, nie wielony,
marmurony i podłoga. W oknach znajd-
ją się wentylatory, co przecież zdaniem
experta nie wystarcza, gdyż okien się
nie otwiera. Słownie - niewygodny przy
robocie źle wpływa na zdrowie. Wo-
wog zawodowy charakter się suchoty, cy-
sty rzon jest upadek i dach. Ek-
pert ma przecież starych charakteru
~~40~~ 60 latach wieku. Czy inspektor
przemysłowy odwiedza fabrykę experta
wi nie wiadomo. Potrzebny jest przecież
większa baczność na warunki: stan
za powinna być otoczona siatką.

M

W

CH

ry

M

ra

to

ba

ig

gi

o

h

do

si

20

to

te

ba

Mineralne wypadki zdarzają się,
nie darmo np. marmura zgniotła
obtopień tęg pale. Istotności ma-
ryny w kłodzku jest następująca:

Marmury tęg blocky, zastępuje
robotnika w bardzo ciężkiej pracy;
fokarnia wytłacza, inaczej trzeba
by kucić w osku. Rundnery wygina-
ją duo, rundmarmura zwija blocky.

Gdyby nie było marmur robota blo-
ckarska w fabryce wymagałaby
40 a nie 15 robotników. Expert twier-
dzi, że majtkowie blockarscy liczą
sobie że strony robotników amorty-
zują ^{kapitał wzięty na} ~~za~~ marmury. Np. M. 29 ~~na~~ ^{na} ~~na~~
te same płacił dawniej str. 2.30,
teraz gdy ^{marmur} ~~można~~ do wyginania
blocky, płaci tylko 2 str. Expert nie dop

sobie rytmicznie, ie płaca jest min
 usz ~~gdy~~ z powodu, ie manyma wy-
 konyma wszystkie pracy. Kobiety w kla-
 skarstwie nie pracują. - Expert przebył
 4-letnią naukę u M. w Krakowie. Po
 14-u dniach próby otrzymał 20 ct. dzien-
 nie, potem 25; po roku pobierał 30
 ct., a wreszcie donosił do 55 ct. na
 dzień. Z początku był na posyłkach,
 potem dwa lata pracował w war-
 ntacie, potem w sklepie. Dopiero jako
 wyrobny celownik ponosił w świat
 i nauczył się roboty. Wpis do cechu ko-
 stował 4 str., wyrzutowy 15; jedno i
 drugie zapłacił majster. Expert ukwi-
 czył 4 klasy ludowe i wiele dopetwiał.
 Jest kawalerem, mieszka u rodziców,
 którym daje na życie 4 str. tygodniowo.

Expert #5 ma lat 31, od 17 lat pracuje
 w zawodzie, obecnie w K. (w tym samym
 warsztacie, co expert #1 i 2). Czas jakiś
 pracował we Lwowie i w Kiedyniu. W Kie-
 dyniu płace są wyższe, ale robota nie-
 stała, a. dla cudzoziemca trudne wa-
 runki. Najgorszy jest stosunek z Ca-
 chami. Expert bez roboty był w cię-
 gu 17 lat (5 miesięcy i tygodni, że do-
 robotnik może zawsze liczyć na robo-
 tę i w ponagłym warsztacie dobre
 jest fraktowanie. W innych warszta-
 tach warunki są gorze, praca mniej
 stała, trwa od 11-15 godzin dziennie,
 wentylacji niema. Wszystko niehygieniczne,
 Expert pobiera str. 1.80 dziennie, wypła-
 ta jest tygodniowa, obciążeni niema.
 O warunkach w zawodzie blaszarskim potwier-
 dza to, co powiedzieli poprzedni eksperci.

12

12

12

no

12

12

no

no

ju

no

sa

WY

12

10

10

0

12

Blachane żydowskiej
(Porównanie z d. 9/X 1898 r. i 29/X 1899 r.)

Expert #1 jest uczniem blacharskim, ma
lat 16, od 3 lat się uczy. Oprócz niego uc-
niów jest dwóch, najmłodzy ma lat 14.

Expert opowiada, że w pierwszym roku uc-
ścić się wcale się nie uczył i więcej był
na posyłki domowe majstrowej, niż u
majstra. Od drugiego roku expert był
już więcej do roboty używanym, ale po-
nimmo to nie prawie wie umie, roboty
samodzielnej um nie daje i dopiero po
wyzwolnieniu fachowej roboty się nauczy.
Expert wstaje o 5 rano, modli się, myje i
o 6-tej staje do roboty. Zajęty jest do głub.
10-tej wieczór, po skończeniu roboty
o 7-mej idzie do roboty wieczornej, po-
tem sprząta wadutet. Na koniec mógł

15)
muszą tylko podpisać. Stawiam, że ma-
robie spóźnie na prawo, aby go puszcili
przed 8-mg wieczor. Ostatek opowiada, że
wspierającej system 1-go wnoszenia, maj-
ster wpisuje eksperta dopiero 1-go paź-
dziernika, ale wtedy niechcąc go
puszczać; w tym roku, opuszczać
75 razy. Do skutku ekspert b. chętnie
ucyżka, przeważnie dla tego by się na-
cisnąć jakiś wyrostek z wariantu. Kony-
sta nie wiele, bo nancyciel wiedzoty
co 5 minut spogląda na zegarek, wy-
knać się chłopów tamże z impre-
wiz, ~~takie~~ tylko kilku ~~wzrostu~~. Wsz-
stkich uczniów jest w szkole wieczornej 30,
ale tak samo, jak ekspert często opuszcza-
muno, gdy majster wyrażnie im obo-
ję. W godzinach szkolnych chłopcy

7a
na
o
pn
st
bo
st
i
da
ev
o
pr
pi
ty
w
ca
na
pr
n

zatrzymani przez moją siostrę wykonywają zwykle
naprawki - i postępują do roboty od 3 lat.
ośmiu przez cały czas nauki. W pracy
prezenta dla uczniów niema, obiad je u ma-
stra, poczem natychmiast siada do ro-
boty. Wile jest na budowie zamiast
obiadu otrzymuje 12 ct. Na śniadanie
i kolację chłopcy dostają po 6 ct.
dane się przecież, że pierwszy tydzień
mistrz z góry nie wyptania, a wtedy
o ile robotnik jakiś nie poigrywa już
porobionym jedzeniem. A Ubranie ^{dostaje} daje
ojciec, ale pierwszy nigdy nie daje, w
tylko gdy przestał robić, aby mu pod-
winyli śniadanie, dostaje odcio-
rządek paru szóstek. Ojciec ten przy-
ma rynek, a z mistrzem zawart układ
piewny. ^{użył} (Spis w warstwie na kłoso-
nie i na stowie, przykrywony się

Włosy kapoty. Wzrost w nocy zgięcie,
bo na noc. nigdy się nie pali. Docechno
A1 jest zapinany, ale nie wie, czy to
stanie wygodne, bo do tego potrzebne
byłoby *Leckstück*: spacer i dba-
nie. Nawet zrobili to przeważnie
inni, dziś kontrola jest ścisła. Obcho-
dzenie se stionu majstra jest ste-
bije i on i majstrów, w tym samym
co trzyma w rękach. Idę po raz ode-
mył blacka przez drzwi parę nie
mogł iunye ofka. Majstra, jednak
nie opuszcza, bo u innego nie
znalazł by roboty. Pracy nie dać
się nie stawia, jakkolwiek w drugim
wzrosnąć praktyki sportu i rozróżnia-
nia i zwrócić uwagę, razem u maj-
stra biał 4 tygodnie, lekarna wcale
nie widział. W tym roku wbił sobie

W
J
M
G
C
W
G
J
W
C
H
L
N

w nogę gwoździ i leżał w szpitalu. Dwie
dnia później tak spłótł: razem z drugim
chłopcem poszedł go majster do
Głonowa po smotę, którą pół dnia
ciggnęli. Po powrocie poniesł do
miasta smarować także smotę.
Wyprowadzić cys to jest męscowu, a
jedynym wypróbkowem jest spacer
w sobotę, na którą idzie wraz z bratem,
razem jedzą do domu. Kiedy maj-
ster trzyma celadników, których
liczba większą jest niż chłopców. (Sp.
na celadnikach i chłopiec).

79

Expert 12 miesiąt 28, jest czeladnikiem bla-
charskim, a w zawodzie placuje od
lat 16-tych, wtierając w to praktykę. Obec-
nie raz był w C. górce stanie, port z czela-
dników, a w innym zwykle umiej. W-
kładu piwnicznego niema. Praca
trwa od 6 rano do 7 wieczór, a po już nie
precizuje się o kwadrans lub pół go-
diny po 7-mej. Roboty do domu nie
wybiera, gdyż odbywa się przeważnie
na budowlach. Przeważa godzinna praca,
podczas której expert pracy do domu
albo idzie na obiad do rynków. Nie spór-
nia się nigdy. Odpoczynek istotny sacuj-
no się o godz. 7 do 8 wieczór w piątek
kończy w metrze same. W innych warunka-
tach praca kończy się w piątek w poł-
dnie (a placa jest odpowiednio umniejsza
albo o 3 lub 4-tej godziny po 7-mej).

80,
co.
fin
lic
tye
fo
o
ly
n
is
uf
lij
q.m
a
re
bo
m
m
Pon

80/ ~~Widzisz~~ więc te godziny przostające do
całego dnia w pigule. celadnik. odrabia
inne dni poź wicior, za pigule za i
lewy ~~tytuł~~ dwukrotność. Ekspert potwiera.
tygodniowo 11 str., drugi celadnik. 9, a
kuczi 5 lub 6. jeżeli praca. pnie się
o 15-45 minut po j-mej, to czasem
się nie bierze, gdyż jednak na igdanie
na jstria fto jener pass godzin 24
zaj bierze się 10-15 lub 20 et. za godi-
nami od majstra. Wyptata odgrywa
się w pigule tygodniowo, ale. nóg
głównie. Głównie niekiedy umiemy do 12
a nawet 2-giej w nocy na przynajmniej, a te
kierie moją oświadcza, że nie są takie
bo nie ma. Ekspert jest w śpieniu odformu-
ny potwiera, bo majster jest jego
magnety i prawi i wiego od fłat.
Conimo to w iście przez 6 miesięcy nie

811
Czto powtórna się co roku,
pracownik bo nie było roboty, tymczasem zdana
się je dziś przysięgi jutro zostają ode-
stani gdyż ~~roboty~~ pogoda nie sprzyja-
bo roboty przesuwają na budowlę. No-
ster nprzeto o tej niebezpieczności przy-
mując. nieladnika, ale ciela dnik ma-
si robotę 14 dni naprzed wygnowie-
dnie. Blochowie żydowcy mają bardzo
malo roboty galanteryjnej i dlatego
a wub. co ciema brak roboty. Wogóle do-
nie w ekspercie galanteryjnej roboty w
Krakowie wykonywa się mało, kpre
wyroby sporadycznie się z Wiednia. 41.
Gned 7 laty pobierał ekspert z Krakowie
5 1/2 str tygodniowo, a jeden ciela dnik
nie miał 11 str. ~~tek~~ które on dziś potrzeba,
ale roboty tworzą się tylko rok. Nojster nie
wymagał więcej jak 2 a nawet 1 ciela dnik,
ale miał do nich stałą robotę. Teraz już

x) Na podstawie pracujacych przemianie tygodni
szy blaszarki, ktorey bory o 10, 15 lub 20 p
taniej. Czy rzeczywiscie wykazuja zbyt de
ciukiej blachy, a robota ich nie p
wytrzymuje porownania z robota w
chinskich i ich blaszarki ekspertow. w
wiadomo.

dużo doświadczeń wrosta, ale przeważnia ich część
 jest porożnięta bez roboty. Głównie ten był ekspert
 z Łwowa, gdzie w 1917 r. ogłosił wyprawę
 przy polach rolniczych wyrobach, owar-
 tów, jak w Odesie, gdzie płacono
 w rubli za tygodni i dawano
 utrzymanie. Jakkolwiek było to lot-
 ternie dzienne, a zatem nie stało się
 roboty tak dobre jak dziś. Wszakże
 C. nie jest czysty, bo znajduje się w
 nim takie kuchnia, oświetlenie itd.,
 gdzie tylko jedno okno. Ekspert czę-
 sto choruje, a od kilku miesięcy ma
 niestanną katar. W łazience choruje
 & jest zapisany i płaci 16 zł. tygodnio-
 wo. Chłopcy najczęściej do kasy chorują
 zapisani nie są, a dowiadują się
 o tem dopiero gdy zachorują. Zdano ich

ki, je moztownie szegga z celadri-
 kan składowi na kasz choty, ale ich
 nie zapisują. W jednym wypadku trwa-
 to to pół roku. ~~Expost już z me Wy-~~
 padki, nieuzylime, idana je się często. Gdy
 robotnik pracuje na dachu zabezpie-
 cuni się może kurem, jeżeli jednak
 na rantowaniu to należy do trwałości
 rantowania - i często spada. Czy jest
 zabezpieczony od nieuzylimych
 wypadków ekspert nie wiadomo. Inspe-
~~ktorka~~ ~~która~~ która przemysłowego ni-
 gdy w usatnie nie widział. Nauka
 trwa w zawodzie blacksmith 3, 4 lub
 5 lat. W masztanie C. ^{trzy} lat 3. Chłopcy
 jest trzech: jeden z wózkami, no-
 na woda i węgle i t. d. Chłopcy dostają
 obiad u masztra, gdy nie są w domu
 zarabiają obiadu 5-10 ct., no swiadanie

84/
6,
4's
ch
w
w
ch
m
4,
p
(
je
we
ch
cr
p
w
te
D
G

6, 7 centów. na holacych sekretach. Zdano się mu-
 ciebie majster pierwszy. przetłumacz, a
 chłopak głośnie. Podczas nauki, chłopak
 wyszłszy przemawia do postępu domo-
 wych, tak że dopiero po jej ukończeniu
 chłopak czegośkolwiek - nauczyć się
 może. Celadnik. zostaje z poczyn-
 4, 4½ - 5 str. tygodniowo. Za wywołanie
 płaci więcej, jeżeli tak samo wpisowe
 (4 str. kontuje jedno i to samo straż-
 jeżeli ^{chłopak} ma pierwszy, to musi wpisać
 we majstrówi odrobic. Wywołanie się
 chłopak może zapisać się do celadnika
 celadnik, ale wiktoria część tego nie
 robi. Zdano się tylko, że majster
 umyślnie wstrzymuje chłopca. przed
 terminem. by go nie wywołac, gdyż
 obawia się późniejszej konkurencji.
 Pierwsza płaca celadnika wynosi 4-4½ lub
 5 str.

85) ~~z~~ ^z Nowymi przygotuje eksperta przedtę-
wiający się w następujący sposób: Zalmie-
nkowie podkój i kucharz, i ona jego zaj-
muje się piekarstwem i zarabia 2-3
str. tygodniowo. Za wienkowie płaci
35 str. na kwartał i dzieci je z teściową.
Sześć innych gdy jemu brakuje roboty, a ona
nie prawie nie zarabiała ekspert iyt
i porożni inny, który się już wycofał.

86

Ke

ju

op

w

w

7

ne

He

w

n

X

W

po

cu

w

H

me

ko

86. Expert #3 pranje i rowdie 10 lat z nam
kg. Mysl i j 12 lat tny. Od kilku tygodni
pranje u F., na mocy tygodniowej umowy
Oprocz niego 1 celadnik i 2 ucznioi,
majster sam nie pranje. roboty
w ogie malo. Praca trwa od 6 rano do
7 wieczor z godzinna przerwa (o 12-1)
na obiad. Przy roboty jest wiecej praco-
trwa do 10 lub 11 w nocy za osobnem
wynagrodzeniem od godziny, wypienem
nie dziennie t.j. 15-20 ct. za godziny.
~~W godzinach tygodniowej umowy 10 bar jeden.~~
Expert wybiera tygodniowo 8x str. W
pogled roboty konczy sie o 6-ty, w ro-
boty nastepuje wykonanie. Zptacy ob-
cuzow niema. Wyptata w pogled albo
w niedziele regularnie co tygodni
W kazie choroby expert jest ubezpieczony,
placi za niego majster, ale jener z niego nie
konstatat.

88) Expert A4 jest blackanem od lat
15-tn, w polskiej nauce, która trwa
lat trzy. Po wyprawach, pracował ~~na~~
8 lat na
(prawdziwi, gdzie są górne stosunki
w Krakowie, pobierał 50 str. rocznie
praca trwała od 5 rano do 10 wieczór.
Przebywając do Krakowa pracował w
warstwie, zatrudniającym 15 robotni-
ków, pobierał 8-9 str. tygodniowo, pra-
ca trwała 12 godzin dziennie. Następ-
nie dostał się do katolickiego war-
statu, gdzie były lepsze stosunki: płaca
o 1 str. wyższa, a praca trwała godzin
11-e. Teraz pracuje w C. tam, gdzie
expert A2 i pobiera 9 str. tygodnio-
wo. Przedstawia stosunki w C. nieco od-
miennie, mianowicie: wyprawa regularna
wyprawienie na 14 dni naprzód.

Chłopakowi zaistniało w C. odcigi a ję za-
teżenie materiałów po 5 str. które otrzymuje
na smażenie.

8

cr

2

je

W

W

8

W

2

je

2

W

2

W

W

W

je

W

W

88/ Ekspert #5. ma lat 22 w za wodzie pra-
cuje lat 12, z czego nauka Frweta
lat 4. Mieszka w Podgórzu, gdzie
jego ojciec jest handlarzem. Odwiedza
lin pracuje w tym samym war-
stanie u W. gdzie jest zatrudniony
8-10 celadników i 1 terminator. Ekspert jest
kaczmarem, budowlanym. Granice od brzo-
doż wiewiór z jednogórnym wietrzem
pobiera 10 str. tygodniowo w lecie, w
zimie płaca spada do 5 str., jakkol-
wiek czas pracy porostaje bez zmie-
ny. Odpocynek i wigilijny Frwa od
wigilii wiewiór do niedzieli rano.
Na kasę chorych majster odległa, in-
nych abenców więcej. Wlecie trzeba
pracowników dochodziła najwyżej do 15 str,
celadników, najmniej było ich 5. Naj-
chętniej bierz i wiewiór wyprodukuje lub

89/ przyszłych z prowincji i korpusty
i ich wieświadomości, aby im mniej
płacić. Celadników żydowskich w
bucharstwie expert liczy 30, maj-
strów 50. Że 80 majstrów pracuje
bez celadników, liczbę majstrów wzro-
sta, a celadników stoi w miejscu.
Stosunki wśród żydowskich słachany
są gorne, niż wśród chmeścian. Maj-
strowie za niedoświadczenia ~~tracy~~ budo-
wlane liczą, taniej i gócej płać
robotników, co sprząy strąny.

4
1
L
o
u
p
a
1
E
H
c
m
p
o
s
a
c
S
p
1
1
1

Zawód robotników piaskarskich.

~~Piekarskie bielskie.~~

(Posiedzenia z d. 14 i 17 maja 1898 r.)

Expert A.1. ma lat 29, pracuje w Krakowie od 4 miesięcy. Do zawodu wstąpił w wieku lat 22, przed tem był w służbie u go-
podarzy wiejskich. W Krakowie pracuje ~~od początku t.j.~~ od 4 miesięcy ^{ciężko} (w tym samym zawodzie, gdzie ~~pracuje~~ ^{jest} 10 ciadowników. W tem jest 2 piecowych, 2 wiedeńskich, 2 białych butlowych, 2 szwarcminersów i 2 jndle (nazwa tych co podają deski do pieca). Expert jest minierem wiedeńskim. Pracuje w jednym tygodniu w dzień, w drugim w nocy od 6-tej ^{wieczor} rano do 6-tej rano. Słusznie są zatrudnieni jednakże tylko godzin, a po Feieranie nie pracują, bo przychodzi partya robotników nocnych. Pierwszy w robocie można zedrzeć tak, że brak czasu na wypicie kłauki herbaty. Expert w lepie jest półroczni, gdyż jako minier wiedeński ma kwadrans czasu na imiowanie, a na drugi ~~czas~~ 1 1/2 godziny od 2 - 1/2 4 po południu.

Obiad zjada w wadontacie, gdy wychodzi nie wolno. W nocy robota jeszcze gorzej, trzeba się dołone spiernić /kropić.
Piecowi zaczynają robotę o 8, koniec o 6-tej i mają jedną godzinę przerwy.

W niedziele zaczynają robotę o 10-tej wiecześnie, dawniej o 6-tej. Zmiana ta nastąpiła gdy majster zapłacił kasę. Robota z niedzieli na poniedziałek trwa do 10 rano. Do 1/2 4 rano zapłacone knuple (partye robotników) 4%.

Placa wynosi dla piecowych 10 i 11 str. tygodniowo, dla minerów 10, bulkowi pobierają 10 i 9 str. Żaden nie otrzymuje więcej. Expert bierze 10 str. na tydzień. Wyplata odbywa się regularnie co tydzień. Placa opłata od worka maki t.m. workowe, idzie nie dla robotników lecz dla majstra, który opłaca z tego kasę chorych, istnieje na tem precji, pobierając str. 2.80, a płacąc 1 str. Wyprzedzenie 14 dni, expert sobie tego nie wypowit. Kawałek piekarni skończył się w piwnicy, schodzi trzeba do stopni na dół. Nie dwie światła upada przez dwa okna, wychodzące na plac. Włóczy nicma, jest czysto, miękka
nia

1.
 4) Šroboty na nedielj jst praca z w z
 knona do tneba odrobic wbotb nozna
 ng; ducung.

la
 k
 je
 ia
 wa
 w
 ne
 za
 y
 p
 w
 /
 /
 e
 r
 H
 V

Dla 3 chłopów znajdujących się u majstra
 na strychu. Mienka tam również 4 ce-
 ladników, wyciętych w jednej stancji i
 komórze. Spis na 4 łóżkach, z których
 jedno jest piętrowe (podwójne). Wycho-
 dka żadnego nie ma. Expert widział konwie-
 na przemysłowego i rany. Opowiada, że ko-
 nwień sprawdził linos robotników, obej-
 nat lokal, robacując drewno wyrzucił ka-
 zat i nie pozwolił pracować w niedzie-
 lę. Praca nocna jest zgodna, expert sto-
 powiada, że po poro^{z rędu} (nocach pracy u nich,
 których następują wybuchy kwi-^{manion}
 jest trzech w wieku lat 15-tu, 17-tu i
 19-tu. Mienka - 4 lata, wyjątkowo kro-
 cieć. Do cechu nie odrazu majster capi-
 suje. Jeden pracuje od 4 mierzcy, a do-
 ród zapinany nie jest. Chłopcy ci są za-
 pełniem analfabetami, jeden tylko
 zna litery, iaden nie umie czytać, do

93/

złoty marowej nie chodzi, o pracę
18-19 godzin na dobę. W ciągu nocy od
8 wieczór do 5 rano pomagają, gdy prze-
biera, potem do 1/9 9 rano wstaje białki, a
potem praca do 4-tej po południu.

Expert za całość nauki pracownik
je porównawczo w ciągu 2-3 go-
din na sen. Wynagrodzenie uczeni-
stawi: 2 str. wieniarze na ob-
nie, młot w postaci obiadu, i niedo-
nia i 50 ct. tygodniowo na kolację.

Expert praktykował & na Żwirnyce w Ł.
przez lat 3. Majster ten otrzyma 12 ucz-
niów, a życie czeladnicze. Majstrowie
wykonują tę samą pracę, co cze-
dnicy, a terminują niekiedy przez lat
& osem. Expert rozpoczął pracę o 5 str.
z ^{wieczór} ~~popołudniu~~, kończył ją o 8 lub 3 po południu,
praca po 21 godzin na dobę. Spot od 3 do 6-tej.

93

m

m

Ex

m

do

2

cu

m

ka

m

Ma

94/
Hynagotrenie ucniwa stanovito 3 str
mionienie na ubranie dla starych,
miodzi brali od 6 oct. - 2 str., oraz wikt.
Expert byt najstarszym ucniem, naj-
młodny mlat lat 11. Żaden nie chodit
do szkoły wieczornej. Majster postępuje
z ucniarzi, zalewie od kumota,
czasem bit, a czasem dat 2 centy
na papierosa. Spalina strychu na wor-
kach strzib, obecnie jednak postawit
majster 2. roboty domach nad Wistę
dla robotników.

opuszczono paginując l. 95-
nie nie brakuje - następuje fol. 96

96/

Expert №2 piecowy. W zawodzie jest lat 11,
 wliczając w to lata terminum. Przez cały
 ten czas był w Krakowie; pracował w
 5 warsztatach. Obecnie ~~nie ma~~ zajęty jest
 w piekarni P. od 4 wieczerzy. Pracuje
 tam 11 ludzi (piecowych 3, winerów 5 i
^{innych} ~~innych~~ 3, majster który kieruje i dogląda).
 Władza na piwnie nie ma. Robota
 pieców różnieniu pieczenia, winerów
 mieszanie ciasta, piecowych doglę-
 danie pieca. Odpowiedzenie było 14-dni-
 we, wydaleni bez wypowiedzenia nie
 było. Lokal piekarni najlepszy ze
 wszystkich obecnych, widny i "ładny".
 (piecowy)
 Expert rozpoczyna robotę o 7½ rano i
 kończy o 4 lub 5 po południu. Tak jest
 przez jeden tydzień, przez następny
 robota jest nowa od 8½ wieczorem
 do 5 rano. Gdy pieczywo w piecu
 piecowy ma przerwy i prali, a potem

4
a
3
w
/
q
re
gr
p
o
b
ty
m
o
l
a
r
w
iv

97/

od 9-10 rano, od 12-1 ~~popołudniu~~ : od
3-4 popołudniu, ale wychodzić z praco-
wni nie wolno. W ciągu tych pierwsz-
ych jest obiad i śniadanie. W drugim ty-
godniu, przy pracy nocnej jest pau-
za podczas palenia w piecu od ~~11 1/2~~ 2 1/2
godzin. 11 1/2 - 2 1/2. Minerzy mają dzień
pracy różnej długości, a zatem albo
od 7 rano do 5 popołudniu, albo od
6 wieczór do 3 rano. Fale pracują
tylko godzin co minery. Spocznik
niedzielny ma ^{zmiana} jedna (kupa i dzieńna)
od 5 popołudniu w sobotę do 1/2 9 wie-
cier w niedzielę; druga. nocna odpo-
czywa od 9 rano w niedzielę do 1 1/2
rano w poniedziałek. Minerzy muszą
w niedzielę wieczór przychodzić wcze-
śniej. Ekspert pobiera 11 str. tygodniowo,

98/ minemy 9:10 str. na tygodniu, fiele
po 7 str. tygodniowo. Abengów odpta.
cy nie ma żadnych, oprócz 10 ct. tygo-
dniowo na kasę chorych. Do rozpo-
wiesi pracy expert miał 10 str., wtró-
cie strzymał 11 gdyż inni piekar-
biali już tyle ^(i zapłat pracownicy w nocy) różnych kategoriach
płacić się im nie miały 2 8 no 9 str.
Kupata odbywa się w piekarni o
5-tej wieczór w sobotę. Gdy mistrz nie
mógł w styczniu roboty nie miał
zapłacić, robotnicy udali się ze skargą
do magistratu, który go do tego zmu-
sił. — Expert w ciągu lat poprzednich
w zawodzie piekarskim był rok
bez zajęcia w 96 roku, było to prze-
cięcie w starej części, roboty mu się
nie chciało. Nie chorował nigdy.
Wzmianka w piekarni P. jest dwóch:

99
pe
so
w
je
kn
ro
n
ca
nj
ja
w
p
je
s
do
19
09
je
w

99/

po lat 14; 18-e. Obaj pobierają płace,
 stary 3 tr. 50 ct. tygodniowo bez wiktów,
 młody w namie od 3 niestępcy
 jest mniej wynagradzany. Młodzie
 pracują stajni od celadników, obaj
 robia nocarni w piekarni, pruno
 ra deski z picernym ~~pruno~~
 woda woda, lub - celadników pruno
 ng papierosy i wódkę. I to właściwie
 porobcy, a z roboty swej nie mogą
 nemyć się nie mogą. W dzień wyrabiają
 picerny, cyrny, manny. ^{gas.} ~~W dzień~~
 ich pracy ~~stanowi:~~ ^{stanowi:} od żurawia do
 5 rano najpóźniej w piekarni, o 5-tej idą
 do miasta z butkami, o 7-mej wraca-
 ją; podają picerny, cyrny, manny
 o 9-tej wychodzą. Oprócz nich jest
 jeszcze dwóch starych porobców. Pracują
 w tych samych godzinach, w celadnicy, ale

100/

metwy moją krotke. W niedielę pusz
toć naszą piekarnię. - Ekspert należy
do organizacji zawodowej, co strajków
należy za każdym razem. Stacy po
strajku nie podnieśli no.

100
E
p
p
1
u
w
v
w
1
v
w
1
p
w
w
p
h
1
a

Peest A 3. miner. Zawodnie piekarskim
 pracuje od 1880 r., w 1884 wyemigrował się,
 potem przez 1 1/2 roku pracował w
 Krakowie, przez 2 lata w Gersnow-
 cach, kilka miesięcy był w Wied-
 niu, a od 1886 r. pracował stale
 w Krakowie, w cienniacze piekar-
 nie 3 razy. Obecnie zastę w O. gdzie
 jest 6 cielecowników: 2 piecowych; 4
 minerów, oraz 5 chłopów. Pracują
 na 2 zmiany (kuple): od 5 rano do
 1 1/2 lub 2 po południu, albo od 3 1/2
 po południu do 5 rano. Odpocynek
 niedzielny trwa od 1 1/2 po południu
 w sobotę do 5 po południu w niedzie-
^{1 szef jest piekarzem}
 ły (w niedzielę pracują: jeden od 3 w nocy do
 4 po południu, drugi od 6 wieczór do
 11 w nocy. W dzień przerwa dwukrotna
 od 7 - 8 rano i od 9 - 9 1/2 rano. Obiad
 2-giej.

Podczas przerw warntat opuszcza nie
można, ale ilość godzin pracy, która
nie jest nadmierną. Stawa mine-
row wynosi 8 i 9 str., jeden piścowy
pobiera 14 str. na tydzień, drugim
jest syn właściciela. Abonent zadrugich
niema, nawet na kasę chorych,
za to z workowego pobiera majster
po 5 centów od worka. Stawie te trwa-
ły 19 u 0. od strajku z 1894 roku, po straj-
ku w 1897 roku podwyższone nie
zostaty. Wyplata dokonują się we
środki lub ciarwtek po ukończeniu
roboty. Wyprzedanie roboty na 14
dni napród, w innych warunkach
wydalenie się nie idana, ale w
innym nie jest to zastępowane. Expor-
nie niost pracy przez 9 miesięcy
w 1886 roku, nie z wstanej siny, wtedy

10

pe
g
y

10

v
S

pe

v

v

a

v

v

v

v

te

pe

g

W

pruć się na wydrówek. Ale wielu
 piekarzy jednak zimowe mieszki
^{gdy wtedy widać piekarnie zapięte w miejscach kapi-}
 są groźne, (obecnie ^{zaczęły} tanczmy ^{zaczęły} wózy) które
 100 piekarzy w Krakowie nie ma
 roboty, a za tem tyle co i w zimie
 Grupy tego opatruje ekspert w
 pracy chłopców, którzy mają
 nie chętnie zastępują dorosłych
 robotników. Stowarzyszenie piekarzy
 chętnie pośredniczy w wynajdowa-
 niu pracy, przyczem majster płaci
 50 ct. na stowarzyszenie. Nogole nie
 sadników piekarskich były ekspert
 w Krakowie 500. Piekarnie najusiejcho-
 tują na katar płuc, w skutek pyłu i
 zariswienia, chorują też na nogi i na
 raptury. Środków ochronnych, ariung
 deri higienicznych nie ma żadnych.
 W karcie chorych obzpiczeni są wszyscy

z pracowni O. Pracownia Stone-ma, br-
 ków expert nie widzi, choć jest blisko
 od okna id wlicy, wskutek której
 expert sam chorował. ^{Przed} ~~Od czasu~~ strajku
 raz jeden zwiedzał pracownię komis-
 sara Zawadzki, ~~pryjemnie~~ ^{przed} po straj-
 ku komisarska zwiedzała wszystkie
 pracownie, nie uprzedzając wprost
 o tem (widać, że dawniej czyniono ina-
 czej). Od czasu strajku komisarz przy-
 jeżdżał już 3 razy: kontrolował księ-
 ki, pytał czy w medycynie nie pra-
 cuje. Zorientowani do władzy przemys-
 lowej nie robiono żadnych. - Mennion u Dr.
 6-u, najmlodszy ma lat 14; zatrudnio-
 ny jest od niedawna, najstarszy, który
 kończy naukę 19-c. Na jednego celadni-
 ka wypadła tedy 1 osoba, umowa
 (przy strajku zawarto) wymagała za, na

105/

40

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

4 celadri 3 uczniów. Z uczniów 4-ech
 umie czytać, a ~~z~~ dwóch nie umie.
 o ^{wraciowej} woty (cioty obecnie tylko 1, ut-
 wy od początku kursu był rapia-
 ny. Nauka w szkole trwa od 7-9 wieczór.
^{Trzej} ³ ² ¹ celadry (młodzi) pracują następujący
 sposób: ~~Z przerwami od 8 wieczór do 11.~~
~~Pracują do 5-tej rano, po czym na-~~
^{od 11 w rano}
 jót godzinę a i wstanie, a ostatni
 idzie z piecywnem. Wrac o 8, przeto
 wartat, potem znów od 9-10 rano
 piecywno. Wracają maciaspae do
 1½ lub do 2-iej po południu. O 2-iej
 wychodzi z piecywnem, wraca o 4. po-
 tem ^{do 7-tej} ~~od 7-8~~ pracuje w piekarni
 od 7-8 spi, a od 8-11 ~~pramaga~~ z przerwami, pramaga celadnikom. Starsi sp-
 dają dzień w taki sposób: Najstary
 od 7-7½ wieczorem robi ciasto, odkazy-
 wa

106/

do g. 8-ej, o 8-9½ pracuje jako ciasta-
ciarskiemu cieladnikowi, od 9½-11½ się
kłada, od 11½ - 7 rano pracuje, od
7-11½ rano śpi, potem X stoi przy
robotach do 3-jej, a od 3-4 ma czas wolny.
Odpocynętek niedzielny trwa do 10 wie-
ców od 9 rano do 10 wieczór w nie-
dzielę. Chłopek przyjmujący na 4 lat
nauki, przez cały ten czas pracuje
w gospodarstwie i u siebie z zawodu, do
pracy używają ich tylko cieladnicy,
nie majster. Porządkowanie majstra
wobec chłopów jest przygotowane, z
cieladnicą obchodzi się teraz gonić już
dawniej. Zdaniem eksperta można
by skrócić czas nauki, gdyby
przyjmowano chłopów starszych.
Stowarzyszenie piekarskie istnieje od
1893 roku, obecnie (w 1898 r.) liczy

10
O
Y
10
L
10
H
10
J
10
J
W
10
L
L
W
W
W
10
2

1081

600 rublów, a potem mniej niż w
94 r. podczas pierwszego strejku. Do
tego strejku należało około 400 robotników.
Zadano skrócenie czasu pracy do
12 godzin, płacy 12 str. dla pieco-
wych, i minimum płacy dla
cieladnika 8 str. i spoczynku nie
dłuższego niż 12. Majstrowie
ogodili się na igdarnia, ale nie wuf-
dnie ich dotrzymują. Dobra cieladnik
w stowarnynie najmniej 12 i 13
miejsc, zalega nie ze składkami i
zatrzymanie „Przyjacieli”. Ekspert mo-
jowski i Dwoje dzieci. Zona zarabia, atuty-
mnie buffet. Menkowie mo ekspert
w stowarnynie, 8 str. t.j. cały płacy
wydaje na wikt, codziennie jada rosół-
nika. Przed strejkami ^{1894 r.} pracowali ex-
pert

godzin 18-c w tym samym warnta-
 cie, a pobierał 2.50 str. tygodniowo
 w gotowie, obiad który majster obli-
 rat na 40 ct, a który ^{wart był} ~~go kosztuje~~
~~obecnie 25 ct.~~ ^{26-28 ct. i} x 25 ct. brat na ho-
 lacy i inia da nie. Obecnie prau-
 je dzień 8 godzin, noc 12-c, polep-
 szenie warunków pracy przypisuje
 organizacji.

109
K
O
S
1
IX
K
S
O
K
X
W
S
W
3
L
T
J
O

109/ Expert #4. mizer, pracuje w pie-
karnstwie od 1886 r., jako czeładnik.
Obecnie zatrudniony u B. od 4 mie-
sicy. Pracuje tam 6 czeładników:
1 piecowy, 4 mizerów i 1 ficel (pudł.
expert robi od $7\frac{1}{2}$ wieczorem do 2 po-
łudniem bez zmiany, piecowy
zajęty od 10 wieczór do 1 w nocy i
od 4-9 rano, potem do $11\frac{1}{2}$ - 4 po-
łudniem, warem godzin $12\frac{1}{2}$.
Dla mizerów jest praca od 6-9 ra-
no, ale nie można się w tym cza-
sie z satysfakcją wydatować. Czasem
mizer pracować musi dłużej do
3 lub 4 po południu, a nowa praca
zaczyna się o $7\frac{1}{2}$ wieczór, nie było
tedy watto wracać do domu, obiad
jadło się dorywczo, a wynagrodzenia
osobnego za te godziny nie ma.

110)

Kłanie drugiego spóznienia, up. o 190.
dnie, majster posyła po innego
piekacza, a celadnik spóźniwszy
się musiał ~~z~~ zastęps ptacie.
Spóźnienie niedzielny trwa od 9 rano do
4, 6 lub $7\frac{1}{2}$ dla różnych robotników
jednakowo. Z ptacy odjeżdżają na koss
chorych. Wyptata dokonująca się co
niedziela, tak że jeden dzień (t.j. po-
niedziałek) zostaje nie wyptacony.
Wyprzedzenie 14 dni napród, bez
wyprzedzenia się nie wygoda. Wskaz
pukarni, a D. obierany, ale wilgotny,
choć nie w interesie, tak że w
zimie woda kapie ze ścian na śro-
sto. Niekiedy występuje bardzo blisko
piekarni, Symplicia, na którą prze-
miany jest oddzielny pokój, cie-
pota i wilgotna, obita deskami, ta

111/
sp
pr
th
na
ce
1
tg
2
in
w
2
p
ay
a

III/

Spis młodych, o ile mają czas. Władza
przemysłowa węgry tych 4 młodych,
które ekspert przebył w D. wadziła
niezwiedziała. — Ekspert przez 4 młodych
ce był bez roboty, utrzymywał się
z zarobków po przesłaniu (2-2.50 str.
tygodniowo) oraz z 5-5 str., które
zarabiała ona, jako pracownia. Obec-
nie zarabiała 8 str. na tydzień; mie-
nkanie płaci 7-8 str. na tydzień,
więc 1.50 dziennie, gdyż nie ma
przy nim; opiece iony do organizac-
ji należy. — Młodzi w piekarni D.
nie ma.

Expert #5. piekarz piecowy w wiedeń-
 lat 247, od 27 lat pracuje w pie-
 karstwie, zaczął mając lat 20, od
 7 lat pracuje w Krakowie, obec-
 nie w ciarnej Ksi i C., gdzie jest 3
 właścicieli (1 piecowy, 1 wiedeński i 1
 pieszczak), 5 chłopów i 4 wyro-
 bników. Praca zaczyna się o 9 wie-
 ców, kończy na drugi dzień o 6
 po południu i odbywa się w
 następujący sposób: od $\frac{1}{2}$ 10 do $\frac{1}{2}$ 12
 jest piec, potem godzina
 przerwy, Praca od $\frac{1}{2}$ 1 - $\frac{3}{4}$ 2 piec,
 potem przerwa i znowu
 praca od 4-7, potem dziesięć prze-
 ra i znowu praca od $\frac{1}{2}$ 10 - 11, wre-
 dzie praca od $\frac{1}{2}$ 1 do $\frac{3}{4}$ 5. A całym
 dniem ~~pracy~~ ^{roboty} trwa 21 godzin, wtem
 13 godzin pracy, reszta 8 godzin

W

re

Dr

ne

re

Pl

ne

re

i

n

re

re

re

re

re

re

re

re

re

pnerwy, podczas których ekspert ma
 ie spać. Żółko się wspólnie. Wnie-
 dzieł ekspert wyznaczył sobie odpoczy-
 nek od 8 rano do 9 wieczór, godzin
 ni pracy do 1-nej po południu.
 Stawa eksperta, jako piecowego wy-
 nosi 11 złr. tygodniowo, minerwie-
 denki pobiera 10 złr., czarny 5 złr.
 i wikt. Wkładu pieniężnego nie
 ma. Złoty mają 45 złr. tygodnio-
 wo kotaryżnych pieniężny, z któ-
 rych mają opłacać wydatki po-
 tneby. Wpłata raz na tydzień re-
 gularnie. Odciżga się tylko na kasę
 chorzy. Warunki maty, ciemny,
 wilgotny, brak światła przez cały
 dzień. Teraz przecież majster pnie-
 si się do nowego domu, zapewne
 więc konwizja, aby onkta, ie ~~da~~

w danym piekarni być nie może
 bezprizw, aby konkurent nie wsta-
 wał się naprzeciwko. Z pomiędzy
 5 nierów najmłodzy ma lat
 14, najstarszy 18-c. Nauka trwa
 lat pięć. Do cechu zapisanie nie
 się, do szkoły dopetrzającej nie
 chodzi. Wnosy prawną na równi
 z cielem w piekarni, w dzień roz-
 wozu pieczywo. Zawód nauczył się
 młoda w znaczenie krótkim czo-
 wie, ale system przedstawi-
 nauki jest ogólnie przyjęty. Me-
 rzowie mienią się u majstra, spij
 w izbie obok piekarni, gła na
 podwójnem łóżku (dwa łóżka jedno
 nad drugim), zastanem woskami
 wypchanemi stonem. Dla cielem

[illegible]

jest osobne Toiko i pościelę, która
 nie gnieży czystością. Ekspert ubezpie-
 czony jest w Kasie chorych, tak
 jak inny czeladnicy i stożownicy.
 1 str. dziennego zarobku. Czy w
 miowie są również ubezpieczeni,
 nie wie. Postępowanie i ustnia-
 ni jest gburowane, a nakazka
 stała wisi w sklepie. Podraspra-
 cy nocnej, warntot nie jest zam-
 knięty. Ekspert ma ion i ⁴/₅ dzieci to-
 na pracuje w fabryce cygar i za-
 rebia 3 str. tygodniowo, syn jest
 iluzanem i pobiera tyle, renta dzie-
 ci wynosi do 100 str. Za mienka-
 nie płaci ekspert 4 str. miesięcznie
 mieszka w jednej stancji. Na igrowy
 daje 1.50 str. dziennie. Na imiada nie
 kawa, obiad składa się zupy i mięsa (1 1/4
 f. mięsa i 2 1/2 ct. koci. Na kolację 1 1/2 ct. ^{odpadek}

(15)

EX

16

+

W

c

S

M

W

1

P

J

1

S

(

1

Zawód Murarski (Plinierianie)

(Posiedzenia z d. 2. X 21 i 22 czerwca 1898 roku
oraz z 20 kwietnia 1899 roku.)

Ekspert #1 ~~jest Murarzem Budowlanym~~ wiek
lat 28, urodził się w rodzinie od lat 12, z kto-
~~rych~~ ^{ych} 4 cenno na nauce. Z zawodu Murarzem
wyróżnia ekspert następujące kategorie:
Murarstwo budowlane, malarstwo, go-
schłoseny, Kunstschlosser. #1 jest
murarzem budowlanym, pracuje w Z. na
ul. Wiślanej, gdzie są 3 tyty jest szefem
i 5 chłopów, wszyscy są Murarzem budowlanym,
ponieważ robota w nim nie jest łatwa. Jest
dużo pracy, jest dobry robotnik i wie
nieco więcej w zawodzie murarskim robo-
tę. On sam x 2 roboty był tylko 3 mie-
siące, teraz wszystkie przewyższyć
(najwyżej był bez pracy 2 tygodnie w roku).

11/7/Praca u P. Fwa 11 godzin od 6 rano do
7 wieczór, ^{na} obiad mają godzinę od 12-1 i pół
godzinę na śniadanie. W niedzielę nie
pracują nigdy. Spółnienie po raz pierw-
szy niechodzi bezkarnie, gdy się postę-
pka majster odrzuci 1/4 dnia. Płaca
akordowa, przy cenie no tygodnia jest
konto 9 str., po obrać roku wypłaca
się raz, 10 razem wynosi ^{kotę} 11 str. tygo-
dnie. Najniższa ~~płaca~~ ^{jest} ~~diennica~~ ^{ma}
^{najniższa} od 80 ct. - 1 str. diennie
i 10 str. tygodniowa. Przy akordzie robot
np. /
najwyżej 8-50 ramek na mieniec, od
ramka pobiera 75 ct., a zatem zarobi-
cie mieniec 37 1/2 str. Najwyższy Exert woli
robotę akordową, bo przy tym samym
wypłacie może się swobodniejszymi
pracując na mieniec. Warunki u P. Fwa
^{zwykle} Godziny wiece 5 str. i zarabia diennie
1.50 str.

118/ brązowy, nie biały; ciemny, a le. widnybo
okno wielkie. Komisarz przemysłowy
odwiedza pracowników. W kasie chłopcy
utrapieni w pracy, pracownicy, ex-
pert płaci do niej 12 ct. tygodniowo.
Kupacki i gusze. młot się nowie, wstę-
korenni opali, polce formożka
nowie, co zdanyli się jeneru z
chłopców n. ? Ekspert ^{możesz przetrgang, pa-} ~~mał jako młody~~
^{lec młody} ~~przetrgang przez moją~~ ^{nieznaną} ~~leciał~~
nieście na pierci, które rotaty go
od diergania. — chłopcy kominujący
n. ? są w wieku od 14-18 lat, w pracy
pokończyli najmniej 3 klasy, a teraz
chodzą do szkoły dopietniającej. Do pierca
nie nie prawni. Ekspert chodzą do tej
szkoły przez 4 lata, ale trziedziennie
zapłatnie nie skorzystał. ^(zremiorta) Dny nam ~~chło-~~
pok racyna od tego, że niechcąc ~~to~~

11
J
M
H
W
M
G
P
cy
on
S
H
M
C
L
Z
Z
C
W
H
J

rozgniewa zezoso, dopiero w 3-cim roku
dostaje właściwą robotę iluwarcką.
też ~~pracy~~ ^{gdyby} innej ^{była} nauka wystarczyć
mu za nawet 2 lata terminu. Naj-
lepnym tego dowodem, że majster
przyjmuje na naukę tylko 100 zł.
opłaty 100 zł. W pierwszym roku dłu-
cy ~~z~~ mogącie do rodziców, potem
otwierają obiad, ten sam co majster,
5 zł. na jniada nie i 5 na kotlety.
~~Wjeżdż~~ ^{Wjeżdż} ~~szienkaj~~ ^{szienkaj} n majstra, i pięć na porta-
cu nad waratkami, potem na
siemnikach. Dwa razy tak jest wiski,
że stangę na nim nie widnia.
Z chłopcami majster dotne i obelodni,
cełodnikami ić ich nie pozwala. Póź-
niej laty było jednak goney. Był był
tak bity, że umierało go trzeć woda.
Porazym i pięćmi przebit um raz maj-
ster fartuch

~~W~~ i tylko przypodobać nie prze-
 dłużyć ciota. — Ekst jest zionaty,
 mo owoje ^{inaczej} dzieci. Zona. przychodzi czasem
 prawie, ale dostać go nie może.

Dawniej żył w domu do postu-
 gi, teraz zionat robi wszystko samo. Me-
 dko. w jednej izbie, za którą płaci
 62 tr. Noż nie wydaje tygodniowo
 do 9 str. W skutach tegorocznej drożyzny
 (r. 1898 wiosna) wydatki tygodniowe
 zwiększyły się o 2½ str. Zona. Miska-
 kupuje no dzień ½ funta, raz i
 więcej od niej kawa. Skatry się na wilgot-
 w mieszkaniu.

12

IX

i

jo

9

u

oo

J

Jo

W

W

6

O

8

2

o

W

H

j

u

Expert #2. ma lat 33, w zawołacie liczące ~~to~~
 i praktykę ^{jako iluzję budowlaną} prace od lat 18-tn, od roku
 prace w ~~Kamary~~ na Brichowie,
 gdzie zastępcą jest z celadników i 12.
 uczniów. Praca w tym warstwie Two
 od 6 rano do 6 wieczór z przerwą 1 1/2 g-
~~tygodniową~~ dziny, ekspert przychodzi o 7-mej. Wnie-
 dzieł roboty nigdy cierno, spóźnie-
 nie pociąga za sobą żadnej kary. Płaca
 na akord/odwrotki, przy czym zarob-
 ki moje najwyżej 10 str. tygodniowo.
 Oile są pierwsi majster daje konto
 8-9 str. na tydzień. Gdy zarobek przewo-
 zwyktę normę majster nie odtręca,
 ale nie wypłaca go od razu. Wypłata
 w sobotę lub poniedziałek zaraz po 6-tej.
 Wypowiedzenie 14 dni napród, ale zdane-
 nie wydalenia bez wypowiedzenia
 uprzedniego. Robota trwa przez cały rok

i jest bez roboty nigdy nie był. Dwa razy
 miał warianty no sobie i swięt je,
 gdyi dochód był zbyt mały. Prochy
 swój zarobek oblicza expert teraz na
 400 str., dochoty zapłacił. Dwaś in-
 nych cula drików mają taki sam
 dochód, reszta niźny. Mniej nadobno-
 wym dają ~~większe~~ ~~opowiadanie~~ go-
 nej płatne roboty, tak ie zarobek
 tygodniowy przy akordie spóśmo-
 ie do 4, a nawet 3 str. - ^{jest} ~~nie~~ ~~ma~~
 widny; obnerny. Aleie prawni na
 pół lub w kopie. Nyma co do cen,
 które robotnicy sami wyznaczają
 następuje po ukończeniu pracy. Nie-
 gis całego roku władza przemysłowa
 nie odwróciła wariantu, potrzebny by-
 tas była ie wzydu na umiów, któ-
 rych kilka dochodzi aż do 18 na 9

co

K

W

do

ty

W

p

St

m

W

n

A

to

do

Co

p

1

s

2

celadników. Obecnie uczniów 12-tych, w wie-
 ku od lat 13-tu. Wykonująć reparaacje i
 pomagają celadnikom. Uczeń odrabia
 dostaje robotę, ale nauczyć się i kusarki
 tylko ten, który sam tego chce. Majster
 przyjmuje na 4 lata, dla tych zaś co-
 płacę 100-200 str. nauka trwa lat 3.
 Nieproci rodzice chłopca są zadowolone,
 majster liczy im różne konta. Niemio-
 wie nie mają żadnego wynagrodze-
 nia, nie otrzymują wiktu, ani mie-
 skania. Dla nauki wystarczy 3 lata,
 bo włościanie umięśtności nabierają wcale
 dopiero po wyzwoleniach. Taką wyro-
 bę opłaca sam uczeń. Wydzierżawa
 powinna 8½ str. ale płaci w każdym
 15-c. Kwota ta idzie do kasy maj-
 strow. Do czasu zaprowadzenia dyktu
 niemowię, do kasy choroby opłaca 10-12

centów tygodniowo. Majster rachyca do
dodrenia do ukoty wieczornej i uwal-
nia z roboty o 1/2 7-mej. Miesiowie
pneier do ukoty chodzie nie chng.
„Nie bardo się na robijucenij i woli
byki ubijać”. Majster nie troszczy się
o chłopców. Lic ich nie wolno, tylko
koreić stowami. Postępowanie Tago-
dne, celadnicy muszą się chłopa-
mi opiekować. - Ekspert ma żonę i dwo-
je dzieci. Żona ma sklepik, więc
choć wydatki większe, niż jego docho-
dy jakoi Tataja. Z powodu drożymy wy-
daje więcej, niż dawniej. - O stowaryne
nim majstrów opowiada ekspert, że ~~by~~
^{odbywał się} ~~Waga~~ (muy niem ^{co roku} ~~co roku~~ zgromadze-
nia celadri, na któr^{em} ~~była~~ bywa z maj-
strów. Celadnicy mają muy tem kasę

12
2
J
p
c
11
la
J
Z
W
a

pomocy i pomocy w podrózkach. Koi-
 dy celadnik zostaje wice majstrów
 po 2 latach praktyki, skoro zapłaci do
 celnika 50 str. i wykupi kartę prawną
 stową. Na zgromadzenia majstrów ce-
 ladnicy wysyłają po 2 delegatów, ce-
 ladnik i pilnuje tego swego prawa.
 Zarobki spadają z powodu konkurencji
 wiedeńskiej. Czas pracy skrócił się
 od lat 12-tych, a wstąpiła od 6-tych.

Expert №3. ma lat 21, w zawodzie pracuje
 lat 7, licząc w to naukę, lat $3\frac{1}{2}$. ^{dotychczas} ^{zmniejsze było}
 pracował w 10 warsztatach, (z powodu
 braku roboty i wymagań, grynarów)
 majstrów. W ostatnim warsztacie X na
 Stankowskiej pracuje od 5 tygodni. Ex-
 pert jest iluzorem warsztatowym i
 budowlanym, powiada, że po ukończeniu
 internium jeszcze był przygotowa-
 nym do wykonania robot. Warsztata-
 nie X pracuje 16 samych cielandzi-
 ków. Praca trwa od 7 rano do 6 wie-
 cot, godzin 10 z jednogodzinną przerwą.
 Na śniadanie i podwieczorek nie ma
 paury, jeść można chyba przy robo-
 cie. Pracuje na dniówki, na czas okre-
 ślony się nie godzi i ~~na~~ roboty
 z majstrami wynajmować sobie mogą
 z dnia na jutro. Pośrednictwa w pracy

124

W

st

x

G

t.

W

ca

~~th~~

po

si

La

W

V

H

Bo

vs

Y

W

K

W

niema. Najtrudniej o robotę w grudniu,
 styczniu i lutym. Ekspert był w tym
 roku bez roboty od listopada do marca.
 Płaca expert pobiera str. 140 dziennie
 t.j. 8.40 str. na tydzień. Płaca innych
 waha się między 80 ct. a 2 str. Naj-
 czystej, zdana się ~~zda się~~ ^{zda się} płaca 1.20 str., jeden tylko
 pobiera 2 str., dwóch 80 ct. Wyplata w
 robotę o 6 str., wyplacają od razu całą
 zarobek. Warstat dość wygodny ^(choć brudny), jedna
 wychodzi na podwójne, inna trochę
 wygodniejsza, wyoki 4 metry, z podłogą. ~~W~~
 Warstatie jedna maszyna do
 borowania, reszta robot ratatoria się
 ujeżdżnie. Celadnicy pomocników nie
 trzymają. Czynią to przecież w innych
 warstatkach, gdzie jest umowa od ręki.
 Inspektor ekspert ani w tym, ani
 w żadnym innym warstatie ~~nie~~

nie widział. Karyu celadnicy ubez-
 piczeni są w Kasie chorych. Ex post
 płaci 12 ct. na tydzień. Jest nie ~~z~~onaty,
 wienko przy rodzinie swojej, której
 płaci 3-4 str. tygodniowo. -- ~~Merrison~~
~~X~~ jest 8. ~~Merrison~~ Mrońcyt płoty 4-okładowe
 w g., potem chodzi do wieczornej, ale tu
 nie nie skonstat., bo porobocia bierze
 umiarkowany i wr. wrót chęci do waz-
 ki. Mroza, że umiarkowanie bezporównania
 więcej ze płoty wieczornej wywieść by
 mogli, gdyby mieli na odpoczynek go-
 dzinę przerwę między robotą, a płotą.
 Merrison w X. jest 8-min, w wieku od 15
 do 20 lat. Chodzi do płoty wieczornej, ob-
 chodzi się z niemi (robne wydział), war-
 ntat X nie stanowi wyjątku, ^{tylko że} po
 małych warsztatach wielu stnieć prze-
 wai musi, niż celadnik. ~~Tylko~~ ~~Mroza~~

pilnej roboty wina. przytłacza jednemu
 z celadników, przez co wycie się może.
 Zbieganie gdy jest robotą majster
 i w nimie sprytają wartat.
 i w nimie pracy naley karku-
 tawa lat 4, odrice przesainie za nig
 płaco. Wynagrodzenie weci strywnie
 ma dko kiedy: n X od 30-40 st. dzien-
 nie, mienkaj po za wartatami. — Licz
 wartatow iluarskich w Krakowie expert
 podaje na 36 (w 1898 r.). W najmniejszym
 pracy do 40 celadników i 15 chłopcow.
 W kilku licz^{po} 16-20 celadników, inne
 catkiem drobne zatrudniaj 1-3 cels-
 dukow. Ze swoich licznym. powiadzen
 porownych wartatach expert opowiada,
 ze pracowat w malym wartacie, gdzie
 bylo z nim razem 2 celadnikow. x Po
 bierat 1 ltr. Dziennie ^{przy 12 godzinach pracy.} Wogonelskiego
 bylo 5 celadnikow, pracowali na ntaks,

zarabkują przeciętnie po 1.20 zł. na
 dzień, przy 11 godzinach pracy. W drugie-
 go Pogonelskiego było 4 cielec i 10
 15 chłopów. Pracowali od 7 rano do 7
 wieczór, mąter nie wieł przerywy
 i po dwutygodniowej zwłoce zapłacit
 im po 60 zł. dziennie. Był tam 2
 tygodnie. Zdanyto mu 10 to również
 po raz drugi u innego majstra, u
 którego pracował 4 tygodnie. W sta-
 reyka jest 5 cielec i 4 chłop-
 1000, płaca 1.05 zł. no dzień. (Zda-
 je się pnie, że w drobnych waron-
 1000 płaca jest niższ, a dzień pra-
 cy dłuższy).

131/2
Expost #4. jest słuszanem fabrycznym
(magnetycznym), uczył się 2 1/2 roku, a
w zawodzie przebył lat 14, wstąpił
dotrą po ukończeniu 2-jej klasy realnej.
Ma lat 28. - Doje następujące wyjaś-
nienia, co do słuszanckiego zawodu w
ogóle: Słuszane dzielą się na fudo-
slanych i fabrycznych i są tych przy-
t. zw. Eisenkonstruktion. Budowlani
pracują w murze i w żelazie, wmontowują
pneumatyczne maszyny, wyrabiają okucia,
żelazne drzwi, ramki, klucze. Odziebi-
okucia i ramki sprowadzają do Krako-
wa gotowe, które przychodzą ze Świ-
tok. Słuszane fabryczni robią maszyny
i pompy parowe, urządzenia
fabryczne, pracują przy pomocy
maszyn i motorów gazowych, to-
karni i heblarni poruszanych parą.

132
v
K
Bo
K
p
w
C
Cu
a
Ja
V
e
v
p
v
o
p
v

Robota jest ciężka. Żużary fabrycz-
 nych Ciąg. expert w Krakowie (1898)
 koto 100. Żużary rajci koto wyro-
 bów żelaznych (Eisenkonstruktion) rżni-
 kraty, wyroby galanterijne i żelaza,
 pramię powrotnościach dobrnych i
 w Góreckiego. — Expert pracuje w fabry-
 ce. I od lat 2. Żużary jest tam 20,
 cielników, 10 niemieców,
 a po 24 tem tokane, heblane, razem 80.
 Za normalny warunków pracy stwiry regu-
 la min wyniesione w fabryce. Placy
 nie odmaca się z górą, lecz przy pier-
 wnej wypłacie, gdy robotnik da się
 poznać. Odpowiedzenie dla stron obu 15
 dni. Praca dzienna trwa 10 godzin,
 od 7-12 przed południem i od 1-6
 po południu. Wzruszy pramię jedno-
 kowo. Najwięcej roboty jest w lecie i na

jesieni, wtedy praca nadstawowa trwa
 po 3-4 godzin tygodniowo. Za tę pracę
 otrzymują robotnicy oddzielne wynagrodzenie
 według normy dziennej płacy. Spóźnienie do roboty nie poezga
 za sobą kar, lecz utratę godziny,
 gdy robotnik ^{je} spóźnia się później, wy-
 powiadają mu robotę. Poczynek nie-
 dzielny zupełny. Ekspert pobiera 16 ct.
 za godzinę 1.60 str. dziennie. Praca
 w ogóle waha się od 4-25 ct. za
 godzinę. W wartach dochodzi tylko
 do 19 centów godziny, na monterum-
 kach po za wartatem jest wyji-
 rzę, aż do 25 ct. & menci pobiera odra-
 zu 1 1/2 centa za godzinę, co wsku do-
 staje o 1 centa więcej. Przy many-
 nach pomocników niema, ale pracuje
 1 heizer (palacz) i 1 smaraż (smarujący)

13

9

u

G

b

to

ny

ce

du

co

ja

(e

m

f

h

n

m

f

p

monety. Palsez pracuje od $\frac{1}{2}$ 5 rra-
 na do 4 wieczór z 1-godinną przerwą
 Praca jego 12tr. na dzień. Smaran
 biene 80ct. dziennie. Do przewożenia
 towarów jest 4 parobków, dwóch sta-
 nych po 80ct. i dwóch wlotnych po 50
 centów. Praca ich trwa 10 godzin na
 doby. Wyplata odbywa się regularnie,
 co tygodni. Kary narzucone są za pi-
 jactwo, palenie tytoniu w warsztacie
 (expert uważa ten zakaz za bezasadny,
 powinien polic podcas obiadu i po
 fereranciej, oraz za pijactwo, w wyso-
 koci od 50ct - 2tr. Co tygodni zda-
 na się najmniej 2 wypadki kar. ^{za} ~~nie~~
~~wchodzą~~ do pracy, albo za obcuz wstę-
 pniere wydala się z fabryki bez wy-
 powiedzenia. Werkführer iłwarski

[The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a single paragraph of handwritten or printed text, possibly in a historical or scientific context. The right edge of the page shows the binding of the book.]

Kieruje roboty iluzary, tokary, stol-
ny. Rozdaje on robotę, rozrzuca
jej wykonania, rozda je masy
i odbiera robotę. Do wykonawstwa pra-
cowników ma dwie pole: on nakłada
kary, wypowiada więcej, dopomaga
tej nadzierać i pomaga sobie też
po twarzą celowników. Jest to wy-
kony celownik iluzary, który ukon-
czył robotę przemysłową; pobiera 20
str. tygodniowo. Fabrykant zdawien ex-
perta nie nie robi, ale co kwarantana
jest w fabryce. Pracownia iluzary jest
bardzo zaniedbana: stanowi ją dwiema
ciemna z podłogą na pół ceglana,
na pół drewniana. W środku ognia się
dostatecznie parą. Inna część zacięta
dener. Inne maszyny zaprowadzone
są iroki ochronne. Wykopy są nadkie,

po

Pro

po

la

cu

bo

ot

oc

an

ro

m

on

up

ra

va

ty

re

do

q

powoduje je nieostrożność robotnika.
 Praca jest wchodząca na oczy i na płuc,
 przyczyna jest to pył metalowy, z ie-
 lara, mosiądzu i miedzi. W kasie
 chorych wycieczą się ulepszyci. Ro-
 botnik w silowni pracuje naj-
 dłużej lat 25, potem idzie na starość,
 ubezpieczenie jest miejsce. Płaca
 akordowa zdana się przy manewrach
 roboczych, rodzaj pracy zależy od
 przedmiotu, a wysokość płacy czysto
 od procentów. O podwyższeniu trzeba
 się upominać. Przy akordzie najmniej
 zarobek można mieć, najwyżej 2.50
 str. dziennie. Przy akordzie konto
 tygodniowe wynosi tyle co lon, ~~najwy-
 żej 2 str. 1.90~~. Ekspert nigdy nie jest za-
 adowolony z tego co daje mu fabrykant,
 gdy się upomni płaci mu podwyższenie.

137) Na obrot pracować nie lubi. Marnie
wie się w wieku od 14-18 lat, ukończył
szkołę 2 albo 3 klasową ukłó, a fabry-
kant cenna nad tem, aby dochodził do
^{szkoły} wiciornej i w tym celu uwalnia z
roboty obrot. Nauka w fabryce trwa
3 lata, ~~przez~~ które nie się w ista-
cie, jakkolwiek zataświeży takie po-
sylki. Ekspert jest kawalerem, zarabia ty-
godniowo str. 9.60, na utrzymanie wy-
daje 5, nie odkłada nic. Czyta dużo
gael, czytuje też książki powieści,
a tak lektura po pracy go nie męczy.

138/
Expert A.5. ma lat 31, w zawrocie
pracuje od lat 17-ta, obecnie u Z.,
a rane w pracowni wyrobów żelaznych
(Eisenkonstruktion). N.ż. pracuje 23 robotników
Praca trwa 10 godzin dziennie. Najwię-
na płaca, którą pobiera kierownik wy-
nosi str. 2.50, robotnik. dochodzi naj-
więcej do str. 2.20. Najmniejszą płacę,
70-80 ct. na dzień dostaje uczeń
sara po wyrobieniu. Expert pobiera
dziennie str. 1.70. Należy wspomnie-
ma, tylko pomocnicy, w wieku od 12-15
lat. Dwa pierwsze 2 tygodnie pomocnik
pracuje bezpłatnie, po tem dostaje 10, 12,
15 aż do 60 ct. na dzień. Płaca składowa,
czy robotnik zbyt wiele zarobi, to mniej
odtręca. Liczba robotników zimny i lato
jest mniej więcej ta sama. Expert
wykonuje inżynierskie roboty, bez zajęcia

1
p
w
re
w
ne
k
n
do
do
f
La
oi
do
w
n
pi
w
w

139/ przez cały czas, który jest w rozporządzeniu
był 3 miesiące... Drobny pracownik przypisuje
miejscowości robotników. Na worki fi-
rera się nie wskazuje. Wyposażenie
w regulaminie warunkowym omno-
ne nie jest, ale zwyczajowo zaprowadzo-
ne 8-dniowe wyposażenie na pi-
wie. Do koperty i tygodniowy płacę
dotyczy się czerwony kartki i wyposa-
żenie roboty. Z powodu napływu robo-
tników ślusarskich strajku nie było.
Za palenie papierosów odpłaca się kartką
od 50 ct - 1 str. Kartki wpływały jakoby
do kasy chorych. Taka ta. Wbrewolnie
utworzona - przez przedsiębiorcę, odpłaca-
na jest przez robotników, czy przed-
siębiorca odpłaca cokolwiek, ekspertów nie
wiadomo. Inspektora państwowego
przez cały czas swej pracy widział ekspert
2 razy.

Expert A6 szwacz fabryczny pracuje
 od lat 8, z tego był w nauce 4, obe-
 cnie zatrudniony u Z. w fabryce masy.
 Szwacz jest tam 20, układa pi-
 niennego ciemno ~~ciemno~~, płaca tygo-
 dniowa. Stałych ~~to~~ pracowników 4,
 inni się zmieniają z powodu braku
 roboty. Praca trwa od 7 rano do 6 wie-
 cior, z przerwą 1 godziną. Do 6-tej pra-
 cuje się mniej więcej raz na miesiąc, to
 taka praca wtedy do 8 lub 9 i wynagrodze-
 nie jest osobne, w stosunku do dziennej pł-
 cy. Płaca ^{wynosi od} ~~wynosi od~~ się między 90 ct do 2 złr.
 dziennie. Zarobek od 50 ct. płaci się za spó-
 żnienie, połnienie papierosów. W niedzielę
 się nie pracuje, chyba pół dnia w
 razie jakiegoś wypadku. Wyprawa
 się tygodniowo. Wydalają często bez wypo-
 wiedzenia.

141/Expert prauje n.d. caty rok, imi ra-
pisi gdy, est robota. Nemion niema,
sg tylko mtoceiani robotnicy, nma-
ni ra pomocnikow, wynagradani po
10-20ct. Dzieennie, w wieku od 14-15
lat. O swansie decydowac moie tylko
protckusa. Wmiejnych warunkach
praca jest cizing. Inspektor prauy
stony no. 80a sig ajanta.

14
(
X
10
to
or
2
do
7
or
m
go
so
go
te
m
m
do

Thwane ydowsy (terminatory,
(Posiedzenie z d. 29/IV i V 1899r.)

Expert #1. pracuje stęci rok w zarobku
jest dotąd uczniem w pracowni M. ma
lat 16-e, syn handlarza. W zarobku
nie jest 4 celadników i 2-3 uczniów, w
sumie liczb celadników zmniejsza się
do stęci. Płaca stwa od 5 zł wano do
7 uczniów z pierwszą godziną od 12-1 lub
od 2-3. Pracuje się na budowie i w wa-
ntarce, w ostatnim czasie po 7-mej pu-
gotowuje się wraz z celadnikami asiejsi stu-
sarskie do budowy. Stwa to do 9-tej, ni-
gdy stwiej, osobnego wynagrodzenia w
tę godzinę nie pobiera. Płaca experta
wynosi 30 ct. na dzień, bez wiktów i mie-
wkania. Pierwszy rok pracowat darmo.
Do szkoły wieczornej expert chodzi 2 lata,

143/

ale nie dario mógł konystać z powodu zmę-
czenia ^{Swój} (inni uczniowie są w wieku lat 14
i 17. Starszy już swasty rok w nauce
otrzymuje wikt, t. j. obiad i po 6 centów
na śniadanie i kolo ey, żadnej płacy
nie pobiera, choć pracuje nie mniej
od celadnika. Najmłodszy uczeń jest
na posyłki, bawi drzecho, a tylko czasem
chodzi z celadnikiem na budowę. Otrzy-
muje obiad i 5 centów na śniadanie
i kolo ey. Od 6 miejscy jest w na-
ce, a do szkoły wieczornej nie zostaje
już więcej zapisany, jakkolwiek się oto
upomina, pochodzi z Drelska i po pol-
sku nie umie. Ekspert skończył 4 klasy.
Majster bije uczniów, celadź nie
sądnie ~~dobrze~~ postępuje z uczniami,
ale lepiej od majstra.

149
Ex
+
5
100
ca
m
+f
K
30
v
w
Pr
p
n
p
cy
sy
ex
na
Ho
w

Expert #2 - od 3 lat jest w praktyce, ~~za~~
 dawany na lat 4 do majstra P. W warnto-
 cie P. pracuje 8-12 czeładników i 3 termi-
 natorów. W Krakowie expert bierze 4(?) maj-
 strów i masarskich i israelitów. W Glincklinu,
 które ma największy warntat pracuje
 30 czeładników i 12 terminatorów, robią
 robotę gęną, bez maszyn, u innych
 majstrów pracuje 2-4 czeładników.
 Praca trwa godzin 11. Z powodu zmieki-
 stacy czeładnicy upośledzają zmienię
 w warntanie. P. Do roboty expert chodzi
 pracuje tylko we dnie, choi czeładni-
 cy mają i nocny pracę. Słowne po-
 slytki i atak wia młody uczeń. Zapła-
 expert nie pobiera, tylko obiad ^(po 5 centów) i ~~pieniądze~~
 na kłóty i wiadanie, sypia w kuchenii.
 To znosi rany majstrów i tajemie
 majstra. W warntacie P. pracuje i
 dnie i nocy.

Młody terminator jest w wieku
 lat 12 sta, od 2 lat w nauce, pracuje
 i tych samych warunkach, co ex-
 pert, skoczył 3-g klasę normalną
 i chodzi do szkoły wieczornej. Mienka w
 warstwie, ubranie strygunie
 i saktaon dobroczynności, wikt od
 majstra.

10.

Expe

10.

cro

nt

ko

20

bo

hl

po

qu

(10

io

pro

po

11

7

Cholewiane.

Pomiedzy d. 28/II, oraz z 7. i 9/II 1898 r.)
irradita,

Expert M (cholewian młynarstwa ma lat 18.

Cholewiane nie mają cechów odrębnych i zaliczani są do cechów rewców. Wielkich warsztatów jest 5, w każdym po 40-50 robotników, warsztatów mniejszych 12-13. Liczne chłopcomi fach zatrudnia 200-300 robotników. Ciąg długi dzieł się na młajach, klejarni, młynarstwie i krajaców przyborowych. Krajac kraj cholew, klejacz wklej gumy, młynarstwa i upie na maszynie, zatrudnione bywają niekiedy wzięty jako maszyniarki, krajac przyborowy kraj płótno gumy i upy. Robotodzieła polega przeważnie na poręczach. Stawny robotnik prowadzi roboty.

^{Kozłowy}
~~Kozłowy~~ roboty mniejsze tylko stawy robotniczy.

gdy podziat pracy ustawał. St. kolejarze roboty
swoje walczyli się wzdłuż. albo za d. t. t.
10000. albo roboty wzdłuż się d. t. t.
Kawotnie pracy wzdłuż się d. t. t.
pracować przez ten rok. Export pra-
cy w kawotnie od lat 3 u M. P., który
dostarcza cholewki do składu eksportu-
wego. Aleksandrowina. Znamygo wysła-
ją towar dalej na fabryki zagraniczne
S. g. r. w. i. d. Kawotnie wzdłuż się, przeważ-
nie wzdłuż, które (dostarczają fabryk)
tam w Łodzi i na Włocławku. U M. P.
pracy w kawotnie w kawotnie: Marynista
- 9, klejony 3, krajowy 4; majster
który takie kraje, oraz do chłopców.
Żeby chłopów się nie ogranicza, dla-
tego że chłopieci bierze 50 ct. tygodniowo;
zapłacić nim można każde dziecko (maj-
strowie sami, który w tym razie 29
tychmit. w. Zwischenmeister, przeważ-
nie pracy. Export ma wzdłuż i

h
wa
22
5
1
m
O
1/2
m
9
m
1
1
1
1
1

choć jeszcze celadnikiem nie jest nie-
waga się już za chłopca. Złotych przy-
jmuje się na pół roku z pierwory płacy
50 ct. na tydzień. Po pół roku płaca wzra-
sta do 1 złr., potem 2.50 złr. wreszcie
w ostatnim roku chłopiec pobiera 4.25.
Ostatnią płacę pobiera właśnie ex-
płata za 12 godzin ^{pracy} dziennej pracy.
Kłucie (od 7 rano do 8 wieczór) z jed-
ną godziną przerwy (z 12 do 13 rano do 9 w.)
na obiad, siadanie nie sąsiadów pod-
czas roboty. Gdy robotnik opuszcza dzień
lub parę godzin odrocza umi się też
pracy. Robota płynie jednostkowo przez ca-
ły rok, gdy roboty i dana się więcej maj-
ster nie przyjmuje robotników na
jeden dzień lub parę dni, ale celadnicy
robic muszą po świętach, za podwójnem

111
wynagrodzeniem do godziny. Tak np. przez
5 tygodni przed świętami wielkanocne-
mi robili codziennie do 10-tej. Skoro
przyjdzie ten gorący czas praca się
wprawdzie nie przerwie, ale & się
zmniejsza z 6 dni na tydzień do 2 lub
4 i odpowiednio obniża się płata.

W pigułkę. Przetwy drabowej niama, za-
to ta praca kończy się o $\frac{1}{2}$ 5 wieczor,
a płata jest tak sama jak za in-
ne dni. Na poczynek przemacowania
jest sobota, ~~W~~^W niedzielę się pracuje.
Zaspokojenie celadnika wyłoży i skry-
wy, sztopców biją. Kto przyjdzie o 9
teraz liczą się tylko $\frac{3}{4}$ dnia, jeżeli
jane nie pójdzie tylko pół dnia. Inne
która przemysłowego widzi ekspert
raz jeden u M. P., tutaj majstra, gra-
zist, ale

12
n
p
ka
M
10
5
18
W
K
W
a
15
W
W
W
W
60

wie się przez jego bytność nie zmie-
niła i w dalszym ciągu pracują dzień
po 10 i 11 lat. ~~Amerykańska~~ Stare różnego
kategorii robotników w wariantach
M. P. przedstawiają się w następujący spo-
sób: Młyniści ^{po 3 str.} 3, 3.75, 4.50,
5 i 7.50 str. tygodniowo, chłopcy wy-
jeżdżający na młynach str. 1.50. Brimie
w płacy zależą od trudności roboty.
Krojać, ~~czy to robić nadmiernie, czy~~
na sztuki zarabiają jako 2 str. na dzień
a jako 15-u tygodniowo. Od ^{przejmują} pracy bierzą
się 2 ct., przykroć zaś można 100-120
par na jeden dzień. Krojać ^{tygodniowo} ~~przebie-~~
wi pobierają 7 i 1/2 10 str. tygodni-
owo, robota ich nie jest tak wyko-
nują, ale trwa również długo jak potra-
fiać. Krojać przykroć zrobić może
600 par tygodniowo, dostaje za to 3 1/2 str.

Skot kroje nam nie wolno, bo nie
 zapłaci 100 str. za naukę. Kleja-
 ców wypłaca się od ^(2-3 str. tygodniowej) 10 1/2 a na-
 wet 12 str. na tydzień. W innych war-
 ntach nie więcej jak 5 do 6, jest w nich
 kiererem i prowadzi całą fabrykę.
 Chłopa, który idzie na klejano dostaje
 od razu wpiwe wynagrodzenie. Niektórzy
 chłopcy wykonują trudne roboty up.
 wycierają po 100 ¹⁵⁰ par młotkiem. A to
 jest tak ciężkie, że robić je ma-
 sić od razu i więcej. Lecz jednej cholew-
 ki przechodzi 8-9 masy, a tylko
 w mniejszych warntach jeden wyje
 całą cholewę. Ex post był da więcej ro-
 deczki, teraz gromy, koto 200 par
 na dzień. Chłopy pracują tylko, co i
 dorosli, a w piglach zostają starsi w
 warntacie, zamiatają je i inne

go

10

o

m

m

cu

ig

ty

m

to

c

h

go

w

to

m

to

15

w

mizjne roboty. Jeden wp. nwarcuje kop-
 ki na krawedzi, inny smaruje. Chłopcy
 czytali i pisali nie inniej, chyba w wol-
 gonie. Do szkoły wieczornej nie cho-
 dzą. Sioch jest na wkie u maj-
 stra, ci przed świętami pracowali do-
 brej wroczyli osobnego wynagrodze-
 nia. Wikt składa się z obiadu wspólnego
 z majtrem oraz po 5 ct. na iwiadanie i
 kolacyę. Ci miankają do majstra i nie
 spiją w wartanie na 1 iestnik, w
 pronicach nie biorą żadnego wynagro-
 dzenia przez lat 3. Żołęty u M. P. nie pra-
 cują. Dł. są zatrudnieni w zawodzie ry-
 bna na morynach, a robiać to samo co
 morynisi biorą różną płacę, zaczynają-
 ją od 1.50 str. na tydzień. Moryniar-
 ka zatrudniona 10 lat zarabia 7 str.

na
k
wh
co
i
re
h
m
ty
ter
m
do
st
La
cr
h
og
ta
n

mniejsze roboty. Jeden up. maruje kap-
 ki na krawedzi, inny maruje. Wy-
 płata jest nieregularna, ^{na} całą sumę
 czekać trzeba po 4, 6, a nawet 7 tygodni
 i gorzej za majstrów. A choćby nawet
 daje potrawy po 50 ct. lub 1 złd. Ex-
 pert z na tylko jednego małego maj-
 stra, który wypłaca regularnie co
 tydzień, zalekaniem z wypłatą jest ra-
 tem regularną. Majster nabył do cechu
 ma karty przemysłowe, ale naliczenie
 do cechu koniecznie nie jest. Ma też
 strywny od Aleksandrowicza, który
 za roboty całej cholewki płaci 11 ct., tym-
 czasem kont roboty tej cholewki wynosi
 6 1/2, zarabia zatem bez potrąceń kontów
 ogólnych 4 1/2 ct. na każdej cholewie, co-
 ta fabryka zaś wyrabia 350 par. ^{chlewnic} ~~chlewnic~~ ^{chlewnic} ~~chlewnic~~
 może wrośnie dobrego zarobku majster

jest ciotwisk ubogi (Amelowe cho-
 lerski placu sz droiej, po 18 ct.).
 Majster bene mangry na wyplatę:
 mangrya kontuje 100 str., a trwa
 10 lat, w tym czasie potrzebuje nie-
 raz naprawek. Za lokal płaci na ksi-
 niern 400 gld., z których na 2
 pokoje, stanowiące warunek bierze
 trzeba 150-200 gld. Zarobek jest opro-
 pnie ciastny, jedna mangrya leig na
 drugiej, przeje mioty niemi nie
 mdina. W pietnej izbie ok 2 okna,
 stoi pod oknami 5 mangry, do-
 lej 4, prauje w nim 17-18 ludzi,
 w drugim pokoju, adie jest jednolito
 prauje 10 ludzi. W zimie przez 5 godzin
 pracowac trzeba przy lampie, w tym
 celu kazda mangrya ma lampke bez

Kłona; #8/, gdzie jest na tych ~~we~~ ma-
 nymach, które stoją zdaleka od okna
 i gdzie nawet w dzień latem jest cie-
 mno. Wygasy oświetlenia ubezpieczeniu
 w każe chorąży i pędz skórcy 4
 klasy ludowe, potem był w rektorie
 Rappaporta muryt się iluzowski. Za-
 kład ten musiano zamknąć, gdyż
 majstrowie katolicy nie chcieli zg-
 dów przyjmować.

Expert A.2. urodził się w 1902 roku, pracuje
 w zawodzie od lat 12-tych; obecnie w ekspor-
 towym magazynie, jako krajacz dla
 mniejszych wartości, które dostają
 materiał przygotowany do nycia. Cyk-
 licie 3 robotników 3 krajaców, którzy są
 potrzebni do 1200 par do 2 wartości.
 Buchhalter i magazynier zajmują
 się rozrządem gotowego towaru. Expert
 pracuje 12 godzin na dobę, od 7 rano do
 8 wieczór, 2 dni w tygodniu. Do 8-miej
 roboty nie ma, jednakże w ich-
 nych wartościach często pracują. Spo-
 łeczność od piątku o g. 3-ej do 7 rano
 w niedzielę, w niedzielę po południu
 także nie robi. Zaspokojenie nie ma.
 Expert pracuje na akord, pobierając po
 2½ ct. od pary, a krajac dziennie od
 80-100 par. Wypłata całej sumy co tydzień

15
W
a
d
te
g
g
p
p
s
w
c
n
m
10
w
v
m
f

w pigtek. Odzigga sie tyko 10ct. na kasy
 chorych. Warntat ma obneru i wygo-
 du. Expert jest w Krakowie do 4 lat, przed
 tem byl zagranicą: w Niemczech mies-
 z 28 masek, w Anglii 24 godziny na 9
 godzin pracy. Mysl sie w Krakowie,
 rok nie pobiera platy, potem tygodniowo
 50ct. gubena i t.d. Wlasniego terminu
 nie bylo, gdy sie cholewkarstwo
 wyscylt zostat cieladnikiem. Koz-
 czt nkoty normalny 4 klasy. Wyrwotki
 nie przechodit bo ich nie ma, do cechu
 nie nalezy. Tygodniowo expert zarabia
 10-11 zł. utr., jest to plata dobra bo
 w innych warunkach maja 8-10 zł.
 na tydzień. Expert woli prace abstrak-
 cyjnej niz rysunek, bo moze wiecej zadowo-
 lic i swoboda jest wieksza. Brak

pracy jest po Zielonych Świątach; przez
 parę dni na tydzień roboty nie ma,
 natomiast zamknięcie nasem na
 4-6 tygodni. W zimie w niektórych
 warunkach nie ma roboty po trzy mie-
 sięce, potem gdy robota jest, pracują
 niektórzy do 12 w nocy, inni aż do
 6 rano, potem robotnik idzie do do-
 mu umyć się i znów wraca do
 roboty. Stacja nocna liczy się 3 ct.
 od paru. Chłopcy dostają czasem trochę
 za noc. Jeśli chłopak porostaje przy
 robocie nie dłużej, to go zamkną na
 klucz. Cieladnik po 12 godzinach dzien-
 nej pracy idzie o 8 na kolację do do-
 mu, o 9 wraca i znów pracuje bez
 przerw do rana. Taka nierówna praca
 idąca się w warunkach pracujących

160
70
n.
Zi
do
by
sm
N
tic
m
len
i

Na magazynów. Płać to swięt jest dwi-
 na Melkanve 9 dni, puerki 8 dni,
 Zolono swięta 2 dni i w jasnici 4
 dni. Expert po ca tem wzywkien
 był o mniejszy bez pracy z rączy
 swych socyalistycznych mekrouai.
 W cholewkarstwie robotników koto-
 lich bardzo mało, czasem nawet, któ-
 ry w warstwie sprowadzają cho-
 lewki trzymają jednego cholewkana
 i to Kotoлика.

161/

Expert #3. ^{jako manginista} insablitā lat 18 uzawodrie
prauņe ođ lat 4, 2 tēp 3 loto nauki.
Kusēkie tē loto prauņe s jēnyn war-
ntasie w (šmajstra). Majster mo fēh
18 i šēp ze škorani, prauņe ich 16.
Manginistōw jost 4, kajaerōw 2 i juy-
borow 1, kējacy 2 i štoprōw 2 kē-
jacy, oraz 5 štoprōw. Praca fēw 12
godin od 7 rann do 8 wērođ 2 pē-
w 1 godiny. Pried kaidem i wistam
prauņe sē dovaras 5 to 6 fl., a pō-
tē prychodē sēo swyktej godi-
nie. W nocē kany w robocie ciem-
od ityemā. robot swykly jēnā nocē
na tydiei. Štoprōw prauņē tēl cās-
co i dorosi, gdy jost praca na noc, to
ich majster rannūka. Expert robi 30 par
na diei. Tymco robot 40 par pēacē
6 fl. na tydiei, expert pobiera 5 fl. a

10
(C
K
W
R
M
W
B
S
L
W
De
S
V
la
CH
CH
V
V

16
jeżeli zrobi mniej niż 20 na dzień, to
(odrocza) majster mu po 2½ ct. za ka-
żde niewykonanie. Stawa matrynisty
wynosi od 5-7 zł. tygodniowo, chłopca
pracującego przy manufakturze str. 150.
Chłopiec zrobie more 12 par, to mistrz
daje. Kwajace bioty 8, 13 i 5 zł., kłajace
6 i 4 zł. na tydzień. Chłopcy mają
50 ct. 1 zł., niektóre otrzymują więcej,
za które je prze doptacają. Każdy chło-
piec w warsztacie nie wieńka,
do osobistych potrzeb wywaru nie
są, tylko do drobnych usług przy
robocie. Najmłodni z chłopców ma-
ją lat 12, ~~(młodszy 10)~~ + warsztatach są
chłopcy do 10 i 11 lat. Wyplata w każdy
czwartek wieczór, kary są spóźnienie
namaczone w kwocie 50 ct. pobierane
nie są. Do kłoty wieczornej chodzi 2 chłopcy,

163/

ale tylko wtedy gdy jest czas. 3 czy 4 dni
co wcale nie wiele cęta. Expert
chodził 1 rok do szkoły. W czasie cho-
wych wycieczek są wstępowani: expert
płaci 4 ct., majster 2. Roboty brak
przez niedostatek wlewie i mieszanie w
zimie. Trzajane jednak - robia cały rok,
a przygotowany materiał czeka, na-
rysunka okrągły rok jednakowo pra-
cuje. Wzrostat stanowią 2 małe po-
koje o 4 oknach, w jednym pracuje
10 robotników, w drugim rentka. Turpe-
ktor przemysłowy był raz w rentym
roku w ponie obracowej. -- Expert mie-
nka u rodziców i oddaje im cały zarob-
ek.

10
ik
p
M
c
p
h
o
d
w
l
v
y
l
h
h
j

Ekspert A. H. israelita lat 17-e, w zawodzie
 prawnie czynowy rok, prawnie u N.
 który zatrudnia 20 ludzi, w tym 12
 cielników. Ekspert jest kłajacem,
 przygotowuje roboty dla mianowitych
 który nysie 150 par szermier i
 od Wielkiej Nocy potrzeba 5 fl. /do-
 dniej 4. Graca tona od 7 rano do 8
 w. z godziny pnetwy. Graca wena
 dana - i, ale ekspert nie chce
 nigdy robić w nocy, choi za nocne
 godziny płaci - i o 10 ct. więcej.
 Cała płaca oddaje rodzicom, sobie
 bierze 50-60 ct. z Mbranie i prawda-
 jom rodzice. Wzrost męty obejmu-
 je takie składisko i kancelaryj.

165/2

Exert #5 israelita lat 19, od 3 lat
w zawodzie, już w drugim warntaie.
Pół roku był chłopcem, teraz pracu-
je jako klejacz i przyborowy krajacz
u d., przez półtora czasu kraje, półtora
kleja. Jest tam 4 manguristow, 3 kleja-
cy, dwóch x krajaczy i 8 chłopców. Maj-
ster nie pracuje. Krajacze nie pracują
w warntaie tylko u fabrykanta, dla
którego robotę się dostarcza. Wgody
ma na pół roku, ale niespełnia jest
dotrzymana, robotę krajaczom dłu-
żej, a z wypłatą zwleka. Praca kraj-
cowa 12. W ciągu roku jest 9-10 miesię-
cy roboty, 2-3 miesięcy roboty brak. Kto się
do roboty spóźni musi wieczorem owo-
dować, jeżeli spóźnienie wynosi godzinę
majster odryga, albo przez cały dzień

16

2

4

at

ja

ig

5.

w

n

rn

m

h

i

m

a

cr

do roboty nie dopuszcza. Ekspert płatny
 4.50 złt. na tydzień, zaczął od 25 złt.
 Autopark - Kłajcz - bory od 3-8 złt. kra-
 jacz 6-7 złt., many misci, który wy-
 ig w dzień po 45 par bory na tydzień
 6.25-6.50 złt. Wyprawienie należy od
 woli majstroo, czasem wyprawia do
 na 14 dni napród. Płatny zostaje po
 robocie do 10 lub 11 i musi czyścić, nie
 mają tutek, a nawet sienników. Najstar-
 ny ma lat 22, ukończył 4 klasę, roz-
 łątodzi po lat 10 nie mniej, czytać
 ani pisać po polsku, do roboty wie-
 czocej nie chodzą.

168/

Кравцы (хмеляние)

(Сентября 2 д. 14 и 16 числа 1898 г.)

Эксперт №1 во лет 32, во лет 12 працюе
и заводие по вышолени, пнед тем а-
сшт ил пнед лет 4. И теи швил нигде
не працюе stale, ale tymчасово помо-
га в домовым работаме, котры
достарца гардеробы до kilku складов.

Кравцы робя: 1) бурды, 2) каминелки
3) подвие 4) пегубне, кпией платоне
роботы 5) працюг под рехс челадников.
И правови sameй працюе зыгле
напнпее 5-6 работнсков, и квартцов
воишковых 7-8, роботы оддае сел пне-
ваине чотупнском. Директорндр
магорн во нп. задоном 10 лудии, и
пнпнпеег помочннков и чотупцов.

10,
to
Co
W
for,
2
SW
1
10
30
4
4
2
10
a
4
10
W
W
W
20

1672/

Jedynowski stryżma - u siebie jednego
celadnika, w celu dokonywania popra-
wek., po 14 dni roboty do niego 8-10 cha-
tupników, przeważnie majstrów, któ-
ry mają po 4 lub 5 celadników. Nowy-
ski ma jednego celadnika w domu
i zatrudnia 6, 7 lub 8 chatupni-
ków. Jyd Dawidowicz ~~ma~~ ma w wiatrakach
3 celadników, po 14 dniem pracuje
dla dwóch. Jest też pomocnikiem
u chatupnika, który robi dla 3 moga-
zynów. Jyd rytkownie karczawki, jest
ich 2 pomocników i majsteri calej-
cie wykonywają z sobą robotę, jak i
oscy się nie pokuszają i nie wypodnie
udać się do dobrotymosci. Dlatego
wbrania iaden robotę nie umie. Za
najtrudniejszą robotę uważa się angles, który
dobry robotnik robi 4 dni i tiene od 5-7 str.

Znano się niekiedy, gdy robotę pilno, że
 chotupnik oddaje za dom część roboty.
 Magaryny wamotów nie mają, odda-
 ją więc robotę do domów pomocnikom
 [chotupnikom] którzy trzymają cula-
 dników i chtopów. Znało się również
 że majstrowie drobni nie trzyma-
 ją o jednego cula dnika tylko
 chtopów. Celadników krawieckich w
 Krakowie podnos serom liczy
 ekspert do 400, w które chorych oraz
 z krowczykami i zaprawnych jest
 700-800. Serom krawiecki trwa przez
 kwiecień i maj, oraz październik i
 listopad. W innych nie seronowych
 warunkach trudno zrobić nawet na
 siebie, idący pracować i zarobkować
 muszą, a ~~celadnik~~^{krawiec} popada w długi.

169

To

de

W

Mr

a

er

Dr

~~Dr~~

W

W

W

—

W

W

W

to

Dr

to

189/

Kiele ion prauje w fabryce cygar.
 Zwiedziczy w pracy czasem kasa
 chorych; inowej chodzie trzeba od skle-
 pu do sklepu; Stejic czasem 30.
 Chwescianie prauje u chwescian,
 a niekiedy i w poradzajnych i ra-
 elickich wartotach. ~~Wszystko po-
 dzielic mozna na dobre, gorne, i li-
 che.~~ Robotnicy krawiecy ubezpieczeni sa
 w kasie chorych, a te prauje u chat-
 prukow, lub u magazynach. Chatpruk-
 placi cyrocaly krot za majstra i za
 siebie, a krot ubezpieczenio dzien-
 nego wynosi 60 ct. Robotnicy robia
 u domu takilku magazynow nigdzie
 ubezpieczeni nie sa, to sami koncow ponu-
 si nie dreg, a majster, jeden na
 drugiego sie oglada. — Kłepowca i kłota i pur-
 to jenne za kłepowca i kłota i pur-

stolara. Ekspert umienko u chatupnika,
 u którego pracuje. Już iycio nastę-
 pny: Wstaję o 4 rano (podczas sezonu)
 pocynaję od niedzieli. I niedziela wy-
 konia się ~~robotę~~ do 7 lub 8 rano i roz-
 syta się robotę. I poranieciek kraj,
 robotę trwa od 8 rano do 7 lub 8
 wieczorem. Następnie dni wstaje się
 o 4 lub 5 rano, siada do pracy, któ-
 ra trwa ~~do~~ do 8 lub 8 1/4 wieczorem.
 Już iwcie nie pracuje się nigdy w
 lecie. Dany w pracy nie ma, oprócz
 pełnego czasu której spada się
 obiad. Śniadanie o 8, obiad o 12-tej.
 Chatupnik wstaje wraz z celadnik-
 ami i robi wraz z nimi. Pata 1 1/2
 godzin dziennie, ale ekspert jest stoba-
 wity, teraz cały tydzień nie robot. Sta-
 gi celadnik cały jest stale podiera

[Faint handwritten notes or bleed-through from another page]

81/

2.50 str. na tydzień, wikt i umiarko-
wany kontyngent żywności 2.50-3 str.
tygodniowo. W warstwie, której cha-
teryzują i celadnikom służą za
umiarkowanie, sprzązają majstrów nató-
żki i na konopie. Jest to próżnia gło-
bi i wprawy, ale widzą, w którym
nieumiejętności by się więcej roboty
kła. Na śniadanie daje majster kawy
i chleb, na obiad codziennie mięso, (moż-
na obiad ocenić na 20-25 ct.), na po-
łudnie jest biała lub kawa, na ko-
lacje kielbasa, chleb z masłem.
Kupowała w niedzielę. Zarobek obliczy-
wany wikt i umiarkowanie wypada na 6-8
str. ale tylko w sezonie. Poszerzenie jest
majstrów zależy na celadniku poro-
stawia go na samym wikcie. Jest

178/

winnie pracował u tyfa, który ma
pietnowyduy magazyn, ^{dokonywajacy} poprawek
na miejscu. Gdy nie było poprawek
robił robotę nową. Praco trwała tam
od Jaramo do 8 wieczór 2 godziny prze-
wy. Tylko przez jeden miesiąc w cię-
gu roku było tam więcej pracy, tel-
ie pracował ^{tylko} parę dni na tydzień.
Wopie expect pracował w 5 waranta-
tach przez 12 lat, bez pracy nie był
nigdy, bo ile nie miał roboty w war-
ntacie szedł do chotupnika.

17
la
29
No
Di
11
In
w
w
w
Di
se
1
pr
9
in
T
na
ro

173/2

Expekt #2 jest krowcem od lot 6. Wnie-
ta ogólnych wiadomości o warunkach

zycia i pracy krawców, o mianowicie.
Warunków krowieckich jest 3 rodzaje:

Licznosc, chatupnicy i fandetne.

1) Licznoscnych warunków jest w
Krakowie najwyżej 10, mają one lepszy
robotników i płaci lepiej. Nie mają
na sklep roboty dokonują się nie
w warunkach, lecz w chatupnikach.

Licznoscnych warunków zatrudniają w
sezonie po 6, 8 lub 10 ~~robotników~~ ^{chatupników} i

1 dziennika, które na miejscu robi
poprawki. Dziennik pobiera, 7, 8 do

9 str. tygodniowo (o ile ^{pracy} ~~stają~~ w chatu-
pnyki ^{Robo-} ~~ciene~~ mniej, od 6-8 str. na tydzień) ~~na~~

~~Robotnikom~~ płaci się od ręki: od mary-
narek 3-4 str., od jakietów 4, 5-5 1/2, ^{od} ~~(Tut-~~
ranta 5, 6 lub 7. Frak płaci się tak jak

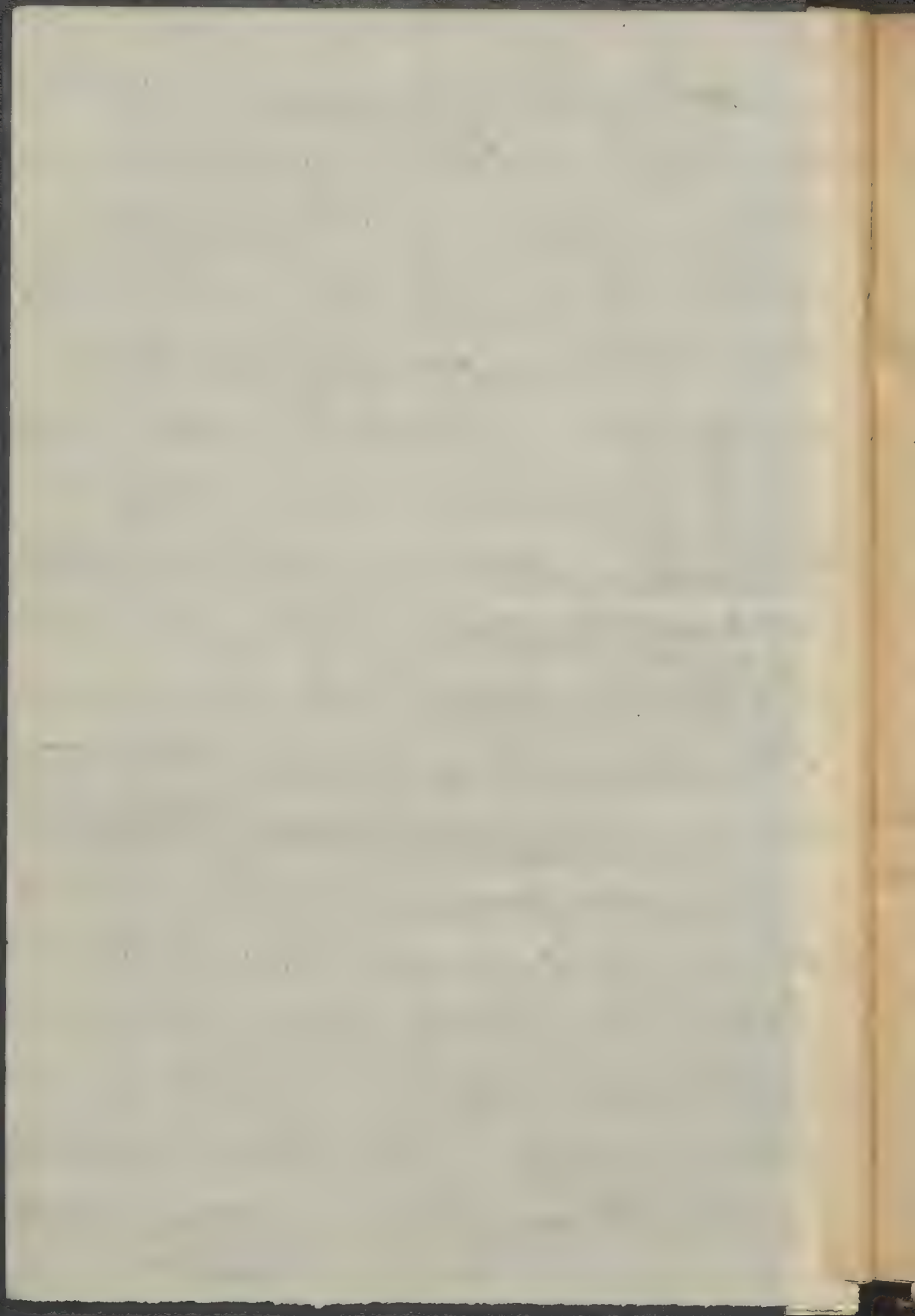
174/

surdut, najwyżej 8 str. Na Piotrowskiej
majstrowie nie oddają roboty chatypru-
kom, a warunki pracy są u nich
lepsze, niż gdzie indziej. Dzięki do-
stępi robotnik zarobić u nich może
12-14 str. na tydzień (u chatypru-
kotach jest dziennie lub tygo-
dniowo, zarabia od 2 str. pracując do
3½, 4 z mienkaniem i wiktem, bez
mienkania i wiktów 6-7 str.). Ważne-
tem jest przeważnie ciemny pokój od
tytu, gdy pracownia jest na piśmie
była zwykle wygodniejsza. Czas pracy
określony jest zwykle ~~na~~ w godzinach
od 6 czy 7 rano do 8 czy 9 wieczór.
Pierwa obiadowa od 12-1 w południe.
W zimie częściej czasu pracy przy
lampie, w lecie zdawa się różnie

17
pr
for
W
ce
M
H
W
So
ro
M
H
ce
e
p.
M
w
w
n

175/

pracy przez całą noc. Do tych war-
stw dostać się trudno, wymagają do-
kładnej i pilnej roboty, pomrukują
cełodniaków w średnim wieku. Tę
kto się do takiej pracy dostanie
trzyma się „jakby był w raju”. War-
stw te są zwykle przy sklepach
do postęgi są parobcy i chłopczy, ostatni
również zwykle nieładnikami, pod ręką.
Robotnika nie oddala się przez całą
rok i za robotę płaci się ta sama
cena, co w sezonie. Różnica polega na
zmniejszeniu się ilości sztuk. Podział
pracy co do jednej sztuki wiecie
Robotnik zaigrawy ci się ubrania
wykonują ją cathowicie, ale robi za-
wsze te same sztuki. Lepny robotnik
w Warszawie trzyma swego pomoc-
nika i

1861

ptaci mm tygodniowo koto 5 str. bez i-
cia. Somounik jest godnym niewydo-
skonalonym ciekawikiem. Spoerunk
niezniebny jest mnestnegany, ale
w chwilach nagłej roboty pracują w
niektórych do 10-tej, a nawet do 12-tej.
Dziennik mmni być tak stugo, jak
sklep otwarty, choćby nawet ^{w niedzielę} cały
dzień. Pracownicy przystają chłopcy lub
parobcy. Lepna robota przeważnie
jest w Krasowie ~~z 10-12 krasowców~~
~~ciężko~~ wazg, godna manganowg.

2) Drugi rodzaj warstwotów prawieckich
stanowią chłopi, iatrudniaggy
od 2-4 ludzi, a nawet więcej. Drogom
wyple ciekawikowi mienkarnie; wikt i
ptacz odpowiednio mmiejng, ~~z 2, 3, 3.50-~~
4 str. tygodniowg, ^(z 10-12 krasowców) bez i-
cia i mienkarnie

189
u
vic
m
top
loc
3/
cy
ch
p
m
p
m
10
or
p
H
H
b

177/

6, 7 lub 8 str. na tydzień. Mieszkanie
u majstra stanowi zwykłe ciemne i
ciemna stajnia na pastenie, w której
mieszka 3-4 ludzi. Czas pracy u cha-
tupnika, który pracuje razem z re-
ladnikami nie jest ściśle oznaczony.
3) krawcy t. zw. tandeksi zatrudniają
często kilku ludzi, płacąc gony od
chatupników. Roboty dostarczają im
mieważnie magazyny gotowych
ubrań. Stara biega się od ręki, a
przeważnie nie wymaga tyle staran-
ności, co u krawców pierwotnych,
jest przeważnie marnym, pozwala
na sem wolne zarobek. Czasem też krawcy
pierwotni oddają robotę tan-
dem, gdy trzeba ją szybko wykonać.
Wielkie magazyny sprzedają takie u-
brania robione przez miejscowych

128/

tandetrników, jako sprowadzone z zagro-
nicy. Władza przemysłowa nie kontrolu-
je ani magazyńców, ani tandetr-
ników. — Terminator są na utrzymaniu
u majstra, śpią z wyjątkiem na
podłodze, o ile jest trochę senny idą
do spania. Na śniadanie i kolo-
cys dostają po 4 ct., obiad u majstra
Ekspert należy do organizacji zawodo-
wej i wyraża się o niej bardzo scepty-
cznie. Organizacja jest przez maj-
strów ile widać. Nieświadomych
klas robotników jest niestety
kawałek bardzo mało. Trudno jest
przomnieć się z wielkim
głosem, gdyż w pracowniach proce-
je się ledwie z kilku towarów nawi.
Z tych powodów nie było w Krakowie

11
2
M
H
P
je
a
in
in
v
w
the
w
ty

1891

zadnego strejku, ani bojkotu. Za-
miast solidarności jest wśród robo-
tników wielka konkurencja i pod-
bijanie cen. Organizacja zawodowa
jest nieczymna po upisie ze względów
osobistych. Natomiast do organiza-
cji nie należy i wcale w niej pożyda-
ni nie są, jako mistrzowie. Kasa cho-
rych w Krasnodarze znajduje się w
upadku i z tego powodu ekspert
zostaje się przychylnie, wbrew opinii
większości sądego współpracownicy na po-
tężenie: miejską kasę chorych.

Expert A3 israelita, lat 22. Od lat 10, bývá z nauky zatrudněný w zamo-
die. Terminoval w ~~Frankovici~~ Jarowice
potem přejechal do Frankova. W tejch-
li od 3 tygodni jest bez roboty bo sezon
ukončený. Pracuje w konfekci dam-
skéj, jest robotníkem střední mistry.
Konfekce damská dlečí se na magaz-
ny lepne, středne i gotne. Ne rožní-
čí se one, co do ilości robotníků, ale
co do wymagań při robocie. Wlepny
pracují převážně kobily. W Hrosel-
felde np. celadníků od 3-5 i 12 pa-
rien. Panny nie robí dobře zá-
tků, které se převážně robí mistry.
Wizni magaziny oddělně trýma-
jí panny sarkon, a mistry do
sátek, peleryn, polt i t. d. Tak same

181/

jest a majstrów katolickich i żydowskich,
również wielu turek. Modelów
konfekcyi Kraków nie wyrobia,
nawet dla prowincyi. Majster męz-
cy męgarzyn kłama na miejscu
najwyżej 15 osób pracujących, resztę
roboty oddaje chałupnikom miejskim
i kołobrzyskim i to wypada mu taniej.
W rzymskich prawowładach zgodziliśmy
się na przyjęcie do stembrwania na
męgarznie, po całem podrobie pracy
niemały. Płaca najwyżej wynosi
9 fl. średnio dochodzi do 8, najniż-
sza którą pobierają niedoświadczeni
przytwarzający z mniejszych miast
cielnicy wynosi 5 fl. na tydzień.
Chałupnicy obniżają sobie najniższe
ceny. Podrobie pracy między niemi
niema: ten sam robi płótno, cotyński

he

wa

r

W

po

W

re

Op

S

To

cu

ob

cy

m

o

W

H

co

peleryny. Ekspert pracował dotąd w 5
 warsztatach. W ostatnim pracowało
 robotników 3, robotnic 5. Ukadu-
 prików 5-7. Przyjmowani byli na
 pół roku, ~~licząc od Wielkiej Sowy.~~
 Wmowy pisemnej nie było, tylko wa-
 jenne 14-odmowe wypowiedzenie.
 Oprócz stale zatrudnionych przyjęto
 5 robotników na krótkie terminy.
 Do roboty przychodził o 7 rano, kon-
 czył o 8½ wieczór, pierwsza na-
 obiad od 1-2. W dzień robota konczy-
 się gdy się jesciwni. W piątek nie-
 ma pierwszy na obiad, a kończy się
 o zachodzie słońca. W seronie, który
 wypada na listopad i grudzień robota
 trwała często do 12-cj w nocy,
 czasem przez całą noc, np. w sobotę od

183/

~~Pracownik~~ wracował do 5 rano, potem go-
dzina pierwszy i znowu wracał to się
do roboty. W nocy pierwszy w robo-
cie nie było. Za spóźnienie od 5-10
minut niema kary, gdy spó-
nił się robotnik więcej niż 10 minut
odszedł go się do domu na pół dnia.
Pracownik pobierał 8 fl. tygodniowo, ko-
biatom płacił od 3-4 1/2 fl. Wyplata
naznawano była na pigłach, ale maj-
ster dawał à conto, a renty i płacił
o ile mógł w ciągu następnego ty-
godnia. Niemów nie było. Niemów
wyple niema, bo to obowiązywało
by majstra na 3-4 lat, bez ucie-
nie, że ugiwają do postępu, płacąc
miesiecznie 50 ct - 1 fl., gdy i niewy-
na ma was to przypuszczają się robo-
cie.

10
v
g
co
to
w
V
Y
lu
p
sc
oo
w
og
w
ja
v

184/

Na drugi rok diewcy na strig mają
2 tr. miesiecznie. Hirschfeld dawat
co soboty cyje placy à conto, Hirsch-
to po 5-9 miesicy, a gdy wosepie
bankrutowat prosto t wiewien nie-
ktorym robotnikom po 75 fl. Leron
trwa od 15 wkeśnia do 31 grudnia
lub 10 stycznia, potem na slupie
prerwa w robocie, robotnicy zamiej-
scowi sie rozpietaj. Leron letni trwa
od 15 marca do 15 maja lub 1 cer-
wca. Przemysł konfekcyi upadł
ogromnie, intakcia od czasu, gdy
wenty w mody peleryny. [Twardy li
jak robotnik calejny, jest od mian
mody].

Krawcy igdarscy.

Expert Al. ma lat 20, w zawodzie krawie-
czym pracuje od lat 4, z tego jako termina-
tor lat 3, a jako cieladnik 4. Pierwszy ten czas
pracował u 4 majstrów. Obecnie od 2 lat
sąsiedzi u J. J. na ulicy Grodzkiej.

U pracowni J. J. ilości robotników zależą od
sezonu. Pracuje 2, 5, 6, czasem są i 10-12.
Terminatorów jest 2-3. Terminator otrzymu-
je o ile mianka ~~nie~~ ^{nie} otrzymuje
tylko 8 ct. na miadanie i kolację i
obiad. Czas nauki trwa 3, 4 lub 5 lat,
przychodzą do krawców w wieku lat 8
lub 9, niywani są bardzo wiele do ro-
boty domowej, do szkoły wracają nie
chodzą, do celów nie są zapraszani, to
też wywołują wiele niemi. ~~U J. J.~~ Pier-
wsza płaca wynosi 1-2 str. na tydzień.
U J. J. niewiele spig na ziemi w
wartości. Warunek jest mierny
i nierówny. Czas pracy oznaczony nie
jest. Niektórzy przychodzą do warunku
o 3 rano. W czwartek wszyscy przychodzą
o godz. 4 rano, a dopiero w piątek wie-
ciorem idą do domu. W piątek jest
w robotę, w niedzielę zwykle się pracuje.

Co
pe
sp
ge
r
w
ig
L
co
n
st
w
ci
ci
b
d

2/
3/
Pm
Ri
w
w
k
p
w

4
Sezon jest w jesieni i na wiosnę. Od lip-
ca zaczyna się cisiejsze berrobocie, któ-
re trwa około 4 1/2 miesięcy. Inne len czas
spaceruje się. Ekspert zarabia 8-9 str. ty-
godniowo, zarobek rabinu jest od wodoru
roboty, a rabinie dochodzi mogą na-
wet do 5 str. Do kasy chorych nie nale-
ży.

Co do ogólnych warunków pracy kraw-
ców żydowskich ekspert powiada, iż war-
ntatów obliczyć trudno, gdyż wielu maj-
strów nie posiada karty przemysł-
wej. Główni warntatów ocenia na 50,
ceładników żydowskich zaś na 200.
Ceładnicy żydowscy pracują u kato-
lików i odwrotnie, krawcy żydowscy
dzielą się na:

- 1) Młkch, pracujących na skład:
na obstalunek (Tändler, Kunden,
arbeiter)
- 2) Konfekcyjnych (ubrania damskie)
- 3) Wyjętych suknie (Kleidermacher).

Przemysł domowy bardzo jest rozwinięty.
Robotnicy domowi tworzą równocześnie
miniatury i robią czasem dla kilku
majstrów. Kobiety robią po domach wy-
kty roboty gotowe i karnielki, zarabiając
po 3-4 str. tygodniowo. Za chorobę zawodową
mucha ekspert nie odpowiada, nerwy i suchoty.

Stawie od ntucki 19 nastijpijce:

Do marynowki na sklad ztv. 1.10

" " " zamówienie 1.75

Zakiet na sklad 1.75

" " zamówienie 3 —

(Zawutka, sutut lub frok) ~~cewa~~

~~te same~~

Kamizelka albo spodnie na sklad 0.35

" " " na zamówienie 0.50.

9.0
✓
1
C
H
y
2
✓
1
✓
1
✓

4.
#2. Expert #2 jest krawcem miejskim
pracuje u W. jako krawiec miejscowy
długokrotny ma robotę całą rok, ale
ceny pobiera niżej. Ptaca jest od
utłuki, a ile z końcem tygodnia utłuka
nie jest wykończona, ptacz otrzymuje
dopiero następnym tygodniu. Zarabia
tygodniowo 7, 8 lub 9 zł. Praca Exper-
ta #2a. niekiedy 36 godzin podkurawie
rano do piątku wieczór w ogóle nie ma
pracy smaczony nie jest. Wzrost
expert sąsty jest 6 lat. Wzrost tego
czasu przed rok był bez roboty. W majtku
W. jest 4 robotników i uczniów 2, z któ-
rych jeden jest bratem majstra ma
lat 15-e, drugi uczeń ma lat 17. Obaj
zapiskani do cedru, dostają stiać, po
6 centów na iniać i kolacyę
o raz 2 ct. popołudniu. Wywołanie
kontuje 8 zł, wpisowe 4 zł uczniowie
do szkoły wieczornej nie uczęszczają.
Inżynierem jest sam majster.

5000
Expert #3. pracuje w konfekcji damskiej
ma lat 20, od 6 lat jest krawcem, nan-
kszał przeszedł w dom. Kputumun wiej-
scu pobiera 30 str. rocznie oraz wikt i
mieszkanie, nie mógł jednak całego ro-
ku wytrzymać. W drugim placowo
35 str. na rok i obiady tylko, mieszka-
nia nie wriet. W trzecim miejscu,
przy większej robocie expert pobierał 60
tygodniowo. Teraz od 3 lat robi roboty
damskie, jest teraz ~~przekrawaczem~~ wikt-
nie w r. Pracuje tam 4 robotników i
manipulanta; 6-7 parien. lata, roboty
wykonują się na miejscu, specyfika-
cją są obrucia i pelerynki.

Praca trwa od j. rano do 8 wieczór,
no opłaca dają godzinę czasu, przetr-
imanych niema. Robota po preferancie
się nie ^{ma} zdawa, w innych warunkach
dawa się częściej. Świętem jest robota.

Sezon trwa od 15 lipca do Nowego roku
Wstępnym i latym pracuje się po
2-3 dni w tygodniu. 15-go marca
zaczyna się sezon letni i trwa do
czerwca, potem robi się znow
3-4 dni w tygodniu.

Przekrawacz pobiera przez cały rok
16 str. tygodniowo, z potrąceniem 10

W
E
S
G
G
G
G
L
i
j
M
E
F
P

W których nie pracuje.

Miejmyi prawcy mają po 9, 8 i 2 str.
Eksport pobiera 8. Druwcyta 3, 4, 4 1/2
str. Marynista bierze 8 str. na ty-
dnie, a maryn jest w składzie Fug.
Dowiedzi u F. jest magazyn, & do ma-
gazynu uczniów się nie bierze. Wo-
gole w konfekcji damskiej jest ich ba-
do mało. Majstrów niema tylko do-
robeynie. Łókat u F. jest ciemny,
ogrzaduje z wychodkami i zlewami, do
11 rano w nimie pracować trzeba przy
świecie. Harzaty są w ogóle niedobre.
Inspektor pnenystowy zaniedbuje harzaty.
Eksport ubezpieczony w kasie choroby & opła-
ta 40 ct. nieopłacone. Średni biorecyński płaci
potony.

7/ Ekspertka N° 4. pracuje jako krawka
w magarynie p. J. Prychodze do
roboty została już nyc. Robt pracu-
wała za darmo. Piętana płaca wyno-
siła 4 złr. na miesiąc, obecnie pobiera
8.50 tygodniowo. Pracuje tylko sama
z majstrową. Praca trwa od 7 rano
do 9 wieczorem, z przerwą 1 godzinę na
obiad. Warunki jest dobre, robota trwa
również cały jednakowo. Zarobki są po-
moy wadziom ekspertka wstępnai
być się nie mogła.

(15)
Ex
od
un
sp
for
d
of
ni
ch
R.
lan
i
jo
r.
w
dr

Severy (dnesiannie) (oraz 7 czerwca)
(Posiedzenia. ~~27~~²/20, 24 i 31 maja 1898r.)

Ekspert A1 ma lat 40, w zawodzie pracuje
od lat 30, gdy wstąpił do niego jako 10-let-
ni, a mroe i młody chłopiec w roku
sprawy z Sargburg Woryk (jest to widocznie
fakt, który aktualnie on się na razie
w pamięci). W ten czas, emigracji 5 czy
6 lat. - i zawodzie rewelacji wypo-
nia ekspert rewelacji w polskiej i danijskiej,
cholebkany, majstrów prawniczych na-
prawki i gonej płotek roboty dnieciny.
tam prawnik, jako nowe danijski i niemiecki
i robi, co on wpadnie w rękę, jeżeli
jest robota robi dzień i noc, prawnik i
z nasztawie i w domu. Odpocynek niedzi-
ny o tyle obserwuje, że niemo co w nie-
dziele robi ^{Przy futach} (Spody ekspert sam wykonywa

a cholewki kupuje gotowe po zakładach
remontowych. O ile robi do remontów bierze
sobie expert po 75 ct. od parę, gdzie dla
gościa, według umowy. Pracuje ^{dziś} (sami,
jakkolwiek dawniej wzięt do 3 pomoc-
ników i ucnia. Robota: fabryki mato-
rów przyprawy, bo se 3 dni trzeba
było chodzić, tracić czas, potem robo-
ta zajmowała nam dwie podwójnie i
niedziela do g. 11 lub 12. Od kotłowni
kuchni płaci nam 75 ct., od ryby
60 i 50. Robotnikowi, o ile go wynajmą,
płaci expert o 10 ct mniej, niż przy-
rat, przez płacę 65 ct. dziennie. ~~Prac~~
dobry robotnik. zrobi parę przez 8 godzin.
Przytem przy robocie domowej kupie kupa
kopyta i nóżdria. Dawniej pomocnicy byli
wyzwoleni celadnikami, dziś ~~robo~~
celadnik.

pr

bs

ov

il

kle

wy

zt

za

ny

a

2-

go

m

on

12

12

Mo

k

tt

przechodzi całą naukę, ale całej porę-
bic nie umie. Majster mnie wzię-
ł od gościa 4.50, lub 4.25, do tej porę-
by robię sam bez pomocnika dodaje
klej i kotki, ~~cholerki~~ ~~kontary~~ innych
wydatków ma ogółem ^{2.40} 8 str. (cholerki
2 str. 1.80, podenny 40-45 ct., bramble 10
zakładki 8) przy pracach domowych. Przy
większym kwocie moich wydatków 3-3.20 str.,
a biene 6 lub 7. Tygodniowo wrócić mnie
2-3 par, więcej roboty niema. Znowa
goiarobku expert utrzymać się nie
umie, dopomaga mu i ona, akumerska,
on zaś zastępuje stęps w domu i
„zmroty gości postawcy”. Pierwszy
12 expert robił dla fabryki Klueckera
Mottera. Zastępcy tam było 28 ^{chatejuni} ~~dozmo-~~
^{kon} ~~wych robotników~~, każdy z nich pięć

po 5-6 robotników, na każdym miał
10 centów dziennie, oprócz starego
zarobku. Robota zaczęła się od
wtorku lub środy i bez spania trwała
do południa w niedzielę. Zdy roboty od-
miastna wypłatę cięli: robotnicy czę-
sto aż do ^{wieczora} ~~południa~~ z obiadem. Teraz
przyniesiemy kawałka sklepow regu-
luje wypłatę. Ze zmyślenia w niedzielę
nie mógł jeść obiadu, potem odparu
kiełbaski był już pijany, dopiero powie-
działek /blanmontaż/ stanowił odpo-
czynek. Fabryka ta istnieje aż dotąd i dzie-
łają na tych samych warunkach, tyl-
ko mniej płaci. Ekspert już dziś do
niej nie robi. Obecnie ~~pr~~ roboty
musi od drobnego majstra, który płaci
nieco lepiej. Sierżant fabryczny po-
magają ich

ion

in

dr

cup

city

4 p

hr

Ty q

se

del

dr

ionij: czarny, czerwony, ciemny, jasny, zielony, nie-
bieski, czarny i odnogi w tygo-
dnie i w niedziel. Roboty expert rozpo-
znają goz stowice wstaje, powiecy oik
nity powowol najpóźniej. Na dzień wot
4 parę, płotne posoc. Po 3 dniach fabry
bracy umiast puciei odpowiad.

Tygodnikowo zarabia pierszkie 2-3 str., ca-
sen nie, a pierś ma 5-oro. Najstarszy
dłupak wieść na niowiny przez kni-
dza, który „ojcu nie karat ręki podawać

Expert N°2 budy lat 30, w zawodzie wstępu
je naukę prauje od lat 15-4. Od 3 lat
prauje u d., robi obuwie męskie. Pra-
cuje tam 8 celowników i 3 uczniów.
Do roboty przychodzi o 5, 6, 7 lub 8 hwi-
nyjg koto 8 lub 9, inni praujg
tak samo, zopaci dłuiej. Zarabia od
młuki 160 - 200 str., tygodniowo
str. 7.50. Inni zarabiajg mniej, nie
wymagajg, ktory nie zna pracy za-
rabia 2 str., przecie zarabiajg
5 str. Do swiętaeb zarabia sie po 4 str.
tygodniowo a nawet tylko 3.50 str. Mę-
ster zarabia na pane. 2.35 str., jeli
para kontuje 7 str. Obuchmak w sobo-
tg. Wypowiedzenie 14 dniowe, wartat
znowiny (?): ~~tylko 11 ludzi~~ jedna izba na 11
ludzi. Gdy sie robota zdany expert pra-
cyje jeszcze po

1
ho
co
wa
a
ty
ro
ro
y
no
w
ta
do
d
M
ne
m
do
m
2

100
kocznie do domu przez 2 godziny, wie-
czeniem. W sklepie u majstra pracuje
młyniarzka od 7 rano do 7 wieczór
i przez 1 1/2 godziny, zarabia 5 str.
tygodniowo. Dziennie ma lat 25
rok i się uczyła bezpłatnie, a teraz
w 7 miesięcy ma płatną pracę. Ciep-
y i w wieku od 15-18 lat, najłatwiej
ma lat 15-e i świeżo przyjeżdża do
nauki. Dochodzi do wsi, w miejscy-
ści i pisze, do szkoły chodzi. Robota
dostaje im się nadto, częściej zajdzie
u sklepie, wtedy chodzi z koszykami.
Nauka trwa lat 4. Przez pierwszy rok
uczeń obmawia się z matrykalem. Oby-
waję wikt t.j. obiad i po 4 ct. na śnia-
danie i kolację. Do Mienhaja w war-
stanie, 7 majgi na 2 jedno tóiko. Od gości
i napiwków ma uczeń do 2 str. miesięcznie.

Expert #3 ma lat 30, w zawodzie pracu-
je od lat 17, w nauce był 4 lata. Od
samego początku zatrudniony w tym
samym warsztacie. A O. jest to młody
warsztat, zatrudnia 2 cieładników,
dwóch chłopców i samego majstra.
^{i ptaci i w. na mieszki.}
Expert mienka u majstra #3 staje o 5,
w domu o 7, pracuje póki widno, gdy
pilna robota, przy lampie do g. 10 lub
11. W domu roboty jest tak mało, że i
w dzień nicma co robić, pracują ca-
łym powoli i robzą co się nadarzy.
Śniadanie jedzą gdy gotowe, obiad o
12-tej, przy czym nicma żadnej praco-
wy. Roboty koniec roboty przed 12-g,
niedziela wolna od pracy. Najdłużej
ze wszystkich pracuje majster. Auto-
pry, z których jeden ma lat 18, drugi

143

14

22

lio

2

lio

My

22

re

vy

ro

je

a

2

W

et

14

ciu

ta

193

14-15 pracują tak samo jak celad-
nicy, wykonując reparacje. Pła-
ciący się od młotki. Expert robi cały but
a majster cholewki. Od pary męskiej
pienie 1 ztr. - 1.30, od damskiej 65 ct - 1.10.
Tygodniowo zarabia 6, 6½ lub 7 ztr., w
zimie 2, 2.50 lub 3. Za wikt płaci, przy-
jem obiad w dniu ^{podniednie} piątki
się 20 ct., a w święto 25 ^{niepojeść codziennie}. A co do re-
paracji piene dziennie 20 ct. i obiad
jednako w tym i dobrzym czasie,
a potem się rozliczają. Drugi celadnik
zarabia tak samo i nielena po ca-
wartości. Chłopcy dostają obiad i 9
ct. na kolację i iniakanie. Majster
jest uczciwym człowiekiem i przyja-
cielem experta. Chłopów nie bije, przy-
ta ich do młoty, a gdy wrócy znów o ile

trzeba iadaję do roboty. Majstrów nie
pomaga, do sprzątania i obsługi je
struigen. Ekspert robi tygodniowo 6-7 par.
W dobrym czasie „spratuj” na rle
naszy. W czasie choroby utracie ciony.
Majster bez obstarunków nigdy nie
pracuje, ma kredyt do wysokości
50 guldenów.

1
Ex
we
11
Pa
+W
fr
it
we
cu
n
ox
D
se
y
n
w
p
b
n

(już 5-ty rok.
 Ekspert #4 siewe męski, procuje u W.
 Gładziuków. jest tam 19, oprócz tego
 1 kobieta, 1 werkführer i krajacz.

Parsonia przyjmuje obuwie męskie, dam-
 skie i dziecięce oraz reparację. Praca
 trwa od 6 rano do $\frac{1}{2}$ 8 wieczór sto wry-
 tlich z wyjątkiem krajacza, mangiarski,
 werkführera, płatnych tygodniowo. Cypro-
 nóg od 7-12 i od 1-7. Inne w robocie
 niema na obiad się czasu nie dnozą,
 ekspertje go w wyntanie.

Do roboty pełna róbki stwiej, co zdane
 się i po 8-mej, raz na tydzień robota

trwa aż do 10-tej lub 12-tej. Za godziny
 nadliczbowe nie płacą. Za spóźnienie nie
 ma kar. Płaca bierze się od wtorki, od
 pory str. 1.50, co czyni tygodniowo
 6 str. i jest od męskiego obuwia płacą
 najniższ. Inni robotnicy mają 10-20 str.

od pary ~~względ~~. Od pary damskiego obu-
wia płaci się str. 1. 30 i 1. 80, od dzie-
ciniego po 35-50 ct. ~~wiecej~~. Płaca akor-
dowa, konto tygodniowe wynosi 2 str., str.
domu (w soboty) i całkowita wypłata
ob-stej podczas roboty. Mamy niaraka bie-
ne 3 str. na mieszkanie, obiad i podwiecho-
vek, myje ocholarki. Majacz potrzeba
8.75 str. tygodniowo, werkführer w skle-
pie wynagradzany tak samo. Noż
morych majster odciąga 10 ct. tygodnio-
wo. Wypowiedzenie 14 dni naprzód, ale
za zepsucie roboty np. majster wysta-
ber wypowiedzenia. Przez ostatnie 10 t 4
płace się nie zmieniły. Bez pracy ekspert
wzgardy nie był. Zaczęto przedstawiać się
o oknaach, w zimie wilgoć bo się w
piacu nie pali przez niedbałość. Henry

1981

damscy pracują w mniejszej sali na dole.
Kopster sam nie pracuje. Mennich 3, ~~now~~
wieku lat 19, 16 i 15. Nauka ich trwa 4 lata
najmłodny jest już 2-gi rok. Mennowie ukła-
dali 4 klasy, 2 chodzi do szkoły wieczornej
Pracują tyle co cielarnicy, a po robocie
sprzątają warntat. Robota ich polega gło-
wnie na obsłudze, starsi pracują w zawo-
dzie, najmłodni wcale: przynosi obiad,
miada nie, odnosi roboty. Mennowie ^{stoją} chodzą
do szkoły o 7 godzinie, najmłodny zostaje w
warntacie. Klasy nie mają żadnej, ale obiad,
4centy na kolację; 4 na miadanie, spij
w najgorszym warntacie, mając na 3 jedu-
toko. Mennowie jak się ekspertowi zdaje
wspierze mi nie sz. Kymolony (8 str.)
opisać chłopak, jeśli wiem, to um-
ię oświecić. Układu pisemnego niema.

17
18
2
24
K
i
i
25
m
26
C
ce
p
da
d
t
ne
=
d

198/

Łupst ionoty nie jest. Za mieszkaniem płaci
2 guldeny, dzieląc pokój z kolegą. Na
rycie wydatki dziennie 40 ct. Transport
karty, w potroenie koszt i restauracji
i kawatek wipsa, na kolacyj i teho
ichleb, lub renta obiadu. Obiad kontuje
25 ct. Optywiny stowarynienie i abo-
nie odktada 1 str. na tydzień. Wzinnie
zarobek mniejszy, wynosi 4-5 str.
Co do ogólnych cen pracy daje następują-
ce wyjaśnienie: Najpierw za poty mizki
biem. najtaniej 5 str. a najwyżej 14, od
damskiej 4-8, 9 a nawet 10. Za buty
schodowaniai krom 15-18 str. płaci rob-
ta od 2.40 - 2.60. Materiał na wyroby-
ne buty kontuje 2 str. 320, robota 1.50 str.
= 4.70, ryzk na pome 2 str. 1.30. Materiał
dojść more do 6 str., robota do 1.70 gdy

1991

cała butów 14 str. Robotnicy kupują
złota, które na jedną parę kosztuje
5 zł. (gwóźdź, kłój). Komisarz prze-
mysłowego ekspert przez 4 lata nie
widział, a w nimie były potrzebny.

200/

Expert #5 lat 35 w zawodzie pracuje 18
lat. 4 lata przebył w Warszawie, resztę w
Krakowie i W. (tam gdzie expert #4). Ję-
nowcem dzimkiem. Sierżant darmstich
jest teraz i nim 5-u. Sędzią na robotę
przechodzi w liceum ob, w nimie og.
W liceum sąfy do 8 wieczor, w nimie
czasem do 9. Ciś pracą wieczorną.
Przechodzi o ile kto może i wrtanie
jak najwcześniej, aby zarobić więcej.
W nimie pracują cyfry do 8, nawet do
 $\frac{3}{4}$ 10. czasem sami kupują więcej, to
noży wystarcia tylko do 8-mej. W lice-
um chodzi i roboty o $\frac{3}{4}$ 9. Inna w pracy
można żadnych. oprócz dla robotników
dziennych (2 krajacy i 1 talarz), który
mają 1 godzina. Expert wolący roboty na-
low bo jest mniej męczące. Płaca wynosi

20

oo

pe

ra

tu

Di

ple

pe

ro

ci

ten

Di

19

on

w

ko

na

ste

Re

pe

2011

od pary 65ct. - 1.30. Dodatki sam kupu-
je wyłagac na nie 30ct. tygodniowo. Za-
robid zwykły 5-7 ztr. tygodniowo 5 ztr.
Ciekawie na robotę umniejsza płacę.
Od wyprostków (pantofli) pobiera 65ct. od
płytkich bucików 75. Majster za damską
parę bierze $5\frac{1}{2}$ - 6 ztr. Dobry celadnik.
Robot f. m. średniaki, f. j. obuwie dzie-
cinne, na którym najwięcej ^{wy-}żytkują.
Cena ta uśredniona i o 20-30ct. różna.
O ile roboty dziecięcej więcej, różnica się
ję między innymi celadnikami. Majster
omawia płacę akordową, uwagi nie po-
magają, umowy nie ma. Dopiero przy
końcu tygodnia dowiadują się, ile im się
nałoży. Za mniej doktórny roboty maj-
ster odtręca, choć na niej nie traci.
Reparacje wykonują oddzielny zespół,

202/

płatny od ręki, który zarabia 3.50 zł.
Za reperację majster bierze 1.30 zł. a
28 ct. płaci, skóra kontuje 45. Za obkła-
dy płaci 75. a bierze 3.20. Robotne siodła-
ki kontuje robotnika po 30 ct (prze-
słota). Do domu bierze roboty i pra-
cuje ^{za co ma} do 10-12 a czasem, dłużej, ^{na tydzień} ~~trzy~~
~~tem pomagają mu żona~~ ~~Wiedzieć nie~~
pracuje. Żona w fabryce cygar zarabia
po 5 zł. tygodniowo. Do ceny swój za-
róbek oblicza ekspert na 250 zł., żony
na 200. Robota w domu niewiele mu
pomaga, bo gdy jest z inżynierem w War-
szawie mniej zarabia. Procenty mają ^{włoczą} ~~min-~~
my, (zarządzają, jakkolwiek - są to obywatel
z sale z temna stnami. Kwestycje nie
ma, lampy świeci zakopane. Opat niepe-
wny, zależy od dobrego humoru majstra. W.
jest bogaty, a firma jego pierwszorzędna.

20

W

C

he

S

M

W

te

f

W

V

te

W

ic

Ey

in

Ki

co

W

co

re

Kąpiący się w kąpielisku w kasie
 chloru, a do tego tylko nielubią. Re-
 kret wydołki i nozognę: nielubią
 sotr. miesięcznie, stąd 2.50, oraz życie.
 Na inisłanie i kolacya kawa, co dzień pra-
 wie waga $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ funta na obiad. Wska-
 zał do pracy i życie górej, to onędraci i
 tucza na drutkach. Raz jeden na kilka
 niedziel wychodzi na spacer. Co do ogół-
 nych warunków życia - ekspert opowiada:
 że choroba iawdług się suchoty, pręczy-
 ng tego niedostateczne odżywianie, kum,
 jednolowa schyłowa pręczya przy pracy.
 Żyją przeważnie do 50 lat, o czym się nie
 nie można śledzić porostaje ciadru,
 kie m. w. do końca życia. Z m. t. d. n. y. e.
 corocznie zaledwie kilku przekształca
 majstrow, Tych co z samodzielnymi idą na
 ciadru, bardzo niewiele. Wiedziaki wyraża
 różną konkurencyjną irodyną nielubią.

Expert A.S. ~~ma~~ ma lat 30. Wzrost 180 cm. Jest od lat 16. obecnie majstruje na własną rękę, bierze robotę ze sklepu od Kanińskiego. W. dostarcza gotowych cholewek. Spody expert sam robi. Ceny są stale od pa. 1.25, zrobić można 5-7 par tygodniowo przy wyliczonej robotie, pracując bez pomocnika, a wsi ma rękę.

Expert pracuje od 6 rano do 11 ^{lub 12} wieczór. Inne ostatnie pół roku, robił 4 noce. przerwa prac tyłko podczas jedzenia.

Wzrost 2-3 dni na tydzień jest bez roboty. Od publiczności zarabia ~~ok. 1000 zł~~ do 5 zł tygodniowo, obecnie do 12 zł. Zna zajmuje się gospodarstwem domowym i trzyma studentów. Kierownictwo kosztuje 90 zł. 18.50 x 20 mienice (2 pokoje i kuchnia), jeden pokój zajmują studenci, w drugim mieszka 2 kawalerów, każdy

208
wh
ka
re
i
M
m
Na
ba
ka
m
W
re
m
sh
ob
ber
str
st
nge

205/

Wtorek po 3 str. na nierzecz, expect miesz-
ka i niemi. Żona z dwojeiem małych
dzieci zajmuje kuchnię. Na życie swoje
i 3 robotników wydaje 9 str. tygodniowo.
Mają za to kumy na imiowanie, na obio-
równo codziennie 1 1/2 funta. Na siadanie
Na podwieszerek kawa, na kotłusz her-
bata i jaja. Drobna majsterka jest opła-
kana, dopiero od pół roku majstruje
na siebie, a jindy wolat być robotniczką.
Wzinnie roboty, byt tak mało, iż sa-
robiat 3-4 str. tygodniowa bezcom
niepocownym wielką wygodaż wchodzi
sklepy galanterijne, prowadzące
obuwie. Sklepy Frenkla są mniej nie-
bezpieczne, gdyż mają wyne ceny. Maj-
strowie «amotichu» przedtęcy są-
sto do wydu robotników. — Marzyna, kłó-
ng expect kupier 10 str. nie jest umiarko-
wa.

206)

sewey igdorsuy.

(Pisierzenie i d. 8 lipca. 1899 roku.)

Ebert A1 ma lat 20, w zawodzie pracuje
rok 4-ty, ternim jsi ukoniencyt, ale wy-
swolony nie jest. Pracuje w S., gdzie
jest 4 ciela dnikow, o 8 usniow i gdzie od
Hulkiej Nocy przyjęty został na rok.
Przed tym czasem pracy wyznaczyć mu
nie wolno. Robota trwa w lecie od 6 rano
do 10 wieczor, w zimie od 7 rano do 12
w nocy. Inetw nie ma, obiad zjada się
przy warntarce, inni to samo, usnia-
wie nie, mają apsto czasu i jesie. Po
10^{wieczor} i kine, o po 12^{w nocy} w zimie nie pra-
cuje się nigdy. Przed świętami przychodzi
do roboty już o 5 lub 1/2 6. Spoczynek świę-
teczny od piątku 8-ma wieczor, do 6 rano
w niedzielę. W Otygnujsi wikt t. j. obiad

20
i
m
m
ay
re
go
E
ly
d
by
sa
on
L
la
Sp
w
na
w
s

i 14 ct. na sieniadanie i kolacy, oraz w pie-
niędzy 70 ct. na tydzień. Tępy tow-
nyz biene 50 ct. na tydzień. Dwa celadni-
cy wynagradzani zgod stuki i procy
za damskie buty 60 - 70 ct., za męskie
90 - 95 lub 1 fl. Drucimnych nie robia.
i celadnicy przychodzą później. Na
tydzień zarobia 5 - 6 lub 7 str. Cholepek
i wawntarie się nie robi. Wyptata od-
biera się regularnie co piątek wieczór, i
zarobku odziga się na kasę chortych,
oraz płatnym tygodniowo, o ile i danaję
się in ipta. Zawntat, który ekspert uważa
za ^{dobry} ^{choć cenny do roboty} ^{jest jednolite i kruche}.
Ipi tam ekspert i ^{ucznio} ~~chłopey~~. Umowie są
w wieku 14 i 15 lat, zgodzeni na 4 lata
na praktykę. Ekspert był w Przesku w ter-
minie przez lat 3. W Krakowie wyzadzić
się nie może, bo idzie do cechu zapisani

nie 14. Meis młody nie potrzeba żadnej
 płacy tylko po 5 ct. na śniadanie
 i kolację, oraz obiad, cygla jest na-
 posytki. Stary uczeń takie wywo-
 zuje do posytki wypowoda napraw-
 ki. Do Harstaf sprytnąg uczeniowie,
 po robocie o 10-tej. Majster, z dziełem
 experta „dobne” się obchodzi z uczeniami,
 jakkolwiek młodego bije i z ciele-
 driskami. Którego wymyśla. Maj-
 strówstwo sam przekręca mapykat.
 Ciennie robi się 2 pary, przy czym
 cholewki kupuje się gotowe, do ma-
 nury się chodzi, a po całym każdy
 celebryk robi jeden but od poczt-
 ki do końca. Majster ma sklep, przy-
 muje obywateli, oraz robi na
 skład (na Vorrath) W wartacie zotātu

209
18
00

20

ig

W

la

Ho

ko

un

ki

ko

se

un

le

un

2091

obstalniki, no skład poti s cin newców
domowych (chatywników) którzy wienka-
g no Podgornu, prowadzą takie obwie-
dzenia. Ci domowi newcy przyjmują ce-
ladników.

Karantain izdowskich liczą w Kwa-
kowie około 50. Najczęściej pracuje w
nich sam majster z uczniami. Ta-
kich którzy ~~robią~~ przyjmują ce-
ladników jest nie więcej, jak 12-14. Lepszych
ce-
ladników, którzy robią od ręki wie-
cej więcej, jak 12. Wile namy się
lepiej roboty wysiedrają do mniejszych
miasteczek lub do Wiednia.

Expekt A2. ma lat 19, w zawołnie zator
 duizny od lat 6, w tem 4 lata nauki.
 Dis wywołany nie jest ani zapi-
 lany do cechu. Expekt ^{procuje a X} zgodny jest
 na pół roku od Wielkiej Nocy do
 Jmerek. X sklep niema, robi tylko
 na obstatunek, ^{spóżyć expecta} zatrudnia 12 ino-
 dów, płatnych od ntaki i 1 menna. Sam maj-
 ster pracuje najwiecej ze wszystkich.
 Expekt mienka a mojstra, wstaje o 5
 lub 6, w ~~zimie~~ ^{lecie} robi do 9 lub 10 wie-
 ców, w zimie od 7 rano do 11 lub 12
 w nocy. Jmerek niema, obiad zjadają
 przy robotie. Po dwa lub 3 to trzy tygo-
 dzie praca ostatnich dni tygodnia trwa
 od 6 rano we wtorek do piątku
 wieczór. Ipi się nie więcej jak 1-2 godzin.
 Dwa tygodnie przed świętami pracuje
 się nocie z roboty na niedzielę. Hypocynek

211,

W

W

K

P

W

do

Fra

b

co

o

k

to

q

to

i

M

w sobotę. Jako płacę expert otrzymuje
wikt (obiad i 20 ct. na śniadanie i
kolacyę), mieszkanie i 35 str. zapł.
pohm. Płaca od ręki wynosi za
miesiące 50 rub. kotkowane str. 1

" " nite " 1.30
darmskie " kotkowane " 0.90
" " nite " 0.70-0.80

Pracując w taki sposób celadnik zarab-
nia 5, 6, 7 lub 8 str. na godzinę, pra-
cując do 12-tej w nocy. Expert pracuje
od rana do 8 wieczór. Pojedyncze
przebiegi celadnicy 3 razy na dzień
terminatorów. Wyprawa odbywa się re-
gularnie w piątek lub w niedzielę.
Karnet mały z 1 dniem, gotuje się nim
i piure, sprzą expert, terminator i stuga.
Każdy pracuje ~~##~~ do późna w nocy, wstaje

212/

O 5 rano zaraz wychodzi go na posyłki,
tak, że na sam 1 godzinę w ciągu dnia
spędza w domu. Obiad zjada kiedy się zda-
^{do roboty idzie od 7-9}
ni, wraca do domu ~~o 8 lub 9~~, potem ca-
łotwiera domowe roboty, a potem siada
do roboty. O 11 idzie spać. Uczeń ma lat
15-e. Przez cały czas nie wie, gdzie
dokładnie na pół roku przed końcem ter-
minu zaczyna się uczyć. Taki sam
był los eksperta, którego pierwsza płaca
wynosiła 40 zł. na tydzień.

/4

²
xpe

Jo

Wo

ke

ba

ste

od

po

ka

sig

da

i

na

pm

te

Ko

ty

tov

Kuszenie jerozolimskie.

(Posiedzenie z d. 13 maja 1899r.)

Zest. #1 daje następujące wyjaśnienie ogólne:
 Robotnicy kusimscy są zwykłe w nauce
 przez 3, otrzymują się naoko Kiedy, tyl-
 ko po nauce praują jako pomocnicy z
 bardzo niską płacą. Do portu domowych ma-
 ster ich nie widać. Także ostatni biorą płacę
 od 3-6 str. tygodniowo przy układzie ~~od czerwca~~
 półrocznym od czerwca do stycznia. Praca
 kusimowska jest sezonowa, przeto się wnie-
 szych wiolemych się marca do czerwca.
 Za terminy pracy, z listopada, grudnia
 i listopada prauje się po pół nocy
 na tydzień. Na ontaty są przeważnie drobne:
 najczęściej prauje 8 meladrików; jeden
 terminator, w najwęższych bezba meladri-
 ków dochodzi do 7. Najwyższa płaca 6 str.
 tygodniowo, najniższa, który pobiera termina-
 tor 50 ct. na tydzień.

214/

Ekspert A2 ma lat 27, w zawodzie krawieckim
 pracuje od lat 4, ale choc spoliczyl
 nauki i zapisany jest do cechu wy-
 zwolil sie dopiero za ~~ten~~ rok. Pracuje w
 M. ktorej zatrudnia 2 celadnikow, 2 po-
 mocnikow i 2 chlopcom. Ekspert jest
 pomocnikiem 3 str. tygodniowo, za noc
 dodaje ^{mu} po 75 ct. Praca trwa od 7 rano
 do 7 lub 8 wieczor, w zimie zaczyna sie
 koniec o godzinie pozniej. Na obiad
 godzinna przerwa. W listopadzie i grudniu
 pracownicy bdy nocami do 4 lub
 5 rano. Celadnik otrzymuje za noc
 str. 1.50. Wiecej lubo robotnikow spoiny
 na sie do potowy. Gdy roboty mniej, od-
 powiednio mniej na sie placa. Ekspert
 ma uklad od czerwca do marca, w po-
 zostatych miesiacach roboty mniej.

21
11
1
H
2
H
H
2
je
14
J
W
2
Cre
ty
te
1
2

214/4

Przet A3 ma lat 18, wprawdzie zajety
od lat 6, w terminie był tylko rok
i nie wyrastał się, bo krwiniene
nogi się nie wyrastały. Teraz zatr-
zymany jest u Mb., gdzie oprócz niego
pracuje 1 katorznik. Dniemi pra-
cy w lecie od 7 rano do 8 wieczór, w
zimie od 8 rano do 9 wieczór, no obiad
jest godzinę pierw. Dniem pracy
się w nocy ~~od 8~~ do 4 czasem do 6-tych.
Katorznik ma lat 12 i pracuje tak samo
w dzień i w nocy. P. Majster pracuje wraz
z nim. ~~Wskaz~~ Przet ma układ od
czerwca do 15 stycznia, pobiera 5 str.
tygodniowo, za noc bony mu się opłaca
tego 1 str. Dochody swoje ofliewa na
130 str. rocznie. Kłopoty co tydzień, w
zimie regularnie, w lecie czekać trzeba

to nie ma problemu. Warunki jest dobry.
Tymczasem żydowscy nie pracują u
chrześcijan. Wśród żydowskich liczy
się 25-30, chrześcijańskich około 10.

21/5
2/5
2/5

20

00

by

by

je

wa

cy

by

1/2

u

the

ex

h

pr

212/

Expert A. K. ma lat 18, prawnie od lat 5 w
zawodzie, ~~obecnie~~ praktykował w Wiedniu,
obecnie pracuje u niego. Przed pół rokiem
był u M. K. pracował 2 ^{celadnikiem} ~~robotnikiem~~.
^{i 2 chłopcom}
Praca trwała godzin jedenaście, w
pieni po 3 noce. w tygodniu praco-
wano do 5 a nawet do 6 rano. Chłop-
cy w wieku ~~10~~ 10-14 lat pracowali
tężej, co i robotnicy. Expert pobierał $3\frac{1}{2}$
str. tygodniowo. Najniższa płata (młodszego
u niego) była 50 ct., a najwyższa 5 str. ~~tr.~~
Po 4 tygodnie po utraceniu roboty u M. K.
expert pracował w domu ~~u~~ celadnika
którego piene roboty od kupca, i ~~in.~~ ^{in.}
pobierał na tydzień 2 str. 4.

217/

Ległane.

(Porządnie i d. 21 maja 1899r.)

Expert A1 pracuje w fabryce na Kapelance, gdzie od 6 lat zatrudniono na-
bytych. Różnych i mnogowych robotni-
ków jest tu 60. Porządku następujące
kategorie robotników: Wykopalce pracuje
12 godzin bez przerwy i pobiera 5 złr. tygod-
niowo. Praca jest bardzo ciężką, sta-
cący dzień w ogólnym, rękę bierze gorąco
cegły, mierz prędkość sobie skóra na-
rządów, nóg, uszu. Dławi (wykopalce) tra-
^{nieraz} ~~ca sama~~ prędkość się i gorąca. Robotnik
nowiczy gline dostaje od 1000 cegieł
25-30 złr. ~~dziennie~~ co przy pracy od 4 ra-
no do 8 lub 8 1/2 wieczór wynosi 1 złr. dzien-
nie. Odnowiczy cegły zarabia 5 złr. od tysią-
ca, co także stanowi dziennie 1 złr. (Dzie-
ciotnie kategorie mają zarobek i w
linnie, ale o półtora niższy od letniego).

21/

1

m

H

M

m

Ze

W

217a/

Ten cienie gliny ma do 1800 cegieł 8 ct.
i zarobek może w dobry tydzień 5 str.
w górny 8 ct od 2 1/2. O właściwych cegla-
rach opowiadają następujący eksperci.
Praca w cegielniach trwa w ogóle 8-9
miesięcy, (wiktore Krócej, ~~stare~~⁴ roku)
Jest dożyć łatwo do wyniesienia iś,
na trudniejszą przy piecu.

218/

[illegible]

22. A2

[illegible]

for

[

open

for

has

Ike

191

:

has

a

for

na

a

a

v

na

a

a

a

a

a

a

a

a

a

a

a

a

(наттхон роау)

17) v. unaștoare %.

Concurența este foarte mare. În regiunile noastre, mai ales în cele din sud, unde se cultivă cerealele, se observă o concurență foarte mare între producătorii locali și cei din străinătate. De asemenea, în unele regiuni, se observă o concurență foarte mare între producătorii locali și cei din străinătate.

Wypada od brata się z ciotką i żoną.
 i w tym czasie - Widać się, że ją w tym
 nie ma przecież - ale to jest tylko
 na krótko. Widać się - Widać się
 czyżby nie było czegoś innego -
 że, to trzeba być nawet - nie ma
 czasu, aby nie zabrać. - Widać się
 dobitnie, że nie ma już czasu.
 byty.

Praca obacine v seplehual obyvne
se dylho v lecie d. pnes i mie: igy
nepzyl; v rime nas vori se dling, hely
pincemarka na viorog. - Dvy kba cepta
iest vobna: kbarie sig na piastku i tu

Tho -

Mar

Trace

re in

ross

Yew

ind

nie

Peru

you

sym

ing

is b

pray

sr

in

Ed

ia

Al

na

W

W p

ngd

20
osrednja. Skl. m. - Lepna žest "presovka",
kling se po osrednini obleva oblog. i

[Ex perit bonum una. Tunc dicitur, et
opatur unum. Christiane hanc et
habet. Tunc dicitur: ~~Christiani~~
hanc, et hanc et hanc. Tunc dicitur
hanc et hanc et hanc. Tunc dicitur
hanc et hanc et hanc. Tunc dicitur
hanc et hanc et hanc.]

Expert A3.

Pracuje w amonie lat 15. - ~~Pracuje~~ **Cl-**
 ie mi jest 23, mieszkanie - kawalerka w
 os. kin. Dużo pracuje ^{u nich} (przebiegała i dot.)
 Tęże cieżkonia zatrudniona najwyżej 20 lat
 iubi się Natali jest najwyżej 10. Lecz
 nie jest z cieżkonia 10-12 lat w kin.
 Przy maszynach pracuje się o 6 ran - bierze
 i godzinę przerwy na obiad i 1/2 godzin
 na
 i z niemi
 is biory ~~skracają~~ **nie** parę. **Poca**
 przy maszynach **40-50 lat**, **Star**
 20 lat 40 lat.

122

for

123

21

for

for

PG

wra

C

up

to

chix

R

or

pro

sea

in

of

ta

come l'acqua per la strada
 come me in l'acqua per la strada. -

Zand:

Ceglare

Exp:

4.

Nawóz drukarski.

(Posiedzenie z d. 28/II 1899r.)

Z posiedzenia Komitetu wskazywać należy
w lokalnym zawodowym stowarzyszeniu. Drukar-
zy Ogursko, a eksperci, doskonale rozu-
mieją. cel naszych wywiadań, tak więc
gotowi są materyjał, że w ten sposób
odróżnić na teren bardziej ogólny wpra-
wić by to można.

Drukarnia w Kradzie jest 9. największą z nich jest
Uniwersytecka, w której pracuje 40 osób, a w innych
nie zaś tylko 25. ~~tylko~~ W 5ciu drukarniach są
motory, które porośnięte są w miejscach
zaby pomniejszych, w innych maszyna obra-
cana jest przy pomocy ręcznej Kerty. Utrzyma-
nie motoru jest niewielkim wydatkiem, jeden
motor, który może poruszać dwie maszyny, spo-
trzebując ~~niezwykle~~ w ciągu dwudziestu godzin za

22

4

p1

p2

14

21

p1

5x

18

11

10

12

10

p1

ty

ju

10

Wst. garn. Młot krusza do ciągłej młotkownej
pracy i z tego powodu praca młotkownic jest
pracy nim cięższą.

Robotnicy drukarscy dzielą się na: ręczni, któ-
rych praktyka w Krakowie około 200, maszyni-
stów w liczbie 20, młotkownic i odliczarki
przy maszynach, ~~druciarzy~~, przeciwnie ma-
szynowych (particji) i wreszcie uczeni, któ-
rych liczba wogółem około 40.

Praktyka trwa 3 lata. Nauka polega na pozna-
niu rozkładu kawy, składania i rozliczania
układu. Zapisaniem jest ukończenie dwóch
klas gimnazjalnych, realnych, lub sześciu klas
uczących. Naukę poprzedza miesiąc
prób, podczas którego uczeń nie pobiera zapła-
ty. Po dwóch miesiącach nauki uczeń zarabia
już dłużej przynajmniej 100 zł. dziennie. Pier-
wszym roku uczeń pobiera płacę 4, potem 5 i 6 zł.

... i czasem placenie za ksero, tak że
 przy wypisie dochodzi do 15 zł. za miesiąc. Ciężko
 mogłoby się ograniczyć do 3 lat, ale dłuższe jest tro-
 nie korzystniejszem jest dla przynajmniej. Cło
 dawa się z użyciem ze strony przynajmniej
 i teraz jest teraz uogólnie dobre. Teraz, który
 się zle z użyciem dochodzi, wydają się. Horvitz
 szanuje drukarzy, bieżące "użyte" cło nie sprze-
 użyciem w sobie nie i nielepiszcie do nad-
 ropy, tak że tylko w jednej drukarni ^{okazywane} Koziański
 (złota się)
 (złota dochodzenie z użyciem ze strony przynajmniej
 u. się zdarza. Wgrywni tam są do presytek, pra-
 cownicy muszą więcej, niż robotnicy doradzi, a na-
 wet czasami bici są po głowie. Dla miłośnika
 tych robotników bardzo miśnawcem jest wy-
 dmuchiwaniu kaset, tego powodu istota przepisuje
 je, aby wyznosić też wytknięci doradzi.

Expert znowu pracuje już od 9 lat. Wzrostki
 pracy przepisane są cennikiem, wypowiedzenie

226
H

111

101

die

vob

26

rec

sig

de

the

t.

res

111

the

mic

101

100

111

at

14 dniowe. Minimum płacy dla rzeźby i masu-
 nistów wynosi 12 str. tygodniowe, dla nowocyp-
 nianych 2 str. 9 k. Ciągły rzeźbiarz przebiega
 dochodzi do 15 str. ale przy wyjątkowej dobrej
 robocie, jak pociąg, talerz, rzeźbiarz zarabia do
 26 i 25 str. na tydzień. Tę samą technikę polierają
 rzeźbiarzy sztukow. ^(prawnicy no. 25000) Ciągły stali polierają prze-
 ciennie 14 str., ale rzeźbiarz ich spada niktady
 do 12 str. lub podnosi się do 16 str. tygodniowo.
 Stara od sztuki jest korzystniejszą (za 1000 str.,
 t.j. 25 wierszy liży się 22 str.), w ogólnym inde-
 cesie ceny przeciw jej zmniejszeniu i dlatego rzeźbiarzy do-
 magają się zaprowadzenia wszędzie stałej płacy.
 Przy stałorządzeniu „dynistka” istnieje biuro strzeżo-
 nia pracy, pośrednictwa jego wymagać muszą
 przyznawanie i robotnicy i stosować się do jego
 postanowień. Mniej otrzymuje ten rzeźbiarz,
 którego biuro przesłusz. ~~Wzrost~~ braku zajęcia
 otrzymuje członki Towarzystwa zapowiadają

2271

przez trzy miesiące w wysokości 1 str. dziennie.
 Gdy wyrosły w podwórzu rapowego wynosi 11 str.,
 ale trawie można przez cały rok, przyspieszając
 stowarzyszenia ze innymi miastami daje
 T. zw. „via terna”. Czas pracy dla całej Austrii
 ustanowiony jest na 9 godzin. W tym czasie
 robić mogą tyle, co dawniej w ciągu 11 godzin,
 ale dalsza redukcja już jest niemożliwą, przy
 9 godzinach, a ilekdy warunki pracy się nie
 poprawiły zarobki też zostały mniej. Gdy ro-
 bota jest pilną, pracują nawet do 12 r. nocą,
 a czasem 14 godzin. Cech ściślejszy normy za-
 le dodatk. w godzinach pobiera dopłatę
 po 12 r. godzinę do 9 tej, od 9 - 12 tej po
 18 ct., po dwunastej płaci się podwójnie i
 pracuje bardzo mało. Linnia ugrzewnia i
 kutygoraj płac. Krawców należy do 5 tej,
 więcej płaci się tylko w Wiedniu. Lwów prze-
 obiegły układ pozostał przy minimum 12 str.

22

ty

ry

70

1816

1817

1818

1819

1820

1821

1822

1823

1824

1825

1826

1827

1828

1829

1830

228/

tygodniowo, ale tam stoi najwięcej towaru.
ryj poza organizacją, przede wszystkim ogólnie
jęszo się, niż w Krakowie.

Trzy drukarnie w Krakowie mają te wa-
runki hygieniczne, a mianowicie brak światła
dużego powietrza. Czystości wogóle jest zaniedby-
waną. Gdy w Krakowie sprzedają drukarnie
co tydzień, to 4 razy do roku, a nawet i
miejcej.

Chorobą z powodów się suchoty. Ciepła
le oddziaływać ołów, miedź, farba, ale najpo-
ziej nadmierne w czasach dawniejszych pra-
ca niedociąganych robotników. Chłopak tra-
cił zdrowie już podług rąk. Zniszczono
i poprawiły się nieco.

Brak pracy uczuci się daje najwięcej w li-
wnu, sierpniu i wrześniu, wówczas zwykle 15-
dziesiątka. Zresztą jest bez ^{zajęcia} pracy. Zmniejszego zapotrze-
bowania Korystają często pryncypałowie,

229/

aby wydatki zecerów niedogodnych, n.p. takich,
które poglądy polityczne się nie podobają.
Właściwie w Galicyjskiej są wogóle gor-
sze stosunki, niż w Kralowcu, i brak organiza-
cji. Trwa trwa niekiedy do 14 godzin, wbieg nie-
wetw niedzielę i święta, to kaci niehygieniczni,
wziwają mianem kci dawcą ciekawostek. Są
zypulocce najszybszej nidej drukarzami.

W Jarosławiu np. płaca zecer ze 11 godzin
dziennie wynosi 4, 5 do 6 zł. tygodniowo.
W Szczecinie płacą dobrze, praca jednakże trwa
11 godzin dziennie.

Maszynista odpowiedzialny jest za druki i
za maszynę, z tego maszynista pracujący do-
wodzi i obsługiwany z pracą, wynagradza-
ny jest lepiej. Szybszej pracy maszynista
nie ma, gdy maszyna w ruchu, jest wolna.
Praca zecerka jest więcej męcząca, przeto mas-
zynista jest wręcz... lepiej płatny niż.

30,
mi
na
ia
101
E
wa
wa
vi
lit
C
br
op
ia
ec
p
ia
3
br
m

50/
minimum zarobku jest 15-16 zł. tygodniowo,
maximum 20-25 zł. Ekspert nasz pracował
jako maszynista od lat 10 i pobierał 22 zł
za tydzień.

Bez pracy maszyniści są rzadko, jest ich
wielu mniej niż zecerów, np. w drukarni uni-
wersyteckiej jest na 40 zecerów 3-4 maszy-
nistów. Za godzinę robił więc maszynista
tę samą pracę, co i zecer.

Samozmił maszynowy, o ile niema motoru
brana maszynę. ^{jego} ~~Właściwie~~ gdzie motor
opracowany w polu maszyn, jest lepszą,
niż ~~ty~~ ^{pomocnik} ~~trawie~~ ^{sz}, np. w drukarni uniwersy-
teckiej, gdzie motoru niema, jest do 3 maszyn
i pomocników, natomiast w drukarni Ko-
niańskiegó gdzie jest motor, do 5 maszyn jest
3 pomocników. Waga pomocnika wynosi 800 t.
drzewnie, w niektórych drukarniach jak u Fie-
ra i Konińskiego 50 t. drzewnie. Wyjątek Rowe trzy-

231)
mija 7-8 tyg. tygodniowo. Praca przeciętnie
11 godzin, w sobotę nawet więcej. W ⁿⁱniejszych
drukarniach warunki pracy ^{by} mogą być gorsze.

Exportku nakładniczek pracuje w drukarni
od lat 11-tych. ^{Liczbą} Stosunek nakładniczek do odbiera-
czek jest jak trzy do czterech. Praca polega na
nakładaniu arkuszy na maszynę. Wypowie-
dzi... 14 dniowo, czas pracy ten sam, co u dm-
... 14 tyg. tygodniowo dochodzi najwyżej
6½ - 7 zł. Odbieraczka dostaje 2.50, a pod
czas nauki 1 zł. tygodniowo. Stara za do-
datkowe godziny wynosi 15 ct. za godzinę, naj-
mniejszy dodatek wynosi 10 ct. dla nakład-
czek, a dla odbieraczek 5 ct. Najmniejszy wiek
dziewczęt pracujących w drukarniach wyno-
si 14 lat. Wypadki częste zwłaszcza uszkodze-
nie ręki lub palca. Pół papieru i odór
z farby nie oddziatywa na zdrowie, staniemy
i uszkodzi. Stosunek dziewcząt ^{do} maszynistów

i/p

vici

nie

Tro

ig

wy

wa

No

i parobk^{ów} jak jest biurowy. W magazynie ko-
 bity (są używane) do tiskania papieru. Magazy-
 niarka polowa najwyżej 4 x 10. tygodniowo.
 Tracą ostrożność przy maszynach znajdując
 się w Krakowie tylko w drukarni Litwacko-
 wej i w drukarni „Czasu”. Tygodnik. da-
 wał troje ekspertów: reser, mangusta i
 nałtadaria.

